

HALDEN
KOMMUNE

Økonomiplan 2022-2025

Innholdsfortegnelse

Innledning:	3
Pandemien:	3
Bærekraft:	3
En satsing på kultur for unge og biblioteket:	4
Investeringer:	4
Alternativ drift:	4
Videreføring av fondsstruktur:	5
Avvikling av Prestebakke skole:	5
En utbyggervennlig kommune:	5
Felles innkjøpsordning av skolemateriell:	5
Alternativ opplæringsarena:	6
Før de eldre blir gamle og øvrig frivillighet:	6
Kartlegging av kommunens støtte til Det norske blåseensemblet og Opera Østfold:	6
Forslag til vedtak:	7
Obligatoriske budsjettskjemaer	7
Forord	9
Overordnede mål og føringer	11
<i>Samfunnsplanen</i>	11
Virkemidler for å nå målsetning	13
<i>Perspektivmelding 2021</i>	17
Virksomhetenes satsingsområder i planperioden	29
Budsjettprosessen	41
Økonomiplan drift	43
<i>Fellesinntekter</i>	43

<i>Sammenheng fra budsjett til økonomiplan .....</i>	<i>57</i>
<i>Driftsrammer .....</i>	<i>74</i>
Klimabudsjett.....	78
<i>Klimastatistikk .....</i>	<i>79</i>
Utslipp av klimagasser per år	79
<i>Klimatiltak.....</i>	<i>81</i>
Styringsparametre.....	91
<i>Finansielle måltall.....</i>	<i>91</i>
<i>Indikatorer .....</i>	<i>94</i>
Investeringer i budsjett	102

Innledning:

Høyres forslag til økonomiplan bygger på kommunedirektørens forslag som ble presentert i mai 2021. Vi støtter opp om de overordnede målene og satsingene i kommunedirektørens forslag. Vårt forslag kommer som et tillegg til kommunedirektørens forslag og endringer fra dette forslaget kommer i vårt tillegg og vil synliggjøre det alternativet som vi utgjør i opposisjon. Økonomiplanen tar sikte på å synliggjøre vår plan for Haldens utvikling de neste fire årene. Vårt forslag til økonomiplan vil peke på politiske ønskede tiltak og økonomiske disponeringer.

Økonomiplanen er vår mulighet til stake ut kursen og vår plan for kommunens utvikling og gi signaler om hva som er viktig for oss. Gjennom planen vil vi også peke på satsingsområder som vi mener kan gjøre Halden enda litt bedre. Det er viktig at disse er realistiske og gjennomførbare.

Pandemien:

Denne økonomiplanen vil gjelde for veien videre etter pandemien. Det er derfor viktig at planen tar opp i seg forslag til hvordan vi skal bringe samfunnet tilbake til normalen og reparere skadevirkningene fra COVID-19 på Haldensamfunnet. Pandemien har gitt oss noen erfaringer som naturligvis vil påvirke tankegangen fremover uten at den skal få dominere veien videre fullstendig.

Bærekraft:

I kjernen for alt vi gjør står bærekraft, både sosial-, miljømessig- og økonomisk bærekraft. I det fireårsperspektivet som denne planen strekker seg over, står den økonomiske bærekraften sentralt. Vi må hele tiden jobbe for å balansere utgiftene med inntektene og selv om det er vanskelig å redusere utgifter er det allikevel enklere å få til dette på kort sikt enn det langsiktige arbeidet med å

øke inntektene. Vi skal gjøre begge deler. Vi skal være konkrete på hvordan vi kan organisere driften på en rimeligere måte, og legge opp til en politiske føringer som har som mål å gjøre byen attraktiv for mennesker som bidrar til vekst.

En viktig del av kommunens økonomiske bærekraft er gjeldsgraden. Høyre er enige at gjeldsgraden må ned og støtter målet om at kommunens gjeldsgrad ikke skal overstige 75%. Kommunedirektøren legger opp til at dette målet skal nås i 2038. Vi mener dette er for lang tid og vil utfordre kommunedirektøren på å nå dette målet i 2030. Vi ber kommunedirektøren om å synliggjøre hvilke konsekvenser dette vil få for tenkte investeringer som f.eks nytt øvingslokale til DNBE.

Vi kommer ikke unna et stramt økonomisk fokus i en kommune som Halden. Vi har ikke penger til alt.

En satsing på kultur for unge og biblioteket:

Biblioteket skal i løpet av 2021 flytte inn i nye lokaler i Os allé. Dette vil føre til nye muligheter for en svært viktig samfunnsaktør. Biblioteket er en møteplass, kunnskapsarena og demokratiseringsarena. For å oppfylle denne funksjonen er det behov for eksempelvis aviser, magasiner, tidsskrift og lisenser. Budsjettet til biblioteket styrkes med 0,6 millioner. Midlene tas fra det økte handlingsrommet på 3,6 millioner

Høyre er opptatt av at kommunens begrensede kulturmidler i første rekke skal komme barn og unge til gode. Fom. 2022 ønsker vi å vri flere midler fra til aktivitet for barn og unge. Domino og Rockehuset. Denne satsingen styrkes med 1 million kroner. Midlene tas fra det økte handlingsrommet på 3,6 millioner.

Investeringer:

Kommunedirektøren inviterer det politiske miljøet til å tenke nytt rundt hvordan man vedtar investeringsrammer. Det foreslås å gå fra å vedta hvert enkelt prosjekt til å vedta en ramme investeringer knyttet til Vann, avløp og renovasjon (VAR) og en ramme for andre investeringer. Innenfor denne rammen vil man løpende presentere de forskjellige prosjektene med justerte kostander.

Vi har forståelse for dette ønsket, men vil avslå kommunedirektørens invitasjon. Vi mener dette vil flytte en større del av ansvaret for samfunnsutviklingen bort fra politikken. Beslutninger og kontroll over store samfunnsinvesteringer skal ligge hos politikerne.

Alternativ drift:

Kommunedirektøren har de senere årene foreslått strukturelle endringer med nedleggelse av enheter og samdrift med andre kommuner. Det er tøft å måtte ta valg som fører til endringer bort fra det kjente, men vi mener det er nødvendig. Vi skal forholde oss lojalt til de vedtakene som nå er fattet i sakene om f.eks dagtilbud for psykisk utviklingshemmede, Krisesentertjenesten og Os-skole.

Vi gir ingen blankofullmakt, men er i utgangspunktet positive til alle forslag som kan føre til organisasjonsformer som redusere driftsutgiftene.

Kommunedirektøren sier for eksempel at I løpet av høsten må det legges en klar plan for kommunal barnehagedrift, men det må likevel gjøres nødvendige endringer i strukturen på kortere sikt. Dette bør være klart til januar 2022 og det er naturlig å se til arbeidet som ble gjort i forkant av budsjettet for 2021.

Videreføring av fondsstruktur:

I foregående økonomiplaner og budsjett er det vedtatt at kommunen skal drive med et overskudd i størrelsesorden 40 millioner. Dette vil fortsatt være svært viktig og er en forutsetning for kommende budsjettår. Dette overskuddet skal fordeles på etablerte rentesikringsfond, investeringsfond og et fritt disposisjonsfond. For å sikre den økonomiske handlefriheten, er det en forutsetning at det drives med et overskudd som kan avsettes til sikring mot renteøkning og uforutsette utgifter.

Avvikling av Prestebakke skole:

Prestebakke har et synkende elevtall og flere som sogner til skolen søker om plass på nye Kongeveien skole. Det er ingen tvil om at Prestebakke skole har en viktig funksjon som samlingspunkt i bygda, men med kommunens økonomiske utfordringer, spesielt innenfor skolesektoren, ser ikke Høyre at kostnaden kan forsvares. Det foreslås derfor å avvikle Prestebakke skole i planperioden. Dette vil føre årlig kostnadsreduksjon på 4,4 millioner.

En utbyggervennlig kommune:

Halden kommune har fortsatt behov for et mangfold av boliger. For utviklingen er det også viktig at mennesker som ønsker å bidra til utbygging og utvikling i kommunen blir møtt med velvilje og positivitet.

I utgangspunktet skal vi ønske all vekst og alle tiltak velkommen. Personlige preferanser hos folkevalgte og ansatte skal ikke være en faktor når man vurderer tiltak.

Halden kommune skal være positiv og så heller si nei dersom tiltaket ikke er innenfor lov- og planverk. Det er uakseptabelt å skyve en rullering av arealplanen foran seg. Inntil nytt planverk er på plass, skal eksisterende planverk gjelde.

Kommunen skal i hele sitt arbeid ha en tydelig «ja»-holdning. Nei skal kun sies når man må. Dette innebærer at kommunen skal være behjelpelig med å finne raske og smidige løsninger for å overkomme eventuelle hinder, slik at byggetiltak kan iverksettes raskt og effektivt.

Felles innkjøpsordning av skolemateriell:

F.o.m. skoleåret 2022/23 skal kommunen kjøpe inn undervisningsmateriell til alle skoler og sentralt bestemme hvilke lisenser og læreverk som skal kjøpes inn. Store, felles innkjøp er kostnadsbesparende. Det har også en ekstra fordel i at elever som bytter skole internt i kommunen vil ha det samme læreverket som på den forrige skolen.

Alternativ opplæringsarena:

I budsjettet for 2020 foreslo Høyre å utrede mulighetene for å opprette en alternativ opplæringsarena som en del av kommunens spesialpedagogiske tilbud. Dette kunne bygges over lesten til Skolemiljøsenderet som har hatt svært gode resultater med et svært begrenset antall elever på ungdomstrinnet.

Forslaget ble ønsket velkomment av flertallet, men det har ikke skjedd noe mer.

Vi foreslår derfor igjen å utrede muligheten for en pedagogisk tuftet alternativ opplæringsarena for de elevene som i perioder har behov for opplæring på en litt annen måte enn det den ordinære skolen gir rom for. I planperioden ligger det inne en reduksjon på det eksisterende skole- og miljøsenderet fra 2022. Denne innsparingen strykes fra økonomiplanen i påvente av utredning av en alternativ opplæringsarena som en del av kommunens spesialpedagogiske tilbud.

Før de eldre blir gamle og øvrig frivillighet:

Halden kommune har nå fått en frivillighetskoordinator. Det gir kommunen flere muligheter til å utnytte det engasjementet som finnes i befolkningen for å hjelpe. Det er spesielt mange eldre som ikke lenger jobber, men som har kompetanse og kraft til å bidra i samfunnet. Eksempler kan være å fungere som spisevenner for ensomme, leksehjelpere på skoler, eller gi ekstra tid og omsorg på helseinstitusjoner. Folk som vil og kan bidra med sin frivillige kraft skal få lov til det, men de skal ikke erstatte kommunale ansatte. De kan derimot være et positivt supplement innenfor de kommunale rammene. Det er også et ønske at frivillighetskoordinatoren deltar i flyttingen av frivillighetssentralen fra Violgata til Os allé. Koordinatoren kan bistå i utformingen av den nye frivillighetssentralen på en måte som styrker samhandlingen mellom de mulighetene kommunen ser og frivillighetssentralen.

Kartlegging av kommunens støtte til Det norske blåseensemblet og Opera Østfold:

Det norske Blåseensemblet og Opera Østfold er to tunge og profesjonelle kulturaktører som holder til i Halden. Det er også aktører av internasjonalt format. Begge aktørene mottar støtte fra Halden kommune i tillegg til støtte fra andre forvaltningsnivåer. I planperioden frem mot 2024 skal Halden kommune gå gjennom sitt forhold til DNBE og Opera Østfold med henblikk på å synliggjøre hvilke bidrag DNBE og Opera Østfold gir Haldensamfunnet både med henblikk på arrangementer, arbeidsplasser, kulturell kapital og andre relevante parametere

Forslag til vedtak:

Kommunedirektørens forslag til økonomiplan 2022 – 2025 med Høyres endringer vedtas i hht budsjettskjema 1A, 1B, 2A, 2B og B3

Obligatoriske budsjettskjemaer

Budsjettskjema 1A - § 5-4.Bevilningsoversikter – drift	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025
Rammetilskudd	-1 039 097 112	-1 017 540 000	-1 035 111 585	-1 066 037 576	-1 099 241 400	-1 133 929 077
Inntekts- og formuesskatt	-771 295 073	-825 126 000	-843 963 562	-869 267 399	-896 434 137	-924 814 963
Eiendomsskatt	-68 469 680	-88 941 140	-92 641 000	-90 716 000	-88 791 000	-86 865 000
Andre generelle driftsinntekter	-4 807 075	-3 950 000	-2 850 000	-1 750 000	-800 000	-800 000
Sum generelle driftsinntekter	-1 883 668 940	-1 935 557 140	-1 974 566 147	-2 027 770 975	-2 085 266 537	-2 146 409 040
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 672 684 116	1 710 748 050	1 784 539 248	1 829 605 248	1 881 538 248	1 940 100 248
Avskrivninger	132 763 393	135 927 421	135 927 421	135 927 421	135 927 421	135 927 421
Sum netto driftsutgifter	1 805 447 509	1 846 675 471	1 920 466 669	1 965 532 669	2 017 465 669	2 076 027 669
Brutto driftsresultat	-78 221 430	-88 881 669	-54 099 478	-62 238 306	-67 800 868	-70 381 371
Renteinntekter	-9 417 246	-8 900 000	-8 542 000	-10 581 000	-14 410 000	-22 018 000
Utbytter	-10 849 388	0	-5 629 426	-5 629 426	-5 629 426	-5 629 426
Renteutgifter	61 748 721	73 504 190	75 678 709	84 163 111	91 478 673	100 337 176
Avdrag på lån	120 689 876	124 807 101	97 469 000	108 533 000	110 609 000	111 942 000
Netto finansutgifter	162 171 963	189 411 291	158 976 283	176 485 685	182 048 247	184 631 750
Motpost avskrivninger	-132 763 393	-135 927 000	-135 927 000	-135 927 000	-135 927 000	-135 927 000
Netto driftsresultat	-48 812 861	-35 397 378	-31 050 195	-21 679 621	-21 679 621	-21 676 621
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	13 246 186	6 750 000	6 891 000	5 019 000	1 660 000	1 250 000
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	27 112 965	-949 805	-7 840 805	-5 968 805	-2 609 805	-2 199 805
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	8 453 710	29 597 183	32 000 000	22 629 426	22 629 426	22 626 426
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	48 812 861	35 397 378	31 050 195	21 679 621	21 679 621	21 676 621
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 1B	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025
Fellesområder	73 248	0	0	0	0	0
Sentraladministrasjon	88 449 550	95 195 143	99 915 278	100 593 918	103 495 592	106 382 276
Kommunalavdeling Undervisning & Oppvekst	697 245 913	715 297 610	718 255 950	736 538 950	755 066 800	777 856 900
Kommunalavdeling Helse og mestring	669 459 001	670 004 373	671 676 075	691 322 075	713 425 800	735 751 150
Kommunalavdeling Teknisk	95 617 765	90 479 101	95 441 460	94 653 260	94 711 440	97 525 320
Fellesfunksjoner	134 839 275	108 312 227	168 318 008	170 451 008	172 660 008	174 945 008
VAR og Havn	-801 233	0	0	0	0	0
Samfunn og samskaping	185 084 680	180 357 690	184 631 237	189 744 797	195 877 368	201 338 354
Sum bevilgninger drift, netto	1 869 968 200	1 859 646 144	1 938 238 008	1 983 304 008	2 035 237 008	2 093 799 008
Herav:						
Avskrivninger	132 763 393	135 927 421	135 927 421	135 927 421	135 927 421	135 927 421
Netto renteutgifter og -inntekter	10 701 420	13 850 478	18 651 144	18 651 144	18 651 144	18 651 144
Avdrag på lån	65 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Overføring til investering	8 246 186	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	27 101 900	-949 805	-949 805	-949 805	-949 805	-949 805
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	18 406 184	0	0	0	0	0
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 672 684 116	1 710 748 050	1 784 539 248	1 829 605 248	1 881 538 248	1 940 100 248

Budsjettskjema 2A § 5-5.Bevilgningsoversikter – investering	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025
Investeringer i varige driftsmidler	446 119 556	603 951 000	798 445 000	701 391 000	145 350 000	138 850 000
Tilskudd til andres investeringer	600 000	4 680 000	13 580 000	3 530 000	650 000	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	2 611 199	1 050 000	1 050 000	1 050 000	1 050 000	1 050 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	449 330 755	609 681 000	813 075 000	705 971 000	147 050 000	139 900 000
Kompensasjon for merverdiavgift	-25 552 160	-74 895 100	-73 889 100	-79 718 200	-3 370 000	-3 280 000
Tilskudd fra andre	-637 395	0	0	-80 000 000	-29 000 000	0
Salg av varige driftsmidler	-5 294 144	-19 600 000	-10 000 000	-10 000 000	0	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-403 847 565	-511 194 900	-711 244 900	-470 183 800	-111 970 000	-134 320 000
Sum investeringsinntekter	-435 331 263	-605 690 000	-795 134 000	-639 902 000	-144 340 000	-137 600 000
Videreutlån	52 673 015	70 000 000	70 000 000	70 000 000	70 000 000	70 000 000
Bruk av lån til videreutlån	-52 673 015	-70 000 000	-70 000 000	-70 000 000	-70 000 000	-70 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	20 542 446	21 000 000	22 000 000	22 000 000	22 000 000	22 000 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-39 285 948	-21 000 000	-22 000 000	-22 000 000	-22 000 000	-22 000 000
Netto utgifter videreutlån	-18 743 501	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-13 246 186	-11 191 000	-6 891 000	-25 019 000	-1 660 000	-1 250 000
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	19 064 988	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	-2 216 915	7 200 000	-11 050 000	-41 050 000	-1 050 000	-1 050 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	2 120 466	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	5 722 352	-3 991 000	-17 941 000	-66 069 000	-2 710 000	-2 300 000
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	978 343	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 2B	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023	Økonomiplan 2024	Økonomiplan 2025
Investeringsramme øvrige prosjekter	196 589 704	375 451 000	658 975 000	571 871 000	20 550 000	18 400 000
Investeringsramme VAR og Havn	249 529 852	228 500 000	154 100 000	134 100 000	126 500 000	121 500 000
Sum samlet investeringsramme	446 119 556	603 951 000	813 075 000	705 971 000	147 050 000	139 900 000

Forord

Det er ikke mer enn om lag 4 måneder siden kommunestyret vedtok gjeldende økonomiplan for perioden 2021 – 2024. Årsaken til at det denne gang blir såpass kort tid mellom økonomiplanprosessene er at tidspunkt for økonomiplanen i fjor ble forskjøvet på grunn av pandemiutbruddet, slik at den ble sammenfallende med budsjettprosessen på høsten.

Denne økonomiplanen som her fremlegges skiller seg ikke vesentlig fra den som ble vedtatt i desember i fjor. Likevel lever vi i en verden som er i stadig endring, og vi ser behovet av å gjøre enkelte mindre justeringer i økonomiplanrammene for delvis å dekke uforutsette kostnadsøkninger, samt en prioritering av forebyggende arbeid. Satsingsområder, prioriteringer og målsettinger for øvrig vil være gjenkjennelig og bygger som tidligere på målene i samfunnsplanen og føringene i perspektivmeldingen.

Økonomiplanforslaget 2021 - 2025 følger som nevnt opp tidligere planer hvor hovedfokuset er å bygge en robust økonomi med et samlet driftsfond på 8 % av driftsinntektene, samtidig som vi jobber for å finne nye måter å levere tjenestene på slik at vi kan møte morgendagens utfordringer på en god måte.

I begynnelsen av mars måned la regjeringen fram perspektivmeldingen 2021. Perspektivmeldingen drøfter viktige utfordringer for norsk økonomi, for offentlig finansiering og for videreføringen av de norske velferdsordningene i et langsiktig perspektiv. Hovedbudskapet i denne meldingen er

“En ny virkelighet krever langsiktighet og bevisste prioriteringer”

og det er nettopp dette fokuset, langsiktighet og bevisste prioriteringer, som går som en rød tråd gjennom denne økonomiplanen.

Målene i samfunnsplanen korrelerer sterkt med de strategiene perspektivmeldingen peker på for bærekraftige offentlige finanser, hvor blant annet økt sysselsetting, samt omstilling og innovasjon i offentlig sektor, skal være med å sikre bærekraften i det norske velferdssamfunnet.

FN's bærekraftsmål legges til grunn for alt utviklingsarbeid og planarbeid som skjer i kommunen, og i økonomiplanarbeidet ligger bærekraftsmålene som en del av rammeverket og korrelasjonen mellom samfunnsplan og perspektivmelding.

For å nå de overordnede målene og føringene i samfunnsplanen, perspektivmeldingen og bærekraftsmålene skal vi i Halden kommune jobbe målrettet med de største og viktigste utfordringene som skal bringe oss et steg nærmere målene, og dermed også nærmere framtidens måte å drive en kommune på. I dette tverrsektorielle arbeidet sees kommunen under ett og innbyggerne står i fokus.

Forventningene til offentlige tjenester er fortsatt høye og vil helt sikkert øke i tiden som kommer. Det ligger implisitt i generasjonenes ulikheter i holdninger og kultur. Gapet mellom innbyggernes forventninger og kommunens forutsetninger for å kunne levere vil dermed øke, og dialog og medvirkning med innbyggere i tjenesteutviklingen fremover vil derfor bli helt essensielt å lykkes med.

Vi har et stort og kompetent lag med ledere og medarbeidere som skal føre oss i riktig retning i årene som kommer. Ved å være uredde, kreative og villige til å prøve ut helt nye løsninger, kommer vi til å lykkes med den store omstillingen som ligger foran oss.

Jeg er helt sikker på at vi kommer til å lykkes - vi har gode forutsetninger for akkurat det

Roar Vevelstad
Kommunedirektør

Overordnede mål og føringer

Økonomiplanen bygger på Kommuneplanens samfunnsdel, som igjen beskriver de langsiktige utfordringene, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon i et lengre tidsperspektiv.

Og selv om det er samfunnsplanen ligger til grunn for økonomiplanen, som også er samfunnsplanens handlingsdel, skjeler økonomiplanen også til perspektivmeldingen (2021), og bærekraftsmålene. Det skal i denne sammenheng sies at samfunnsplanen står godt i seg selv med tanke på samstemtheten mellom samfunnsplanen og perspektivmeldingen/bærekraftsmålene.

Dette kapitlet beskriver hovedutfordringene i planperioden og det neste kapitlet “virksomhetenes satsingsområder” viser hva vi skal gjøre i Halden kommune de neste 4 årene for å nå (bidra til å nå) de overordnede mål og føringer.

Samfunnsplanen

Kommunens vedtatte planstrategi er gjeldende for perioden 2020-2024, og ble vedtatt av kommunestyret 17.12.2020.

Kommunens plansystem består av overordnet kommuneplan med arealdel, samfunnsdel og tilhørende handlingsdel, som er økonomiplanen. I tillegg finnes det kommunedelplaner som har som hensikt å vise veivalg, strategier og nødvendige prioriteringer på lang sikt. Disse har tydelige koblinger til kommuneplanen.

Halden kommune sin visjon er «Halden forberedt for omstilling», og har i planperioden frem til 2050 følgende mål:

- I Halden skal arbeid, kunnskap og klima være viktigst.
- En attraktiv kommune basert på bærekraftig utvikling.
- En kommune det er godt å bo i – gode levekår, en trygg oppvekst for barna med mangfold og høy livskvalitet.
- Omstilling og innovative løsninger gir økt sysselsetting og etableringsattraktivitet.
- Utdanningsnivået skal heves og resultatene i skolen forbedres.

Arbeid med å øke sysselsettingsgrad har en hovedprioritet og følges opp i blant annet høringsutkastet til ny nærings- og sysselsettingsplan for Halden kommune 2021 -2025, der målet er minst 500 nye arbeidsplasser (innen 2025) og en sysselsettingsgrad på 70 % for aldersgruppen 20 - 66 år. (Høringsfristen utløper 24. mai 2021).

Økt sysselsettingsgrad er en forutsetning og en bærebjelke i en positiv samfunnsutvikling og i arbeidet med å utjevne sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom. Sysselsettingsgraden for aldersgruppen 20-66 år var 67% ved inngangen til 2018, og målsettingen økes altså nå til 70 %. De største oppgavene i planperioden blir dermed å legge forhold til rette for å skape nye arbeidsplasser i Halden, samt å få flere ut i arbeid. Dette er også i tråd med perspektivmeldingen som peker på viktigheten av å skape vekst i arbeidsmarkedet.

For å øke sysselsettingsgraden er det viktig med en kombinasjon av ulike tiltak. På den ene siden tiltak for å styrke innsatsen for å øke befolkningens arbeidsevne og på den andre siden tiltak for å øke etterspørselen etter arbeidskraft. Høringsutkastet til ny nærings- og sysselsettingsplan foreslår 5 delmål med strategier for å nå målsettingen om å skape 500 nye arbeidsplasser i Halden.

1. Hele arbeidsstyrken i arbeid
2. Flere bedrifter ønsker å etablere seg i Halden og Søndre Viken
3. Det skal være attraktivt og forutsigbart å drive næringsvirksomhet i Halden, og eksisterende bedrifter skal ha rom for vekst og utvikling
4. Kommunen, forsknings- og utviklingsmiljøene og næringslivet skal stimuleres til nyskaping, innovasjon og entreprenørskap. Samarbeid om slike prosjekter skal være sentralt.
5. Næringslivet og offentlig sektor skal ha tilgang på relevant kompetanse for morgendagens utfordringer

Gjennom utarbeidelse av ulike handlingsplaner til de ulike kommunedelplaner og temaplaner, er det avgjørende å relatere satsninger og prioriteringer i forhold til disse målsettingene i samfunnsdelen.

Virkemidler for å nå målsetning

Virkemidlene for å nå målsettingene er i denne sammenheng aktiviteter og prosesser som brukes som verktøy for å få utløst ønskede tiltak.

Arbeid og kunnskap, innbyggerdialog og det digitale førstevalget er eksempler på slike virkemidler. Selve tiltakene beskrives nærmere i kapitlet "virksomhetenes satsingsområder", og selv om det ikke alltid er et tydelig skille mellom hva som er tiltak og hva som er virkemidler, gjør vi likevel et forsøk på å strukturere virkemidlene for seg.

Arbeid og kunnskap – Arenaer og hovedløp

Halden kommunes samfunnsplan (2018 – 2050) er tydelig på at en av Haldensamfunnets hovedutfordringer er at antall arbeidsplasser ikke vokser i takt med befolkningsveksten og at sysselsettingsgraden synker. En økende andel personer i arbeidsfør alder står utenfor arbeidslivet.

Hovedmålet er derfor å øke antall arbeidsplasser i kommunen og regionen, og å øke andelen av befolkningen som er i arbeid. Kommunene i Søndre Viken må samarbeide om å skape flere arbeidsplasser i regionen. Regionen bør framstå som en attraktiv næringsdestinasjon, samtidig som utfordringene knyttet til sysselsetting tas på alvor.

Hovedløpet for å oppnå dette er å videreutvikle kunnskapsplattformen for barn og unge og styrke deres muligheter i Halden gjennom «Kunnskap i sentrum,» i tillegg til samarbeidet med «My Digital City» og Norsk nukleær dekommisjonering.

Kunnskap i sentrum

Halden kommune inkluderer barn og unge i næringsutviklingen, først og fremst gjennom systematisk arbeid med Ungt Entreprenørskap i alle barne- og ungdomsskolene, og som tilrettelegger for samarbeid mellom skoler og næringslivet. Mange unge fullfører ikke videregående skole og tar dermed ikke høyere utdanning. Mange unge har liten eller ingen erfaring med arbeidslivet. Kommunen har tatt initiativet og opprettet prosjektet «Kunnskap i sentrum», som er et bredt samarbeid med bl.a. næringslivet, Ungt Entreprenørskap, Høgskolen i Østfold, NAV, Halden videregående skole og Viken fylkeskommune for å stimulere ungdommen til å ta utdanning ved bl.a. å synliggjøre hvilke jobber som finnes og hvordan kunnskap og arbeid kan bidra til et godt liv.

My Digital City

My Digital City er den nye store forskningssatsningen på digital transformasjon av samfunnet, hvor innbyggerinvolvering og bærekraft er en integrert del av et åpent økosystem for samskaping, innovasjon og kompetanseutvikling. My Digital City skal delta i det europeiske samarbeidet og innovasjonsøkosystemet, som skal sikre et nullutslipps- og innbyggerfokuset samfunn. Halden kommune tilrettelegger for at innbyggerne står sentralt i satsingen, sammen med kommune, academia og næringsliv. Erfaringer, resultater og metodikk og digital infrastruktur skal deles regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Sentrale temaer i My Digital City vil være (1) innbyggerinvolvering (2) bærekraft (3) sosiale forhold og inkludering (4) utdanning (5) pilotering av innovasjon og resultater fra FoU-prosjekter (6) digital infrastruktur (7) personvern, sikkerhet og beredskap (8) FoU (9) næringsliv (10) innovasjon og nye tjenester.

Norsk nukleær dekommisjonering (NND)

Halden kommune bidrar aktivt og tilrettelegger for verdiskaping og nye arbeidsplasser gjennom arbeidet til NND. NND skal utvikle de norske atomanleggene og håndtere alt menneskeskapt radioaktivt avfall til det beste for dagens og fremtidige generasjoner. En av NNDs hovedoppgaver er å etablere en ny infrastruktur for håndtering og permanent oppbevaring av radioaktivt avfall. Dette omfatter å etablere deponikapasitet for alle typer menneskeskapt radioaktivt avfall i Norge, inkludert det brukte atombrenselet, avfall fra dekommisjoneringen av atomanleggene og radioaktive kilder fra medisin, forskning og industri. Anlegget skal være operativt i 100 år med tilsynsplikt i 300 år. Det vil i prosessene rundt NNDs hovedoppgaver være muligheter for å skape nye arbeidsplasser bl.a. innen kompetanse og dekommisjonering (petroleumsvirksomhet i tillegg til radioaktivt avfall).

Best på innbyggerdialog

Hver eneste dag kommuniserer Halden kommune med virksomheter, grupper og enkeltpersoner. God dialog er en forutsetning for et godt forhold mellom kommunen, lokalbefolkningen og samarbeidspartnerne. Kommunens troverdighet og omdømme er avhengig av at det er samsvar mellom de forventninger lokalbefolkningen har til oss og kvalitet og omfang på de tjenestene vi leverer. Halden kommune har en samarbeidsavtale med Digi Viken Øst og visjonen for dette nettverket er å bli best på innbyggerdialog. Dette skal blant annet skje gjennom å utvikle og benytte nye, digitale verktøy og å øke kompetansen hos innbyggere og ansatte i bruk av digitale verktøy.

Kommunikasjonen skal være interessentorientert

Kommunikasjon og service skal kommunisere aktivt via kommunens egne kommunikasjonskanaler og kommunikasjonen skal alltid være interessentorientert. Det betyr at det er viktig å gjøre interessentanalyser slik at kommunikasjonen og innbyggerdialogen og valg av kommunikasjonskanaler skal være tilpasset den man har dialog med.

Innbyggerne skal nås der behovet oppstår

Vi vil benytte og utvikle flere typer kommunikasjonskanaler slik at innbyggere kan medvirke og samhandle med kommunen på individ og gruppenivå. Gjennom digitale verktøy skal innbyggeren på en enkel måte kunne søke om tjenester, rette spørsmål og følge sin egen sak i en saksbehandlingsprosess. Halden kommune prøver ut en ny digital plattform for medvirkning slik at innbyggere og næringsliv i større grad kan påvirke og medvirke i planprosesser og utviklingen av kommunen. Digitale verktøy gir økt mulighet for å på en enkel måte nå flere og involvere flere.

Vi skal ha fokus på innbyggerdialog og involvering

Behovet for dialog ansikt til ansikt med innbyggerne som ved folkemøter, nettverksmøter og en til en møter vil fortsatt være viktig for mange grupper og prosesser. Samtidig åpner digitale løsninger og kanaler for nye muligheter slik at enda flere på en enkel måte kan involveres og medvirke. Innbyggerdialog og tilrettelegging for involvering skal gjennomsyre vårt arbeid. Kommunen har nylig tatt i bruk en kommuneTV-løsning og det åpner opp for å tilgjengeliggjøre mange flere møter og arenaer enn tidligere. Det bygger opp under både åpenhet og tillit, som er to sentrale verdier i kommunen.

Digitalt førstevalg

Den nasjonale digitaliseringsstrategien «En digital offentlig sektor» beskriver 7 livshendelser som spesifikke satsningsområder for enklere digitale og sammenhengende prosesser. Dette er livshendelser der målet er at data fra relevante statlige aktører integreres for en sømløs, digital og effektiv prosess – både for innbygger, næringsliv og offentlig sektor.

I tillegg til de 7 livshendelsene trekkes det frem behov for løsninger og grensesnitt som legger til rette for en enklere, digital og effektiv hverdag på «alle» relevante områder.

Halden kommune har kommet langt i å ta i bruk digitale verktøy. Likevel vet vi at det gjenstår mange manuelle oppgaver som kan ivaretas digitalt og mer eller mindre automatisert. Dette kan skje gjennom å anskaffe utviklede løsninger, utvikle nye løsninger eller å utnytte potensialet i verktøy vi allerede har på en bedre måte. Endringer eller avslutning av oppgaver fordrer gode endringsprosesser der man involverer berørte på en god måte og gjør gode vurderinger av gevinstrealiseringspotensialet.

Innovasjon og digitaliseringsarbeidet i Halden kommune er organisert gjennom Innovasjons- og digitaliseringsgrupper i hver kommunalavdeling. For å utvikle nye verktøy og løsninger det er behov for, inviteres ansatte til å spille inn ideer for utvikling. For å treffe riktig med utvikling av nye løsninger, har det stor betydning at løsningen har utgangspunkt i å løse en oppgave/arbeidsprosess ansatte identifiserer. Derfor utarbeides det konsept for medarbeiderdrevet innovasjon som på nye måter skal stimulere til relevante innovative løsninger.

Digitalt førstevalg handler både om at digitale tjenester skal foretrekkes når det er hensiktsmessig og mulig, og at organisasjonen stadig ser etter manuelle arbeidsoppgaver og prosesser som kan erstattes med en digitale løsninger. Sensorikk, varslingsystem, verktøy for videokommunikasjon og selvadministrerte verktøy for digitale målinger av helsetilstand kan i mange sammenhenger bidra til god trygghet, mestring og oppfølging. Digitalt førstevalg vil i et tjenesteperspektiv handle om å etablere gode digitale løsninger, som skal være førstevalget for eksempel ved tildeling av helsetjenester.

I økonomiplanperioden vil det bli gjort en ny gjennomgang av arbeidsoppgaver i de ulike avdelingene, for å identifisere nye områder for digitale verktøy – for intern bruk og for publikum. Som et par eksempler er det en klar målsetting å redusere print og papirbruk gjennom en årsaks- og tiltaksprosess og å optimalisere lisenskostnader på ulike typer programvare.

Halden kommune inngår i nettverket Digi Viken Øst (DVØ) og samarbeider med flere kompetente miljøer som Institutt for energiteknikk og Smart innovation Norway. Gjennom dette styrkes både mulighetene og kompetansen til å etablere effektive løsninger på nye måter. Evnen og viljen til å ta i bruk nasjonale felleskomponenter kombinert med utvikling av helt nye løsninger og konsepter, blir en av de viktigste nøklene frem mot 2030. Derfor er det sentralt å samarbeide godt med andre kommuner og private aktører om denne utviklingen. Dessuten må vi tørre å prøve ut nye konsepter for ideutvikling – for eksempel innenfor medarbeiderdrevet innovasjon. Kommunen og alle landets kommuner trenger at nye verktøy for en enkel og effektiv hverdag utvikles. Gode ideer kan bidra til innovasjon i både privat og offentlig sektor og kan danne grunnlaget for betydelig næringsutvikling og sysselsetting. Et godt eksempel på dette er «My Digital City» - der blant annet deling og bruk av tilgjengelige data kan gi rom for etablering av nye løsninger og øke sysselsettingen.

For at innbyggerne, næringsliv og offentlig sektor skal kunne benytte digitale løsninger, er man avhengig av tilgang på bredbånd av god kvalitet. Derfor satses det betydelig i økonomiplanperioden på å bygge ut både den mobile dekningen og fiberdekningen i kommunen. Dette gir et nødvendig og godt grunnlag for å kunne benytte digitale verktøy i helse og mestring, i undervisning og oppvekst, avstandsoppfølging fra sykehus, mulighet for næringsvirksomhet og hjemmekontor.

Å satse på digitalisering og innovative prosjekter bygger opp under flere av FN's bærekraftsmål. Ny næringsvirksomhet kan bidra til at flere kommer i arbeid og bidrar til bærekraftsmål nr 1 om å «Utrydde fattigdom». Bærekraftsmål nummer 3 handler om «God helse og livskvalitet» og tilgang på nett og hensiktsmessig teknologi gir mulighet for bedre oppfølging ved og forebygging av helsesvikt. Det samme gjelder bærekraftsmål nummer 4 «God utdanning», der tilgang på nett og utdeling og bruk av digitale verktøy gir like læringsmuligheter for alle. Dette bygger også opp under bærekraftsmål nummer 10 «Mindre ulikhet». Bærekraftsmål nummer 9 handler om «Innovasjon og infrastruktur» og satsing på utbygging av nett, utvikling av digitale løsninger og næringsetablering treffer dette målet godt, sammen med bærekraftsmål nummer 8 som handler om «Anstendig arbeid og økonomisk vekst».

Perspektivmelding 2021

12. mars 2021 la regjeringen frem perspektivmeldingen anno 2021.

Perspektivmeldingen 2021 drøfter viktige utfordringer for norsk økonomi, for offentlige finanser og for videreføring av de norske velferdsordningene i et langsiktig perspektiv.

Hovedbudskapet i perspektivmeldingen er;

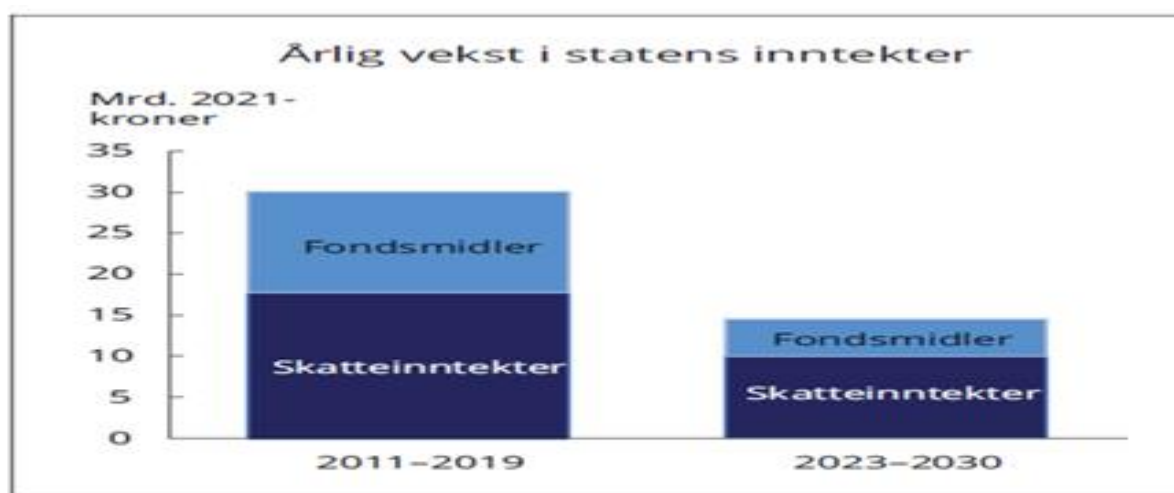
En ny virkelighet krever langsiktighet og bevisste prioriteringer

Den nye virkeligheten som det pekes på her er prognosene som viser at det fra om lag 2030 og 30 år fremover vil mangle nye 5 mrd hvert eneste år i statsbudsjettet for å opprettholde dagens velferdssamfunn. Enda mer hvis kvaliteten og standarden på velferdstilbudet skal øke slik vi har blitt vant til de siste 30 årene. Dvs, 10 mrd mer hvert år i 30 år dersom velferdssamfunnet ikke skal stagnere på 2020 nivå, men følge standardhevingen ellers.

Men hva betyr det, hva kommer det av, og ikke minst; hva kan vi gjøre med det ? Dette vies fokus i resten av avsnittet.

Reduserte skatte- og oljeinntekter

Vi går nå inn i en periode hvor inntektene på statsbudsjettet forventes å vokse mindre, mens utgiftene til pensjoner og helse og omsorgstilbudet fortsetter å øke i takt med en økende andel eldre. De utfordringene som vi lenge har omtalt som langsiktige, er ikke så langt unna lenger. Om få år vil petroleumsproduksjonen avta og det såkalte oljefondet vokse saktere. Den perioden med sterk vekst i bruken av oljeinntekter er i hovedsak bak oss.

Figur 7.1 Anslått årlig vekst i strukturelle skatte- og avgiftsinntekter og vekst i bruk av fondsinntekter. Mrd. 2021-kroner

Kilde: Finansdepartementet.

Hvis vi ser på grafen over som viser årlig vekst i statsbudsjettets inntektsside i snitt de siste 8 årene,

sammenlignet med hvordan snittet vil bli de neste 8, ser vi at det ligger an til en vesentlig lavere underliggende vekst i offentlige inntekter. Vi gjør oppmerksom på at det er veksten fra år til år som vises i grafen og ikke de faktiske inntektsstørrelsene.

Fremover må vi regne med at befolkningsutviklingen vil fortsette å trekke den underliggende veksten i økonomien og i skattene ned. I løpet av 2020-tallet anslås den årlige veksten i både sysselsetting og arbeidsstyrke å gå ned fra rundt 1 til $\frac{1}{2}$ pst. Det er da lagt til grunn at pensjonsreformen og antatt flere friske leveår isolert sett har positiv innvirkning på yrkesdeltakelsen.

Med en videreføring av dagens skatte- og avgiftspolitikkk anslås den årlige underliggende veksten i statens skatteinntekter å gradvis avta fra rundt 13 mrd. kroner i 2019 til rundt 10 mrd. Kroner i gjennomsnitt i perioden frem til 2030. Til sammenligning ble den årlige veksten i disse inntektene anslått til vel 18 mrd. i gjennomsnitt de siste 8 årene.

Og i tillegg til en forventet reduksjon i skatteinntektene, forventes det også en svakere underliggende vekst i fondsinntektene.

Sterk vekst i det såkalte oljefondet har gitt rom for en betydelig økning i bruken av olje- og fondsinntekter i statsbudsjettet gjennom de to siste tiårene. I 2021 anslås hver sjette krone av offentlige utgifter å dekkes med overføringer fra fondet.

I takt med at oljeressursene er hentet opp av bakken og omplassert i finansiell formue, har usikkerhet om inntektene fra selve oljeproduksjonen, altså det å pumpe olje opp fra havbunnen, fått mindre betydning for handlingsrommet, mens usikkerheten rundt markedsverdien av fondet har fått større betydning. Det vil bli mer krevende å håndtere svingninger i fondsverdien når innskuddene av nye oljeinntekter reduseres. Til nå har fall i verdien på fondet raskt blitt gjeninnhentet av store innskudd til fondet og høy avkastning i etterfølgende år. Fremover, med lavere forventede innskudd til fondet, altså lavere produksjon, vil perioder med svak avkastning i finansmarkedene kunne innebære fall i fondsverdien som gjør det nødvendig å redusere bruken av fondsmidler, slik at vi unngår å tære på fondskapitalen over tid.

Med en slik tilnærming vil den årlige bruken av fondsmidler i gjennomsnitt øke med 3–6 mrd. årlig i den neste tiårsperioden.

Til sammenligning økte bruken av fondsinntekter i gjennomsnitt med nesten 12 mrd. kroner årlig fra handlingsregelen ble innført i 2001 og frem til og med 2019.

Men det er ikke bare inntektssiden som svikter.

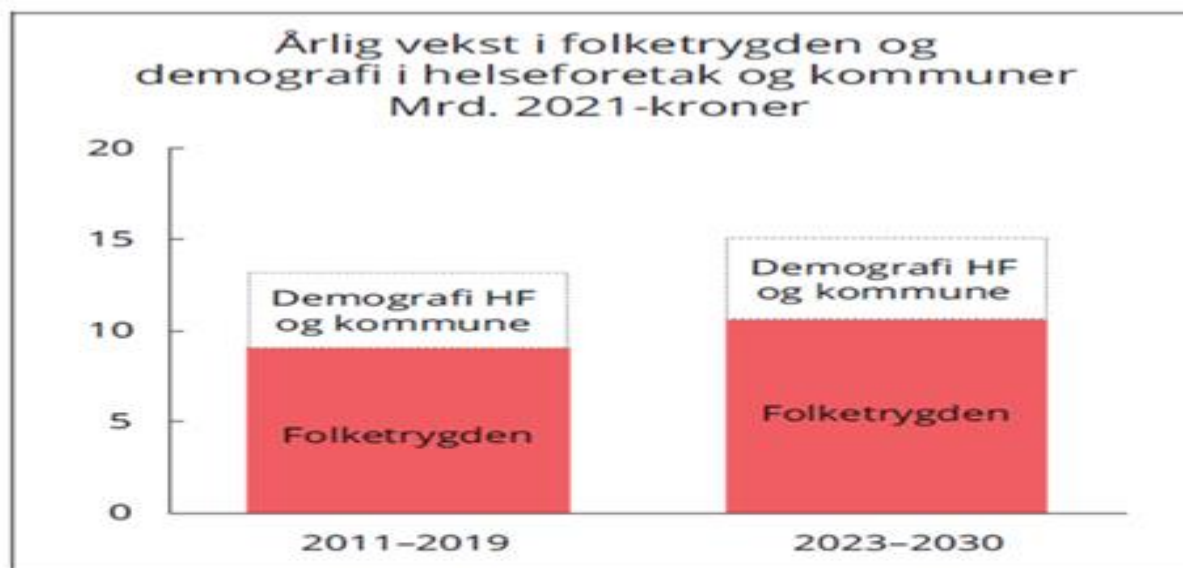
Høyere vekst i regelstyrte og demografidrevne utgifter

Samtidig som veksten i statens inntekter avtar, vil veksten i flere store utgiftsposter tilta. Det gjelder særlig utgifter til pensjoner, og til det samlede helse og omsorgstilbudet. Utgiftene til de regelstyrte ordningene i folketrygden følger av det regelverket som til enhver tid er fastsatt av Stortinget.

Og med mindre det gjøres endringer i regelverket, vil aldringen i befolkningen føre til at disse utgiftspostene øker betydelig fremover.

Utgiftene til folketrygden utgjør rundt en tredjedel av statsbudsjettet og består blant annet av utgifter til alderspensjon, sykepengen, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd for å nevne noen.

Figur 7.4 Anslått årlig vekst i folketrygden og demografidrevne kostnader i helseforetakene og kommunesektoren. Mrd. 2021-kroner

Kilder: Finansdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

Som vi ser av diagrammet over forventes den årlige økningen i utgiftene til folketrygden og demografidrevne utgifter å bli høyere fremover enn i perioden vi har bak oss.

Vi må forvente økte pensjonskostnader også fremover. Det er positivt at vi lever lengre. Samtidig har aldringen av befolkningen bidratt til høy vekst i folketrygdens utgifter de siste årene.

Fra og med 2011 til og med 2019 økte de samlede utgiftene i folketrygden med om lag 9 mrd. kroner årlig.

Frem til 2030 ventes utgiftene å øke med nær 11 mrd. kroner per år i gjennomsnitt.

Av dette utgjør utgiftene til alderspensjon alene over 7 mrd. kroner selv om pensjonsreformen isolert sett bidrar til å dempe økningen. I siste del av perioden frem mot 2030 anslås utgiftsveksten i folketrygden å stige til om lag 12 mrd. kroner årlig.

De tallmessige fremskrivingene i grafen bygger på en forutsetning om fortsatt uendret regelverk og forventet demografisk utvikling.

I tillegg til økte pensjonskostnader må vi også forvente økte demografikostnader.

Alderssammensetningen av befolkningen påvirker også kommunesektorens og helseforetakenes utgifter. Med en aldrende befolkning er særlig etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester

ventet å øke kraftig. De statlige bevilgningene til kommuner og helseforetak øker ikke automatisk, og økning i disse utgiftene er dermed ikke medregnet i handlingsrommet som her er beskrevet.

Fra og med 2011 til og med 2019 økte de demografidrevne utgiftene i kommuner og helseforetak med vel 4 mrd. kroner årlig. Økningen i disse utgiftene vil tilta i takt med at andelen av befolkningen over 80 år stiger, og økningen vil bli nær 5 mrd. kroner årlig de siste årene frem mot 2030, hvorav økningen i kommunesektoren alene er beregnet å utgjøre 2-3 mrd.

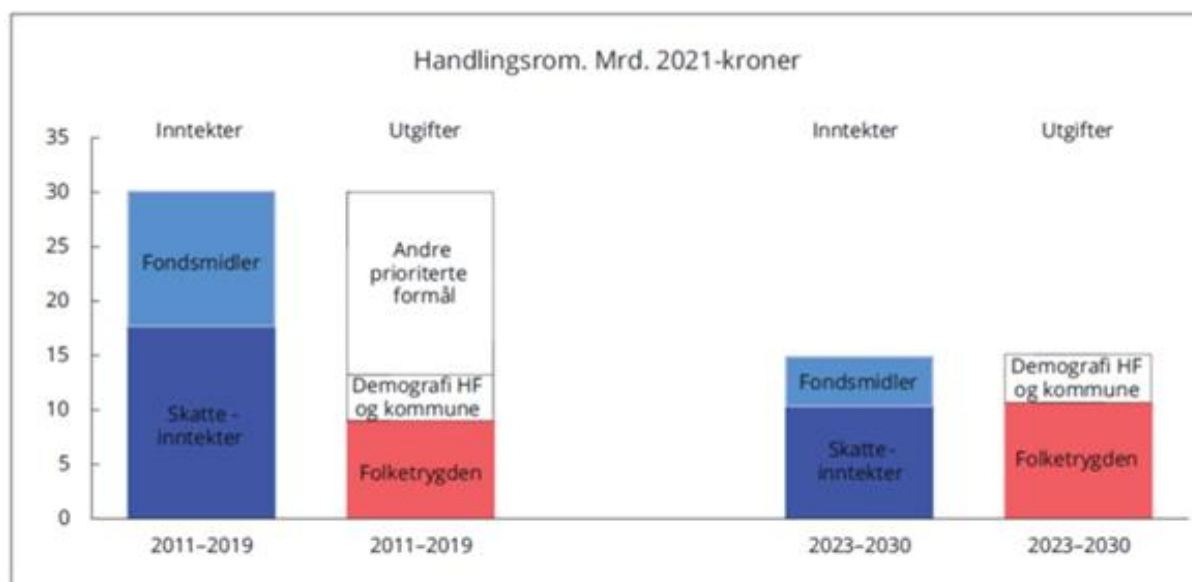
Resultatet av disse framskrivingene er lavere inntekter kombinert med fortsatt høye forventninger og krav på mange av utgiftsområdene; Rett og slett et gap mellom inntekter og utgifter som resulterer i et mindre handlingsrom.

Redusert handlingsrom i statsbudsjettene

Det gjennomsnittlige årlige handlingsrommet i statsbudsjettene til å dekke demografidrevne kostnader og nye satsinger vil bli betydelig redusert frem mot 2030. Handlingsrommet er her definert som årlig økning i skatte- og fondsinntekter, fratrasket økte utgifter til folketrygden.

I perioden bak oss vokste handlingsrommet i gjennomsnitt med 21 mrd. kroner per år.

I perioden frem mot 2030 vil veksten gå ned og i snitt ligge på 4 mrd. kroner per år.

Figur 7.7 Anslått årlig vekst i strukturelle skatte- og avgiftsinntekter¹, vekst i bruk av olje- og fondsinntekter, folketrygden og demografidrevne kostnader i helseforetakene og kommunesektoren. Mrd. 2021-kroner

¹ I figuren er midtpunktet mellom fondsinntekter på 3–6 mrd. kroner tilsvarende 4,5 mrd. kroner lagt til grunn.

Kilde: Finansdepartementet.

Frem til 2030 anslås utgiftene til folketrygden å øke med knapt 11 mrd. kroner per år, mens statens inntekter er beregnet til å øke med anslagsvis 13–16 mrd. kroner per år.

Det gjennomsnittlige årlige handlingsrommet til å dekke demografidrevne kostnader og nye satsinger blir da 4 mrd. kroner, en reduksjon på 16–19 mrd. kroner sammenlignet med perioden vi har bak oss.

Den forventede veksten i demografidrevne kostnader i kommuner og helseforetak er beregnet til vel 4 mrd. kroner årlig i samme periode. Dersom slike utgifter i sin helhet skal dekkes over statsbudsjettene, vil hele det anslåtte handlingsrommet gå med til dette.

Drivkreftene som ligger bak det reduserte handlingsrommet i årene fremover, er først og fremst lavere vekst i fondsmidlene og skatteinntektene, samtidig som en økende andel eldre drar opp offentlige utgifter. Disse trendene, som gir betydelige utfordringer det nærmeste tiåret, forsterkes på lengre sikt og gir enda større utfordringer.

Handlingsrommet blir da snudd til et innstrammingsbehov når demografidrevne utgifter regnes med.

Som diagrammet over viser ser vi at veksten i skatteinntekter og fondsmidler i perioden 2023 – 2030 akkurat dekker den antatte veksten i folketrygden og den demografidrevne kostnadsveksten i helseforetakene og kommunene.

Dette gir en utfordring mtp den underliggende veksten som ligger i nasjonal transportplan, forsvarsplanen, ulike statlige byggeprosjekter for å nevne noe. Det vil altså ikke lenger være handlingsrom igjen til å dekke antatt vekst for disse satsingsområdene fremover, med mindre dette prioriteres særskilt.

Dette fremgikk også av budsjettframlegget for 2021 der det konkluderes med at dersom alle langsiktige planer, mål og byggeprosjekter skal følges opp, vil det kreve mer enn det anslåtte handlingsrommet de neste årene. Disse ambisjonene kan altså ikke innfris uten å omprioritere, effektivisere og redusere andre utgifter. Sann som f.eks utgifter til folketrygden eller utgifter i stat og kommune.

Generelt kan vi si at vi er på vei fra en periode med stort handlingsrom i offentlige budsjetter til en betydelig strammere budsjettsituasjon.

Gjennom to tiår er vi blitt vant til at det er store midler til rådighet til finansiering av nye tiltak, uten at andre utgiftsposter må nedprioriteres.

Fremover må vedtatte planer, nye satsinger og uforutsette utgifter i stadig større grad dekkes inn gjennom omprioriteringer og reduksjon i andre utgifter.

Basisforløp og standardøkning

I det neste diagrammet vises det nominelle inndekningsbehovet pr år i perioden 2030 - 2060

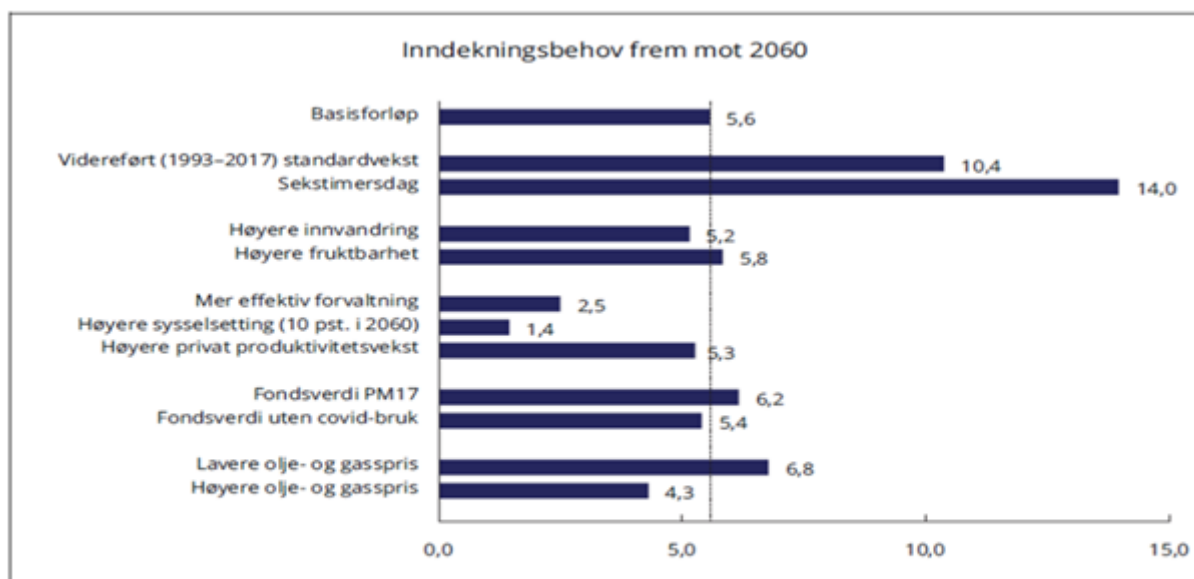
Disse fremskrivingene som her er gjort baserer seg på det som omtales som basisforløpet.

I basisforløpet videreføres innretningen av de offentlige velferdsordningene og arbeidsmarkedstilknytningen etter dagens nivåer. Ressursbruken i offentlig tjenesteyting knyttes altså til befolkningsutviklingen, men justeres likevel for en viss standardøkning gjennom økt ressursbruk og høyere vekst i produktinnsatsen.

Økt levealder vil i basisforløpet kunne gi flere friske leveår, som vil kunne redusere bruken av omsorgstjenester og kunne føre til at eldre kan stå lenger i arbeid.

Antakelsene om friskere aldring innebærer at inndekningsbehovet i basisforløpet dempes både gjennom økte skatteinntekter og reduserte utgifter til helse og omsorgssektoren.

Figur 7.14 Inndekningsbehov frem mot 2060. Basisforløp og alternative scenarier. Andeler av fastlands-BNP

Kilde: Finansdepartementet.

Framskrivingene i basisforløpet gir et inndekningsbehov på 5,6 pst. av fastlands-BNP frem mot 2060. Det tilsvarer et årlig gjennomsnittlig inndekningsbehov på i underkant av 5 mrd. kroner.

Men det er altså bare hvis vi legger basisforløpet til grunn og sånn sett «aksepterer» at den eneste formen for standardheving som legges til grunn er økt levealder.

Basisforløpet lagt til grunn, og tillagt at standardveksten fortsatt skal være som den har vært de siste 30 årene, så ser vi at inndekningsbehovet øker fra 5,6 pst av fastlands-BNP (om lag 5 mrd) årlig til 10,4 %, eller 9,4 mrd årlig.

Legger vi 6-timersdagen til grunn øker inndekningsbehovet til 12,6 mrd årlig.

Det er noen relativt store utfordringer samfunnet står ovenfor, og det skal tas relativt tøffe beslutninger fremover skal nasjonen lykkes med å videreføre velferdssamfunnet samtidig som den økonomiske tryggheten skal videreføres til de kommende generasjoner.

Strategier for bærekraftige offentlige finanser

For å løse denne utfordringen presenterer regjeringen 3 sentrale strategier for hvordan de offentlige finansene på sikt skal balansere slik at bærekraften i det norske velferdssamfunnet kan sikres i kombinasjon med en forsvarlig økonomisk politikk fremover.

Dette er;

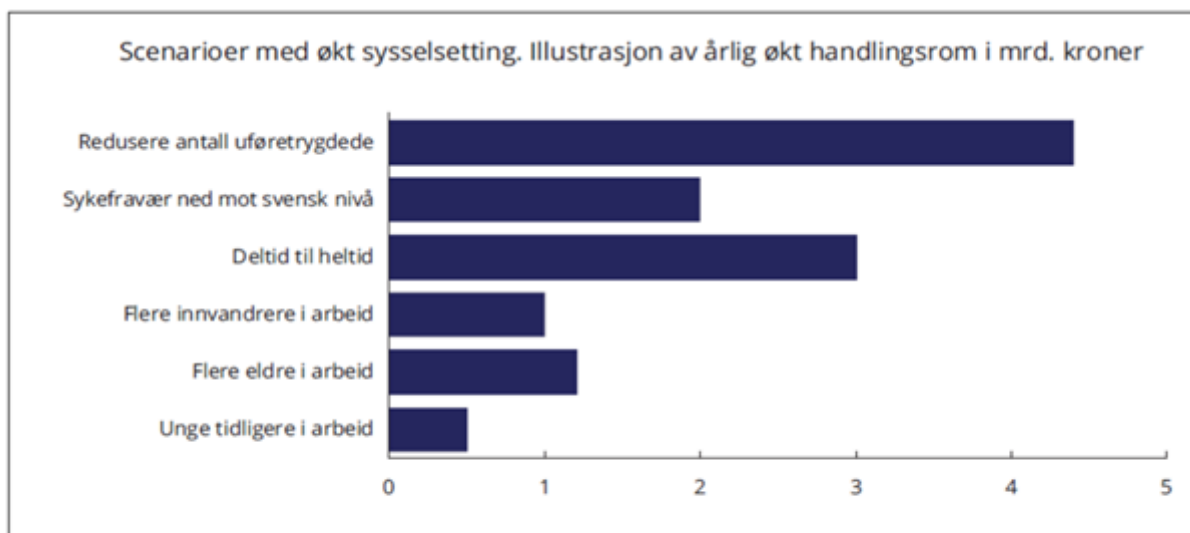
- økt sysselsetting som inkluderer å få flere ut i arbeidslivet,
- en innovativ og effektiv offentlig sektor,
- bærekraftige velferdsordninger og gode investeringer.

Økt sysselsetting

Økt sysselsetting har et betydelig potensial for å styrke offentlige finanser.

I Norge vil økt sysselsetting i stor grad ledsages av en dobbelgevinst, siden de fleste i arbeidsdyktig alder som ikke jobber, mottar en eller annen form for offentlig ytelse til livsopphold, slik at økt sysselsetting gir både økte skatteinntekter og reduserte offentlige utgifter.

Figur 8.2 Scenarier med økt sysselsetting. Illustrasjon av årlig økt handlingsrom i perioden 2022–2031 Mrd. 2021-kroner.

Kilde: Finansdepartementet.

I Norge er 1 av 6 personer mellom 18 og 66 år på en eller annen form for helserelatert ytelse. Dette dreier seg da om sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. Og selv om denne andelen har gått litt ned de siste årene ligger vi fortsatt vesentlig høyere enn de andre OECD-landene.

Regjeringen legger til grunn i sine beregninger at dersom halvparten av f.eks de som i dag er uføre går inn i arbeidsmarkedet ved at de jobber 75 % av gjennomsnittlig arbeidstid og mottar gjennomsnittlig timelønn, vil det kunne styrke budsjettene med 4,4 mrd årlig.

Så er nok regjeringen også klar over at dette regnestykket baserer seg på et lite realistisk scenario.

Mer sannsynlig er det kanskje dersom en setter opp et scenario der uføretrygden forebygges ved hjelp av redusert sykefravær.

Dersom en sammenligner sykefraværet i Norge og Sverige, og antar at forskjellen mellom Norge og Sverige reduseres med 2/3 over ti år, vil det tilsvare en budsjettmessig styrking på om lag 2 mrd årlig. Her står økte skatteinntekter for halvparten av økningen.

Dersom hver fjerde deltidsansatt går over til heltidsstillinger ville det også gitt en betydelig økning i sysselsettingen, som igjen kunne bety en budsjettmessig forbedring på om lag 3 mrd årlig.

Vi ser i dag at innvandrere fra enkelte land har vesentlig lavere yrkesaktivitet enn befolkningen ellers. Dette henger sammen med både botid, utdanning og språkferdigheter.

Hvis dette løses, med blant annet påfyll av kompetanse, og vi antar at 1/3 av disse kommer i inntektsgivende arbeid, kan det bedre budsjettbalansen med om lag 1 mrd årlig.

Valg av tidspunkt for å gå av med pensjon henger blant annet sammen med utdanningsnivå, helse, samt incentiver og muligheter for å fortsette i jobb.

Scenariet som her legges til grunn er at de som er i aldersgruppen 62 -74 år utsetter tilbaketrekingen fra arbeidsmarkedet med ett år, samtidig som arbeidstiden reduseres til 60 % av et normalårsverk. Dette kan gi en gevinst på om lag 1,2 mrd årlig.

Til slutt ser regjeringen på muligheten for å få unge mennesker tidligere ut i arbeidslivet.

Her ser regjeringen på muligheten til å få yngre mennesker raskere gjennom et utdanningsløp slik at man «sparer» 1 år sammenlignet med dagens situasjon. Dette kan gi 0,5 mrd i bidrag til budsjettbalansen.

En innovativ og effektiv offentlig sektor

Om regjeringen legger til grunn tallmessig handlingsrom under det som kan kalles «arbeidsalternativet», så er de ikke like tydelige på hvor mye handlingsrom det er å hente på en innovativ og effektiv offentlig sektor.

Det må ikke forstås slik at det ikke er noe å hente, og at det er derfor det ikke presenteres med tallstørrelser, men snarere at det er mer utfordrende å sette tall på ting som ikke med enkelhet kan multipliseres opp fra enhetskostnader.

Likefult kan vi se av basisforløpsgrafen under forrige avsnitt at scenariet «mer effektiv forvaltning» skal gi en årlig gevinst på om lag 2,5 mrd. (differansen mellom 5 mrd og 2,5 mrd). Så det er helt klart store forventninger til at omstillingen av offentlig sektor skal gi store gevinster.

Regjeringens strategier for offentlig sektor er:

- Ansvarsplassering på riktig forvaltningsnivå.
- Organisering som er tilpasset ny teknologi og endrede arbeidsformer.
- Samordning av arbeidet med digitalisering
- Styring og ledelse for innovasjon
- Gevinstrealisering og frigjøring av ressurser

Ansvarsplassering på riktig forvaltningsnivå:

Handler om viktigheten av gode incentiver slik at nivået med ansvar for oppgaveløsingen også bærer finansieringen. Det handler om at prinsippet med generalistkommuner fordrer en hensiktsmessig kommunestruktur, og at det fortsatt skal legges til rette for kommunesammenslåinger.

Organisering som er tilpasset ny teknologi og endrede arbeidsformer:

Handler om at det må jobbes aktivt med å høste gevinstene av innovasjon og ny teknologi, både for å opprettholde høy kvalitet på tjenestene og for mest mulig effektiv drift.

Samordning av arbeidet med digitalisering:

Handler om at det skal legges vekt på å dra nytte av, og forsterke, stordriftsfordeler og nettverkseffekter knyttet til ny teknologi. Dette skal oppnås blant annet gjennom standardisering, samarbeid om løsninger og arbeid for teknologispredning mellom sektorer og forvaltningsnivåer.

Styring og ledelse for innovasjon:

Offentlige virksomheter må gis handlingsrom og insentiver til innovasjon. Ledere må utvikle kultur og kompetanse for innovasjon. Offentlige virksomheter må søke nye former for samarbeid, også med privat sektor og sosiale entreprenører.

Gevinstrealisering og frigjøring av ressurser:

Gevinster av digitalisering og forenkling av regelverk, tjenesteproduksjon og arbeidsprosesser skal synliggjøres og realiseres i form av bedre tjenester og budsjettbesparelser. Gevinstrealisering vil også innebære frigjøring av arbeidskraft til andre sektorer der det er hensiktsmessig.

Bærekraftige velferdsordninger:

Velferdssamfunnet og velferdsordningene står overfor store langsiktige utfordringer, vi har vært inne på flere av de i dag, og det knytter seg kanskje særlig til en stadig aldrende befolkning. I tillegg må det planlegges for å kunne håndtere kriser og store hendelser. Utfordringene må løses med innsats på mange felt, og arbeidet for å sikre bærekraftige velferdsordninger bygger regjeringen på følgende strategier:

Gode systemer for prioriteringer:

En grunnleggende utfordring for helsetjenester er at mulighetene og behovene alltid vil overstige de tilgjengelige ressursene, selv i et rikt land som Norge. Økende behov krever god prioritering av ressursene innenfor alle sektorer. Tydelige prinsipper for prioritering kan bidra til større aksept for krevende valg. Det skal være tydelig hvilke hensyn som ligger til grunn for prioriteringen av tilbudet innenfor den enkelte sektor.

Forebygging og tilrettelegging:

Det skal bygges og sikres et helsefremmende samfunn som skal være beredt på å møte uforutsette kriser. Planlegging må rettes inn mot en sterk og fleksibel helseberedskap som raskt kan tilpasses nye behov. Forebygging må bidra til at befolkningen oppnår bedre helse og livskvalitet og økt evne til å ivareta seg selv, samt å dempe behovsveksten i helse- og omsorgstjenestene. Tilrettelegging for en hensiktsmessig innretting av egen bolig som gir mulighet for å bo lenger i sitt eget hjem, kan både øke eldres livskvalitet og redusere behovet for sykehjemsplasser.

Kunnskapsbaserte ordninger og tjenester:

Tjenester og behandlinger som i liten grad bidrar til bedre velferd eller helse, innebærer sløsing med velferdssamfunnets ressurser. Det er viktig å få frem kunnskap om virkningene av tjenester og behandlinger, og innrette tilbudet slik at det som tilbys, er det som i størst grad bidrar til helse og velferd.

Utnytte teknologiske fremskritt:

Velferdsteknologiske løsninger kan gi eldre økt livskvalitet og bidra til at flere kan klare seg i eget hjem lenger og det kan redusere behovet for mer arbeidskrevende tjenester.

Privat medfinansiering av noen tjenester:

Brukerbetaling kan for noen tilfeller være et bidrag til å regulere etterspørselen etter visse tjenester og være et verktøy for å få frem riktige prioriteringer og valg mellom ulike tiltak. Slik betaling kan derfor vurderes der hvor det er hensiktsmessig for å oppnå bedre ressursbruk og innretning av offentlige tjenester.

Tilpasse og fornye de etablerte velferdsordningene:

Noen offentlige velferdsordninger har eksistert lenge, og er preget av de samfunnsforhold og utfordringer som gjaldt da ordningene ble etablert. God ressursbruk krever en stadig tilpassing av regelverk og ordninger. De ordningene som ikke treffer dagens behov, skal derfor tilpasses eller avvikles.

En ny virkelighet krever stor omstilling

Det «store bildet» viser en formidabel utfordring med lavere inntekter og høyere kostnader på den ene siden, og et sett med mulig handlingsrom som kan, dersom det legges til rette for det, medføre lavere kostnader på den andre siden.

Halden kommune har gjennom de siste årene tatt perspektivmeldingen på høyeste alvor, og har gjennom strategivalgene i budsjett- og økonomiplanprosessene beredet grunnen for å komme i en posisjon der vi er "avstemt" med perspektivmeldingen i fht våre lokale strategier og målsettinger. I kapitlet "Satsingsområder" beskrives satsingsområdene, strategiene og veivalgene Halden kommune gjør og skal gjøre for å bringe kommunen inn i den nye virkeligheten.

Og uansett valg av strategi, uansett prioriteringsrekkefølge, og uansett grad av måloppnåelse, så vil de neste årene medføre at kommunen og samfunnet ellers skal igjennom en ganske så formidabel omstilling. Og som kommune og byens største arbeidsgiver skal vi være med på alle strategiene. Vi skal bidra til økt sysselsetting blant annet ved å inkludere flere i arbeidslivet, (samfunnsplanens hovedmål), vi skal bidra til en innovativ og effektiv offentlig sektor blant annet med å ta i bruk ny teknologi, endre arbeidsformer og digitalisere tjenestene, og vi skal bidra med bærekraftige velferdsordninger som blant annet å bygge og sikre et helsefremmende samfunn som skal bidra til at befolkningen oppnår bedre helse og livskvalitet og økt evne til å ivareta seg selv.

Og dette skal vi gjøre i kombinasjon med stadig strammere rammeoverføringer.

Og hvis vi ikke skal komme i en skvis der kostnader og inntekter ikke harmonerer, må vi lykkes med den nødvendige omstillingen som beskrives i denne økonomiplanen.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål

Flere og flere organisasjoner legger FNs bærekraftsmål til grunn for både drift og utvikling av sin virksomhet. Dette gjør også Halden kommune. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for alt utviklingsarbeid/planarbeid som skjer i kommunen. Her skal det klart fremgå hvilket fokus kommunen har på de ulike målene, samt at det skal fremgå hvordan planen/tiltaket/utviklingsarbeidet skal bidra til å nå målene.

Fra og med våren 2021 skal også alle politiske saksfremlegg inneholde beskrivelser som viser hvordan sakens innhold påvirker bærekraftmålene. Dette er et viktig bidrag for at kommunen som helhet skal bidra til å oppfylle ambisjonen for FNs bærekraftsmål.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraftsmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold.

Halden kommune har valgt å gruppere målene i 3 (4) områder, på samme måte som Viken fylkeskommune og flere av kommunene i regionen.

Målene 8,9,10,11 og 12 handler om økonomisk bærekraft.

De økonomiske målene handler om viktigheten av å fremme varig, inkluderende og økonomisk vekst på en måte som både er bærekraftig og skaper mindre ulikheter. Herunder også å bygge solid infrastruktur, bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Målene 1,2,3,4,5 og 16 handler om sosial bærekraft.

Den sosiale delen av bærekraftsmålene handler om å sørge for at alle mennesker får et anstendig liv. Det handler om fordeling av goder i samfunnet, en god bolig, et trygt lokalsamfunn, muligheter for å delta i samfunnet, utdanning og en lønn å leve av. For å få et bærekraftig samfunn er det en forutsetning med et godt folkehelsearbeid. Halden kommune har hatt fokus på sosial bærekraft i planleggingen i mange år, og det ble særlig synlig i sentrumsplanen og de planene som har kommet etter denne.

Målene 6,7,13,14 og 15 handler om miljømessig bærekraft.

Et av de tre overordnede målene i bærekraftsagendaen er å sikre og bedre planetens tilstand.

Dersom utviklingen i samfunnet fortsetter å gå på tross av planetens bæreevne, utarmer vi ressursgrunnlaget menneskene er avhengig av. Rent vann og god matproduksjon er grunnleggende for våre liv.

Tilgang til vann, bærekraftige økosystem og det å begrense klimaendringene er en forutsetning for å oppnå de fleste av de sosiale bærekraftsmålene som god helse, utrydde sult, og utrydde fattigdom

Mål nummer 17 handler om samarbeidet som må til for å nå disse målene.

Dette målet handler om å styrke gjennomføringen av målene, og etablere og fornye partnerskap på alle nivåer. Samarbeid er avgjørende for å lykkes i gjennomføringen av de øvrige bærekraftsmålene.

Virksomhetenes satsingsområder i planperioden

For å nå de overordnede målene og føringene i samfunnsplanen, perspektivmeldingen og bærekraftsmålene må Halden kommune jobbe målrettet med de største og viktigste utfordringene. I dette kapitlet peker vi på de satsingsområdene i Halden kommune som skal bringe oss et steg nærmere målene, og dermed også nærmere framtidens måte å drive en kommune på. Disse felles, tverrsektorielle satsingsområdene er:

- Fra fødsel til gjennomført videregående skole
- Et trygt hjem
- Rusoppfølging og god psykisk helse i alle aldre
- En vakker by, godt tilrettelagt for utvikling
- Få flere til å bosette seg i Halden
- Få bedrifter til å legge kontoret og driften sin til Halden
- Tenke miljø i alt vi gjør

Fra fødsel til gjennomført videregående skole

Kommunens tilbud og oppfølging av barn starter allerede før fødsel, gjennom ansvar for helsetilbudet til gravide. Videre følges barna gjennom barnehage, barneskole og ungdomsskole. Det aller viktigste for barn, enten de er nyfødte eller er kommet godt ut i skoleløpet, er foreldre og familie. En trygg barndom og en god oppvekst er et fundament som varer og som vil sørge for et godt utgangspunkt for de utfordringene som venter.

Barnehagen våre skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing.

Vi vil satse sterkt på at barna skal trives i kommunen vår. De skal trives i våre barnehager og de skal trives i våre skoler. Vi er sikre på at trivsel er det beste fundamentet for å skape trygge barn som kan utvikle læring, enten de går i barnehage eller de går i skolen.

Tidlig innsats og inkluderende fellesskap er avgjørende for å sikre at alle barn og unge kan nå sine drømmer og ambisjoner. Vi skal ha et utdanningssystem som bidrar til at alle kan oppleve mestring og ser verdien av kunnskap og fellesskap. Læreplanverket definerer fem grunnleggende ferdigheter; lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter.

Målet er at alle elever skal mestre de grunnleggende ferdighetene når de går ut av grunnskolen. Vi vet at dette har stor betydning for om de gjennomfører videregående opplæring. Barn og unge får det beste grunnlaget for å utvikle seg sosialt og faglig, hvis de opplever at de er en verdifull del av fellesskapet og blir godtatt som de er.

De neste årene skal kommunalavdelingen ha en systematisk og forskningsbasert tilnærming til arbeid med intensiv opplæring gjennom kompetanseutvikling for ledere og lærere, utvikling av planer for den første lese- og regneopplæringen og etablering av nettverk mellom skoler for erfaringsdeling og utvikling av profesjonsfellesskap. Arbeidet har som mål å sikre elevenes opplæring. PPT har en

sentral rolle i dette arbeidet, og de vil delta i både nettverk i skolene og kompetanseheving som gjøres i samarbeid med høghskolen. Dette arbeidet knyttes opp mot avdelingsens arbeid med oppnåelse av forventninger og ønsker i kommunedelplan oppvekst

Som beskrevet i kommunedelplan oppvekst er kommunens mål er at 100% av elevene skal gå videre fra grunnskole til videregående opplæring. Barna i kommunen skal få en trygg og god hverdag i barnehagene våre. De skal møte en enda mer inkluderende praksis i skolene. Dette vil føre til at flere elever følger kompetansemålene i fag, og dette vil igjen kunne øke deres muligheter for videre skolegang og arbeidsliv.

Barna i Halden kommune skal trives og de skal vite at vi bryr oss om dem. Vi skal sørge for de har med seg gode ferdigheter innenfor lesing og regning og vil skal gjøre det vi kan for at disse ferdighetene kan bidra til at de kan nå sine mål i framtiden.

I Familiens hus er det etablert et en ny tjeneste- Familietjenesten. Familietjenesten er organisert under helsestasjon og er en frivillig tjeneste som retter seg mot alle familier med barn under 18 år. Familietjenesten har oversikt over ulike kommunale tiltak som de ulike enhetene i Familiens hus tilbyr. Familietjenesten skal legge til rette for gode forløp preget av kontinuitet og forutsigbarhet og slik øke sjansene for at barn/unge/familier får rett hjelp på rett sted til rett tid. Tjenesten bidrar til samordning og koordinering for barn og familier med sammensatte behov. Det er et kontinuerlig utviklingsarbeid å inneha forebyggende tiltak som gir kvalitet og effektivitet i tjenestene.

Hovedmålene i Kommunedelplan Oppvekst er:

- Alle barn får en best mulig start på livet
- Halden er en god kommune å vokse opp i, der alle barn og unge opplever trygghet, god helse, trivsel og omsorg
- Halden har et helhetlig læringsløp med opplevelse av motivasjon, mestring, læring og glede i samspill med andre
- Halden bidrar til at de unge involveres i beslutning som berører dem.
- Halden har foreldre og foresatte som deltar aktivt i barnas hverdag i barnehage, skole og fritiden.

Disse målene er sentrale for kommunalavdelingsens prioriteringer og strategier i tiden fremover.

Forankring av overordnet mål for kommunen i FNs bærekraftsmål:

1 UTRYDDE FATTIGDOM 	Kommunen skal jobbe for å motvirke ulikhet og konsekvenser av ulikhet, med vektlegging av muligheter for alle gjennom utdanning, integrering og arbeid.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET 	Kommunen har ansvar for å sørge for gode og forsvarlig helsetjenester til alle som trenger det, uavhengig av alder eller diagnose.
4 GOD UTDANNING 	Kommunen har ansvar for å sikre at alle barn har et trygt og godt skolemiljø som fremmer trivsel og læring.
13 STOPPE KLIMAENDRINGENE 	Kommunen har et ansvar for å sikre at kommunens areal og innbyggere er best mulig rustet for å forebygge klimaendringer og redusere konsekvensene av klimaendringene.
17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE 	Kommunen skal bidra til samarbeid med innbyggerne, næringsliv og frivilligheten for å få til de beste løsningene.

Tjenester til hjemmeboende eldre

I årene foran oss vil befolkningssammensetningen endre seg vesentlig ved at antall eldre i samfunnet øker og antall yngre synker. Aldersgruppen 67+ vil bli større for hvert år. Fra 67 års alder øker behovet for tjenester fra enkle tjenester i hjemmet til mer spesialiserte behandlingsplasser og sykehjem. Det må legges riktig nivå på tjenestene, både i omfang og kvalitet, for å klare å sikre forsvarlighet og nødvendig tjenestetilbud, jf. FNs bærekraftsmål nr. 11 "Bærekraftige byer og lokalsamfunn". Det er stadig økende forventninger til tjenestene, og forventningene samsvarer ikke med tilgang på ressurser, verken økonomisk eller personellmessig på sikt. Det har over tid vært en strategi og ha godt og forebyggende tjenester til hjemmeboende eldre, dette må styrkes i årene som kommer.

Livskvalitet handler om det som gir livet mening og verdi. God livskvalitet har sammenheng med blant annet psykisk og fysisk helse, hos eldre som hos yngre. Opplevelsen av trygghet og mulighet for å treffe andre er kvaliteter som kan være av vesentlig betydning for å kunne bli boende i egen bolig når mobiliteten minker og omsorgsbehovet øker. I dette arbeidet er det viktig at vi har fokus på et tilrettelagt tjenestetilbud til hjemmeboende som bygger oppunder trygghet og mestring, og som ivaretar FNs bærekraftsmål nr. 3 "God helse og livskvalitet". Nasjonale føringer i reformen «Leve hele livet» vil være førende for satsningsområdene i Halden kommune.

Tilrettelagte boliger med trygghetsteknologi (trygghets – og mestringsboliger) vil kunne bidra til å håndtere økt vekst av personer med bistandsbehov. Målet er at de tilrettelagte boligene vil kunne håndtere flere beboere uten å øke bemanning.

To av bofellesskapene på «gamle» Bergheim omsorgsboliger bo 1-2, i alt 14 leiligheter er planlagt benyttet som mestringsboliger. Dette vil være boliger som er tilrettelagt for godt og trygt bomiljø

med tilbud om velferdsteknologi. Det vil ikke være fast personell i boligen, men betjenes av hjemmesykepleien. Konseptet skal konkretiseres og testes, for å eventuelt utbres.

Riktig nivå på behandlingsplasser, korttidsplasser og varige sykehjemsplasser er avgjørende for at hjemmebasert tjeneste skal fungere som best. Flere skal bo hjemme, eventuelt med bistand, lenger. Ambulante tjenester i stede for stedlige tjenester vil sikre riktig ressursutnyttelse. I Halden betyr det færre varige sykehjemsplasser i forhold til antall innbygger over 80 år, altså lavere dekningsgrad. Videre vil det bli færre boliger med bemanning i forhold til antall innbyggere over 80 år. Samtidig må forebyggende og oppsøkende virksomhet styrkes. Behandlings og korttidsplasser må styrkes, samt ambulerende tjenester til hjemmeboende må få økt fokus og det må legges til rette for flere aktivitetstilbud og oppfølgingstilbud.

Kommunen har et høyt fokus på velferdsteknologi ved å ta i bruk ulike typer teknologi for å skape trygghet og bidra til at eldre og andre kan bo lengst mulig i eget hjem. Velferdsteknologiske løsninger kan i mange tilfeller forebygge behov for tjenester eller innleggelse i institusjon. [\(Hagenutvalget, Innovasjon i omsorg NOU 11:2011 kap 7\)](#)

Innenfor de muligheten teknologien gir oss vil vi ha fokus fire kategorier av teknologi:

- Trygghet
- Helse
- Omgivelser og velvære
- Mestring

Det vil være behov for andre tjenester for å håndtere utfordringsbilde. «Leve hele livet» er som nevnt viktig grunnlag for tjenesteutvikling til denne gruppen av innbyggere. Det vil i årene fremover være fokus på forebygging og mestring, og kommunen skal følge opp føringene i «Leve hele livet». Aktivitetstilbud, dagtilbud, ernæring, bistand til å mestre, sosiale arenaer og et samfunn som er godt tilrettelagt for å bli eldre er noen av satsningsområdene.

Alle trenger et trygt hjem

Boligen dekker et av våre mest grunnleggende behov, og bolig er derfor den fjerde velferdspilaren ved siden av helse, utdanning og arbeid. Boligen bidrar til tilhørighet, den gir fysisk og psykisk trygghet, den skaper identitet, og den er en viktig sosial arena. Omvendt; det å bo dårlig eller være bostedsløs, påvirker livskvaliteten negativt, gjør det vanskeligere å holde søkelys på studier og jobb, det blir vanskeligere å ta vare på egen helse og det blir vanskeligere å ta imot og nyttiggjøre seg velferdstjenester.

Gjennom den sosiale boligpolitikken er målet å sikre at alle har et trygt hjem og forhindre at folk får boligproblemer. Målet er klart: Alle skal kunne skaffe seg og beholde bolig og de som ikke klarer det

selv, skal få den hjelpen de trenger. Hjelpen skal i størst mulig grad sette folk i stand til å mestre egne liv. Alle må bo, og med riktig hjelp kan alle bo.

Enkelte grupper i samfunnet er særlig sårbare på boligmarkedet og fokus er særskilt på ulike brukergrupper som står i fare for å bli eller er bostedsløse. Barn og unge skal sikres et trygt hjem, personer med nedsatt funksjonsevne skal sikres en tilrettelagt bolig, og personer med rusutfordringer eller psykisk uhelse skal sikres en bolig og en arena hvor de kan mestre å bo. Halden kommune har i sitt boligsosiale arbeid søkelys på aktiv bruk av Husbankens virkemidler som Startlån til kjøp av egen bolig, fra leie til eie og eie først, og det er etablert avtaler med private aktører i forhold til samarbeid rundt tilvisningsavtaler for boliger til barnefamilier. Midlertidige og robuste boliger vil og være et prioritert område framover da kommunen innser at noen få trenger et helt særskilt botilbud i en periode hvor boevnen er lav. Samtidig vil Halden kommune ha søkelys på rullering av leietagere i de kommunale boligene, slik at bruken av kommunale boliger er riktig. Målet vil alltid være at kommunal bolig er en midlertid ordning. Leietagere skal samtidig få bistand til å kjøpe egen bolig, eventuelt via Husbankens virkemidler. På den måten sikres bolig til de som i en midlertidig fase trenger en kommunal bolig pga. en livssituasjon som gjør det nødvendig.

«Alle trenger et trygt hjem» spiller inn på alle livets faser. Tilrettelagte boliger for å møte alderdom vil få økt fokus i årene fremover. Det må også planlegges for riktig nivå av ulike botilbud, herunder varige sykehjemsplasser for de som trenger det i siste fase av livet.

Et trygt hjem er viktig for å nå FNs bærekraftsmål nr. 11 "Bærekraftige byer og lokalsamfunn", FNs bærekraftsmål nr. 3 "God helse og livskvalitet" og FNs bærekraftsmål nr. 10 «mindre ulikhet».

Rusoppfølging og god psykisk helse i alle aldre

Grunnlaget for god psykisk helse legges i barndommen. Kommunen kommer i kontakt med barna kort tid etter fødsel og er i kontakt med familiene tidlig. Helsestasjon, forsterket helsestasjon, familietjenesten, ppt og barnevern er noen av tjenestene som har fokus på psykisk helse hos barn. Den aller viktigste arenaen er likevel barnehage og skole. Barnehager og skoler må derfor ha mulighet og kompetanse på å fange opp til de barna som trenger oppfølging i forhold til psykisk helse. Det må jobbes på systemnivå og på individnivå. Alle barnehager og skoler skal ha psykisk helse som en del av sitt planverk, og jobbe målrettet for å gi barna et godt grunnlag for god psykisk helse.

Rus – og psykisk helse for «voksne» skal styrkes med FACT team, endring til å gi tjenester fra 16 år mot tidligere 18 år, samt få i gang «rask psykisk helsehjelp». Dette er tre store prosjekter som det vil jobbes med å få opp i løpet av 2021/ tidlig 2022. Fra sommeren 2021 styrkes også tjenesten med en psykolog. Det vil være behov for styrkning i denne tjenesten i årene fremover. Vi vet ikke ettervirkningen av pandemien, men så langt kan mye tyde på at flere personer vil ha behov for bistand i en kortere eller lengre periode pga. situasjonen som har vært i 2020/2021. I tillegg er ventetiden opp mot 4/5 måneder, noe som anses å være for lang tid. Det vil derfor jobbes mot å øke

kapasiteten innenfor dette område i planperioden. God psykisk helse og fravær av rusutfordringer er viktig for den enkeltes fungering og mestring av eget liv. Det er også vesentlig å ha fokus på dette i forhold til god folkehelse i befolkningen og ivareta FNs bærekraftsmål nr. 3 "God helse og livskvalitet".

Tjenesteområdene har jobbet godt med å øke aktivitetstilbudet og gi gruppebasert behandling/oppfølging. Dette vil være fokusområder i årene som kommer. Samtidig får kommunen stadig dårligere pasienter som trenger et botilbud med tett oppfølging. Det vil derfor være behov for å styrke botilbudet til brukergruppen, både innenfor psykisk uhelse og rus. Det jobbes med flere planer for å se hvordan dette kan gjennomføres.

Psykisk uhelse koster samfunnet enorme summer hvert år. Psykisk uhelse rammer grunnleggende fungering, mestring av hverdagen, arbeidsevnen og tilpasning til samfunnet. Kommunen må ha bevissthet rundt psykisk helse med i alle tjenester fra ung til gammel. I tillegg til gode barnehager, skoler og spesialiserte tjenester må samfunnsstrukturene planlegges slik at den enkelte har best mulig forutsetninger for et godt liv og god psykisk helse. Vi vet at tilknytningsmønsteret som former oss fra vi er spedbarn spiller inn på vår psykiske helse som barn, ungdom og voksen. Vi vet at et trygt hjem er viktig for å utvikle oss til den beste utgaven av oss selv, og gi oss rom for å bli trygge voksne. Riktig ernæring og fysisk aktivitet spiller direkte inn på utvikling av hjernen og hvordan vi har det, både som barn og voksne. Å ha en jobb å gå til er avgjørende for livskvaliteten som voksen. Kommunens rolle må være å bidra på alle disse nivåene på et så bredt grunnlag som mulig, slik at vi når innbyggerne jevnt over.

Å rette fokus mot å skape trygge hjem, fortsatt satsning mot «lavinntektsfamilier» gjennom velferdspiloten, skape møteplasser og sosiale arenaer, legge til rette for fysisk aktivitet og godt kosthold, samt sikre arbeidsplasser og næringslivet i byen, vil styrke folkehelsen. Visjonen må være at alle har en så god fysisk og psykisk helse at de kan delta i samfunnet og i arbeidslivet.

God psykisk helse bidrar til å nå målene i FNs bærekraftsmål nr. 1 «utrydde fattigdom» og FNs bærekraftsmål nr. 4 «god utdanning», FNs bærekraftsmål nr. 8 «anstendig arbeid og økonomisk vekst».

En vakker by, godt tilrettelagt for utvikling

Vedlikeholdte bygg

Halden har fått beholde mange av de historiske bygningene i sentrum. Dette gir en flott ramme for et vakkert sentrum med festningen som troner over byen.

Når det gjelder kommunale bygg, er det de siste årene gjort mye oppgradering og det planlegges for mer kommende planperiode. Dette, sammen med at de har vært en stor vilje til å rehabilitere og bygge nytt gir oss et godt utgangspunkt for å drifte og vedlikeholde våre bygg i fremtiden.

Når dette er sagt er det fortsatt flere bygg som henger etter med vedlikehold og oppgraderinger. Med dagens økonomiske handlingsrom på vedlikehold vil det være en utfordring å holde alle byggene i ønsket stand, og faren er også at etterslepet vil øke i tiden som kommer.

Nye bygg krever også vedlikehold, og det må det settes av ressurser allerede fra start til dette formålet.

Et flott bysentrum inkl. Park, torv, grønne lunger, fontener, skulpturer og blomster.

Sentrum er viktig for en by. Halden har et fint sentrumsområde, som innbyggerne setter pris på og som vi liker å markedsføre. Som i flere andre byer endrer handelsmønsteret seg, og det må legges vekt på andre faktorer i tillegg til handel for å gjøre et sentrum attraktivt. Sentrumsplanen har som mål å legge til rette for et levende sentrum gjennom økt boligbygging, bedre infrastruktur, flere og bedre sentrumsfunksjoner og gode møteplasser.

Som oppfølger av sentrumsplanens intensjoner har Halden kommune igangsatt «områdeløft nord».

Halden kommunale pensjonskasse kjøpte i samråd med kommunen, tidligere Halden Storsenter med tanke på å etablere virksomheter som bidrar til økt aktivitet på nordsiden. Målsettingen var at utbygging av Os skole og arena, sammen med utvikling av Halden storsenter, andre bygg og utendørs møteplasser skal bidra til et løft for sentrum nord.

I 2021 startet arbeidet med trinn to i områdeløftet.

Flere av virksomhetene i kulturkvartalet skal flyttes, og det blir ledige bygg som kan transformeres. I den vedtatte sentrumsplanen er fortetting av boliger en målsetting, og mye av behovet fremover skal dekkes gjennom fortettinger nettopp i sentrum. Fortettingen i sentrum vil skje gjennom utvikling av nye områder, og også gjennom at det legges til rette for nye boliger gjennom transformering av eksisterende områder.

I løpet av de siste årene har sentrum syd blitt gjenstand for samme diskusjon som ligger til grunn for områdeløft nord.

Flere boligprosjekter har vært og er under utvikling. Både Grønlandsområdet og jernbaneområdet har prosjekter under oppseiling.

Halden kommune har i samarbeid med Bane Nor satt i gang mulighetsstudie for arealer mellom Jernbanegata og jernbanespolet med tanke på byutvikling med bolig og næring. Kommunens bidrag inn i dette vil være kulturfunksjoner som skal løses i økonomiplanperioden.

Kirken bymisjon har som mål å etablere Byparken ved jernbanestasjonen i perioden. Det er igangsatt et arbeid for å reetablere Halden torg som en møteplass for byliv. Dette er et langsiktig arbeid som vil kreve investeringer, og utviklingen er tenkt i etapper.

Arbeidet med å etablere grønne lunger i tråd med sentrumsplanen fortsetter. Det er startet et arbeid med «kulturkvartalet hvor både bygninger og uteområder skal vurderes for transformasjon. Det er et mål å myke opp området med mer planter og blomster. Bygartneren er opptatt av flere aspekter i arbeidet. Planlegging for universell utforming både når det gjelder allergivennlige vekster og utforming av uteområder, lage møteplasser som er sentralt plassert, og samtidig sørge for et innbydende sentrum med nye ideer til eksponering av elementer og frodige planter.

Både områdeløft nord og «områdeløft syd» skal bidra til økt byliv og økt attraktivitet, noe en håper skal medføre økt boligbygging og fortetting i sentrum.

Arbeidet med å lage et flott bysentrum kan bidra til å nå FNs bærekraftsmål nr. 11, «bærekraftige byer og samfunn»

Gode lekeplasser, idrettsanlegg og "tufteparker"

Områder for fysisk aktivitet for alle aldersgrupper er viktig for alle kommuner. Lekeplasser, idrettsanlegg og områder for fysisk aktivitet fremmer både fysisk og psykisk folkehelse.

Gode lekeplasser blir prioritert gjennom å fokusere på tilgjengelighet og universell utforming. I den sammenheng vil tilgang til å lyssette nye lekeplasser bli vektlagt i perioden. Halden kommune prioriterer i starten av perioden å oppgradere 2 lekeplasser. Det er Knardal lekeplass og Bankegata lekeplass ved Tistasentret .

Halden kommune ønsker å sørge for god tilgjengelighet til idrettsanlegg og andre arenaer hvor fysisk aktivitet kan utøves. I dette tilfellet kan god tilgjengelighet være nok idrettsanlegg til å dekke idrettens behov, muligheter til å drive fysisk aktivitet i sitt nærmiljø og friluftsliv både bynært og lengre ute i skog og mark. Prosjektet «bynært friluftsliv» videreføres i perioden. Fem grunnskoler er godkjente helsefremmende skoler, og de øvrige jobber for å bli det. I den forbindelse er skolenes uteområder viktig. Også for at skolene skal kunne brukes av nærmiljøet på fritiden. Det skal derfor satses på nærmiljøanlegg i tilknytning til skoleområder og skoleområdet ved Hjortsberg skole med ny kunstgressbane og rehabilitering av ballbinge er først ut.

Ved den eksisterende trimparken beliggende langs Elvepromenaden planlegges det for å sette opp en modulbasert pumtrackbane (sykkelbane for barn) Videre har kommunen, i samarbeid med Viken fylkeskommune, startet prosjektering for å utvikle Stranda nærmiljøpark i 2021, og har som ambisjon at anlegget er ferdigstilt i løpet av 2022.

Veier, gang og sykkelvei, samt infrastruktur

Halden kommune har og vil i løpet av de neste årene få en vesentlig oppgradering av veisystemet i sentrum. Dette gjennomføres samtidig med vann- og avløpsprosjektene i sentrum.

Universell utforming, forskjønning og trafiksikkerhetstiltak prosjekteres inn for alle gater som graves opp. I forbindelse med vedlikehold og reasfaltering av gater og fortau for å opprettholde kommunens veikapital, reduseres veibredder for å øke bredden på fortau. Samtidig oppgraderes holdeplasser i henhold til Statens vegvesen retningslinjer for universell utforming.

Det skal, i henhold til vedtatt planstrategi, utarbeides en sykkelplan for et mer finmasket sykkelveinett.

Det arbeides aktivt med oppfølging av gravearbeider som berører kommunal vei. Dette for å sikre at veiens kvalitet ikke forringes.

Vintervedlikehold gjennomføres proaktivt for å sikre fremkommelighet for kjørende, gående og syklende vinterstid, og kommunale veier og fortau feies rutinemessig for å redusere svevestøv fra vei.

Gang- og sykkelvei fra Asakåsen til Tistedalen skole er under regulering.

Få flere til å bosette seg i Halden

Halden kommune skal tilrettelegge for at flere bosetter seg i Halden. Dette gjøres gjennom fire ulike målrettede tiltak (1) Attraktiv studentby (2) Omdømmeundersøkelser og kampanjer (3) Informasjonsmateriell til personer som ønsker å flytte til Halden (4) Velkomstpakke til nye innbyggere.

Attraktiv studentby

Halden kommune skal bidra til at Halden videreutvikles som attraktiv studentby. Det er blitt lagt til rette for langt flere studentboliger de siste årene, og flere nybygg er på gang. Halden kommune skal bidra til studenttrivsel, forebygge ensomhet blant studenter og satse på studenters psykiske helse. Halden kommune skal arbeide for at det skal være gunstige transportløsninger for studenter og bidra til et tettere samarbeid mellom utdanning og praksis. Halden kommune vil aktivt bidra til at studenter skal kunne få seg jobb både under, men også etter studiene. Halden kommune skal tilrettelegge for at studentene etablerer seg i Halden etter studiene.

Omdømmeundersøkelser og kampanjer

Omdømme er noe abstrakt og usynlig, og holdninger hos andre må utforskes før man kan fastslå hvilket omdømme Halden har og på hvilke punkter det er behov for forbedring. Halden kommune vil gjennomføre jevnlig omdømmeundersøkelser og kampanjer for å gjøre kommunen attraktiv for unge i etableringsfasen. Et godt omdømme vil bl.a. gi økt etterspørsel etter boligtomter og næringsarealer, og lettere å skaffe kompetent arbeidskraft.

Informasjonsmateriell for personer som ønsker å flytte til Halden

Det er viktig med god, tydelig og lett tilgjengelig informasjon for personer som ønsker å flytte til Halden. Halden kommune vil i dialog med tilflyttere bedre forstå behovet som tilflytterne har forut for en avgjørelse om å flytte. Halden kommune skal samle informasjon om aktører,

enheter/avdelinger, instanser i Halden som har tilbud rettet mot alle målgrupper av tilflyttere – før nytt informasjonsmateriell utvikles og distribueres.

Velkomstpakke for nye innbyggere

Halden kommune er opptatt av å ta godt imot nye innflyttere. Kommunen ønsker å bidra til at innflyttere finner seg godt til rette både med aktiviteter og sosialt fellesskap. Alle nye innbyggere skal bli ønsket velkommen og få tilbud om en velkomstpakke.

Få bedrifter til å ville legge kontoret sitt og driften sin i Halden.

Halden kommunen vil stimulere til at grunneiere samarbeider om økt utnyttelse av næringsarealer. Kommunen vil samarbeide med grunneiere for å programmere næringsarealer, slik at rett bedrift blir liggende på rett sted. På den måten kan man legge til rette for at det blir satt av plass til nye bedrifter som passer inn i et allerede etablert miljø. Synergier kan høstes. Halden kommune vil profilere at det er lave oppstartskostnader ved å etablere seg i Halden, med lavere pris på næringseiendom. Halden kommune vil være en pådriver for at det skal være byggeklare næringstomter i Halden, og jobbe aktivt for å bruke kortere tid på å regulere og klargjøre. Halden kommune skal aktivt utvikle stasjonsområdet som et knutepunkt i samarbeid med Bane Nor eiendom.

God service

Halden kommunes arbeid skal kjennetegnes av effektiv og forutsigbar behandling, og næringslivet skal oppleve løsningsorientert rådgivning med god service. Alle skal være velkomne med et godt vertskap og med en følelse om at kommunen ønsker å hjelpe.

Halden kommune skal aktivt tilrettelegge for at lokale tilbydere kan gi tilbud på kommunale anskaffelser, f.eks. med innovative anskaffelser, dele anbudet i mindre oppdrag, innovasjonskontrakter, kreve miljøvennlige alternativer (f.eks. kort transport), lokale lærlinger osv. Halden kommune skal aktivt informere om muligheter innenfor Plan- og bygningsloven, og være næringsvennlige der det er mulig (det betyr at målsettingen om å øke sysselsettingen/skape arbeidsplasser skal ha høy prioritet). Halden kommune skal i bli nominert av NHO og KS til årets vertskommune for næringsutvikling.

Miljø i alt vi gjør

Matsvinn

Prosjektet «Verdens beste kommune på digital matsvinnreduksjon» er nå i avslutningsfasen. Prosjektet har vist at Halden kommune har et potensiale for både å redusere utgifter og utslipp av klimagasser ved å ha en helhetlig tankegang rundt mathåndtering. Matproduksjon krever store mengder ressurser som vann og landarealer, i tillegg til at det knyttes klimagassutslipp til transport av matvarer. Rundt en tredjedel av all maten som produseres i verden blir aldri spist, og dette er ikke bærekraftig. Skal vi klare å ha en rettferdig fordeling av verdens matressurser med ansvarlig forbruk og produksjon og utrydde sult, er det ikke rom for stort matsvinn i rike land som Norge.

Overgang fra fossilt brennstoff til el.

Hovedkilden til klimagassutslipp lokalt i Halden er veitrafikk. For å bidra til å stoppe klimaendringene er det derfor viktig å kutte så mye som mulig av disse utslippene. Alle kommunens kjøretøy fases over til fossilfritt drivstoff, så langt dette er praktisk mulig. Et godt eksempel er renovasjonsbilene som benytter biogass – kortreist biogass produsert på Saugbrugs. For å bidra til at en større andel av bilparken elektrifiseres, må det være tilstrekkelig med lademuligheter tilgjengelig. Kommunen kan selv etablere flere ladepunkter på egen eiendom, eller stille krav til at private gjør dette for eksempel i reguleringsplaner. Fossilt drivstoff må også fases ut fra andre sektorer, slik som skipsfart. For å bidra til å redusere utslippene fra skipene som ligger til kai har det i 2021 blitt bygget ut anlegg for landstrøm ved Halden havn.

Godt tilrettelagt infrastruktur for å la bilen stå.

En annen, og kanskje bedre, mulighet til å redusere utslipp fra veitrafikk er å få flere til å sykle eller gå. Med støtte fra Miljødirektoratets klimasatsordning er Halden kommune i gang med en mobilitetsanalyse. Denne analysen vil være et viktig verktøy for å gjennomføre treffsikre tiltak for å redusere biltrafikken i kommunen. Dette kan for eksempel være utbedring og skilting av snarveier, utbygging av sykkelveier og fortau og forbedret vintervedlikehold av sykkelveier. Hvis flere haldensere lar bilen stå, vil dette kunne gi flere god helse og livskvalitet samtidig som byen og lokalsamfunnet blir mer bærekraftig og med bedre luftkvalitet.

Miljøvennlig oppvarming av bygg.

Fra 1.1.2020 ble det forbudt å bruke mineralolje (parafin/fyringsolje) til oppvarming av bygg i Norge. I kommunale bygg i Halden har alle tidligere oljefyrer blitt konvertert til biofyringsolje som er et fornybart alternativ. Målet er på sikt å finne mer energieffektive løsninger for flere av byggene. Kommunale bygg i sentrum som Aladdin kino, Rådhuset og Storgata 7 har blitt koblet til fjernvarmeanlegget på Remmendalen renseanlegg. Ren, pålitelig, bærekraftig og moderne energi er med på å redusere utslipp av klimagasser og bidrar til å redusere farene for forurensning til land og vann fra gamle, nedgravde oljetanker og lignende.

Miljøvennlige materialer.

For å sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre må det settes en stopper for dagens overforbruk. Det forbrukes mye mer enn hva som er bærekraftig for kloden, og avfallsmengden må reduseres betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk. Halden kommune har fått støtte fra klimasatsordningen til å gjennomføre to forstudier knyttet til Os-prosjektet: sirkulær og klimavennlig idrettsarena og miljøvennlige rehabiliteringsløsninger for skolen.

Ved gjenbruk av materialer reduseres behovet for å produsere nytt og ved gjenbruk av materialer og masser reduseres behovet for transport, og dette er gunstig i et klimaperspektiv.

Mindre bruk av plast

Fra 3. juli 2021 forbys flere engangsartikler av plast i Norge. Det gjelder blant annet plastbestikk, tallerkener og sugerør. Mindre bruk av plast skal føre til mindre forurensning og skader på dyreliv og miljø og på den måten gi bedre vilkår for livet i havet og på land. Samtidig får vi mer ansvarlig forbruk og produksjon når bruken av engangsartikler reduseres. Kommunen stiller krav til leverandører og andre som utfører tjenester, slik at vi finner miljøbevisste og bærekraftige løsninger.

Utslipp til ytre miljø

Etter en forurensningssak på Askøy sommeren 2019 har Mattilsynet blitt mer engasjert i tiltak i tilknytning til drikkevannskildene i kommunene. I Halden er det siste år jobbet mye med private avløpsløsninger i tilknytning til drikkevannskildene i kommunen, der målet er avløpsløsninger uten forurensende utslipp, som tilfredsstiller brukers behov. Det vil også rulles ut en fulldigital løsning for servicepersonell, der det kan rapportere direkte inn i kommunens kartsystem (Gemini) ved gjennomføring av servicer på oljeavskillere og private renseanlegg.

Budsjettprosessen

Økonomiplanprosessen 2022 - 2025 har foregått i et relativt komprimert tidsrom. Det er flere årsaken til det, men hovedsakelig fordi vi fortsatt står i en pandemisituasjon som kan endre forutsetningene for de resursmessige disponeringene raskt, og fordi det tross alt ikke er mer enn 4-5 måneder siden gjeldende økonomiplan ble vedtatt.

Økonomiplanprosessen startet med økonomiske beregninger knyttet til rammebetingelser og rammeframskrivinger i midten av mars mnd, og kommunalavdelingene har gjennomført det meste av tiltaks- og tilnærmingsprosessene i tidsrommet 22. mars til 13. april. Felles drøftingsmøte med hovedtillitsvalgte med avholdt 21. april som et digitalt heldagsmøte.

Kommunedirektøren har mottatt skriftlige innspill fra de ulike forbundene, og hatt innspillene til vurdering helt frem til denne fremleggelsen. Det kom inn flere innspill som var verdt å ta med seg videre i prosessen og etterhvert inn i budsjettprosessen til høsten.

Tiltak/tilnærminger som presenteres i forslaget til økonomiplan vil i fremkomme som overordnede tilnærminger og skisser innenfor områder hvor det pekes på handlingsrom. Dette er også en tilnærming som er gjennomført ved noen tidligere prosesser, og fordrer videre oppfølging mot budsjettprosess med gode og brede involveringsprosesser.

Det er generelt et mer romslig krav med tanke på detaljeringsgrad i en økonomiplan enn det er i et årsbudsjett. Likevel, for å opprettholde balansekravet og realismekravet i kommunelovens økonomibestemmelser, må innretningene være av en slik karakter at man kan forstå ut fra beskrivelsen hvilke arbeidsprosesser og eventuelle tjenestemessige endringer innretningene vil kunne medføre. I tillegg skal det foreligge en angivelse av beløp og periodisering av økonomiske effekter til riktig år slik at økonomiplanen kan fremlegges i balanse.

Kommunedirektøren legger frem sitt forslag til økonomiplan før regjeringen legger frem kommuneproposisjonen for 2022. (11. mai 2021).

Dette medfører, dersom kommuneproposisjonen har i seg elementer eller endringer som medfører at de forutsetningene kommunedirektøren har bygget sitt forslag på ikke lenger stemmer, et behov for at de politiske partiene blir gjort oppmerksom på disse endringene i sitt arbeid med økonomiplanen.

Kommunedirektøren vil derfor så raskt som mulig etter 11. mai (avhengig av hvor omfattende endringene er) sende ut et notat som beskriver konsekvensene av eventuelle endringer.

Kommunedirektøren fremmer sin innstilling til økonomiplanen 6. mai, og den politiske behandlingen starter med Formannskapsmøte 03. juni, som fremmer sin innstilling til kommunestyret som fatter endelig vedtak 17. juni.

Vedtaket i kommunestyret vil sette rammene for arbeidet med årsbudsjettet for 2022, og senere rullinger av økonomiplanen.

Nedenfor følger den komprimerte tidsplanen for denne økonomiplanprosessen

Komprimert økonomiplanprosess 2022 - 2025		Avdeling/Fora	Deltakere	Ansvarlig for leveranse
Forarbeid				
Skutt og rammefinl. perspektivutvalget	16.03.2021 - 19.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Finanskontrollen inkl. revidert rammeinvestering	16.03.2021 - 19.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Finanskontrollen	16.03.2021 - 19.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Fond og oppbygging	16.03.2021 - 19.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Ek. finansiering	16.03.2021 - 19.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
FIRST-Utvalget av budsjettenev. (rammetildeling, prosesskriv, fremdriftsplan etc)	22.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Dokumentasjon ALG + 4				
Rekruttering, mål og strategier	16.03.2021	KLUG	KLUG + økonomi rådgivere	Kommunestyret
Investeringssjekking	16.03.2021	KLUG	KLUG + økonomi rådgivere	Kommunestyret
Ramme diskusjon og prioriteringsdebatt	16.03.2021	KLUG	KLUG + økonomi rådgivere	Kommunestyret
Rammefinansiering, HTV-møte (felles) tekstproduksjon etc.				
FIRST-Utvalget av rammetildeling, prosesskriv, fremdriftsplan	22.03.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Arbeid i kommunalavdelingen med rammetildeling, tekstproduksjon, Framsett, Dialogmøte sektor-Hiv	22.03.2021 - 13.04.2021	Kommunalavdelingen	Kommunalavdelingen	Økonomiavdelingen
PÅSKE 31.03.2021 - 05.04.2021				
FIRST klubb budsjett med status, siste og nye målsettinger	13.04.2021	Måte og landbruk		
FIRST klubb medlemmer og klubb bidrag fra alle budsjettområder - gr. lag drøfting notat	13.04.2021	Kommunalavdelingen	Kommunalavdelingen	Økonomiavdelingen
FIRST utvalget av drøfting og innspill felles HTV-møte	14.04.2021	Kommunalavdelingen	Kommunalavdelingen	Økonomiavdelingen
Felles HTV-møte - overrettet felles dag	21.04.2021	HTV	De økonomi	Økonomiavdelingen
FIRST forvurdering av innspill etter felles HTV-møte	23.04.2021	Kommunalavdelingen		Økonomiavdelingen
Beslutningsunderlaget etter drøfting og evt. innspill fra sektor-Hiv	27.04.2021	KLUG	KLUG + økonomi rådgivere	Kommunestyret
FIRST klubb bidrag satsing sområder, prioriteringer, fellesanlegg ender o.l. særskilte oppdrag	29.04.2021	Utvalgte aktører	Utvalgte aktører	Utvalgte aktører
FIRST forfattede uttalelser av dokument PNR konsekvens	08.05.2021	Alle	Alle	Kommunestyret
Kommunestyrets forslag legger frem	06.05.2021			Kommunestyret
Politisk behandling				
FIRST Forsak av rammetildeling økonomiplan	12.05.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Framleggelse av kommunestyret 2022 (dato ikke fastsett, siste frist 15. june)	11.05.2021			
Sektorvis gjennomgang av innholdet i proposisjonen	12.05.2021 - 18.05.2021	Alle	Alle	-
Med behov, ny saksbehandling/prioriteringsunderlaget proposisjonen	18.05.2021	KLUG	KLUG + økonomi rådgivere	Kommunestyret
FIRST utvalget av notat til gruppelederne ved prioriteringsendringer	21.05.2021	Økonomiavdelingen	Økonomi rådgiver	Økonomiavdelingen
Behandling i Formannskapet	08.06.2021	Formannskapet	Formannskapet	Økonomiavdelingen
Behandling i Kommunestyret	17.06.2021	Formannskapet	Formannskapet	Økonomiavdelingen

Økonomiplan drift

Fellesinntekter

Inntektsrammer til fordeling

Kommunens økonomiske rammebetingelser består av både eksternt bestemte og internt bestemte forhold som påvirker det samlede handlingsrommet. Med eksternt bestemte rammebetingelser menes i denne sammenheng nivåene på de statlige overføringene i form av skatt- og rammetilskudd, lov- og forskriftsbestemmelser knyttet til nivå på eiendomsskatt og minimumsavdrag, rentenivå og rentebaner, samt krav og anbefalinger i forhold til budsjettering av netto driftsresultat som skal dekke egenkapitalfinansiering og avsetning til fond.

Med internt bestemte rammebetingelser menes i denne sammenheng nivå på eiendomsskatt, nivå på låneopptak og derigjennom nivå på finanskostnadene, samt nivå på ønsket grad av egenkapitalfinansiering og avsetning til disposisjonsfond.

Summen av eksterne og interne rammebetingelser er det som kan foreslås fordelt til kommunens tjenesteproduksjon, og det vi internt kaller "fellesinntekter". Fellesinntekter er altså summen av alle de statlige inntektene (skatt, ramme- og andre statstilskudd) samt eiendomsskatten på den ene siden, fratrullet netto finansutgifter (renteinntekter, utbytte, renteutgifter og avdrag), egenkapitalfinansiering og avsetning til fond på den andre siden. Nettoen som blir igjen av dette er summen av fellesinntekter og samtidig det beløpet kommunen kan fordele ut til tjenesteområdene.

Med det kan man noe forenklet si at en krone mer eller mindre brukt eller fremskaffet under fellesinntektene, er en krone mer eller mindre til tjenesteproduksjonen.

Det er viktig å være bevisst på at beslutninger som påvirker rammebetingelsene som oftest får en uavkortet effekt i driftsrammene. Vedtar regjeringen innstramminger i overføringene til kommunene får det direkte innvirkning på driftsrammene. Vedtar kommunestyret økte investeringer, og derigjennom økte renter og avdrag, får også det en direkte innvirkning på driftsrammene.

I resten av kapitlet redegjøres det for hva som er lagt til grunn for beregning av de ulike postene under fellesinntektene.

Skatt- og rammetilskudd

En sentral post i fellesinntekter er skatt- og rammetilskudd. Dette er hovedelementet i den statlige finansieringen av kommunesektoren og utgjør om lag 70 % av kommunenes samlede inntekter.

Som tabellen under viser er grunnlaget for beregningen av skatt og rammetilskudd i planperioden, det kommunen faktisk mottar i skatt- og rammetilskudd i 2021 – 1.842 mill kroner.

	Ramme 2021	Ramme 2022	Ramme 2023	Ramme 2024	Ramme 20
Skatt og ramme året før	1 842 800 000	1 842 800 000	1 875 472 255	1 931 704 967	1 992 075
Uttrekk Koronakompensasjon	-	-27 125 473		-	
Demografisk vekst	-	4 629 318	5 039 691	6 355 123	9 940
Antatt rammereduksjon ref. persp.meld	-	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500
Deflator	-	56 285 910	52 310 521	55 132 939	54 245
Overgangsordn. E. skatt refusjon	-	1 382 500	1 382 500	1 382 500	1 382
Skatt og ramme driftsåret	1 842 800 000	1 875 472 255	1 931 704 967	1 992 075 529	2 055 144

For driftsåret 2022 er det først trukket ut 27,1 mkr som er det kommunen er tilført i 2021 for å dekke koronarelaterte merkostnader første halvår. Deretter det det lagt på 4,6 mkr i demografisk vekst (se tabell under) som vi i utgangspunktet antar vil bli dekket av veksten i frie inntekter, og så korregerer vi med Halden kommunes andel av en rammereduksjon på ½ mrd årlig gitt det utviklingsbildet perspektivmeldingen peker på. (Se eget avsnitt om perspektivmeldingen). For Halden kommune sin del medfører dette at vi nedjusterer skatt- og rammetilskuddet med 2,5 mkr hvert år i planperioden. Til sist legger vi på deflatorsatsen (Fra SSB) som skal gå til dekning av lønns- og prisvekst i den kommunale tjenesteproduksjonen, og justerer for eiendomsskattebefrysning vedr. overgangsordningen for verker og bruk.

Oppsummert kan en si at Halden kommune legger til grunn at de årlige økningene i rammetilskuddet i starten av perioden dekker lønns- og prisvekst, samt deler av den demografiske veksten, mens mot slutten av perioden dekkes kun lønns- og prisvekst. Det legges dermed ikke opp til at staten dekker noen form for økt innsats eller økt tjenestekvalitet over rammetilskuddet, mens de forventninger og krav til økte tjenester og økt kvalitet er en utfordring kommunen må dekke selv.

Demografisk vekst

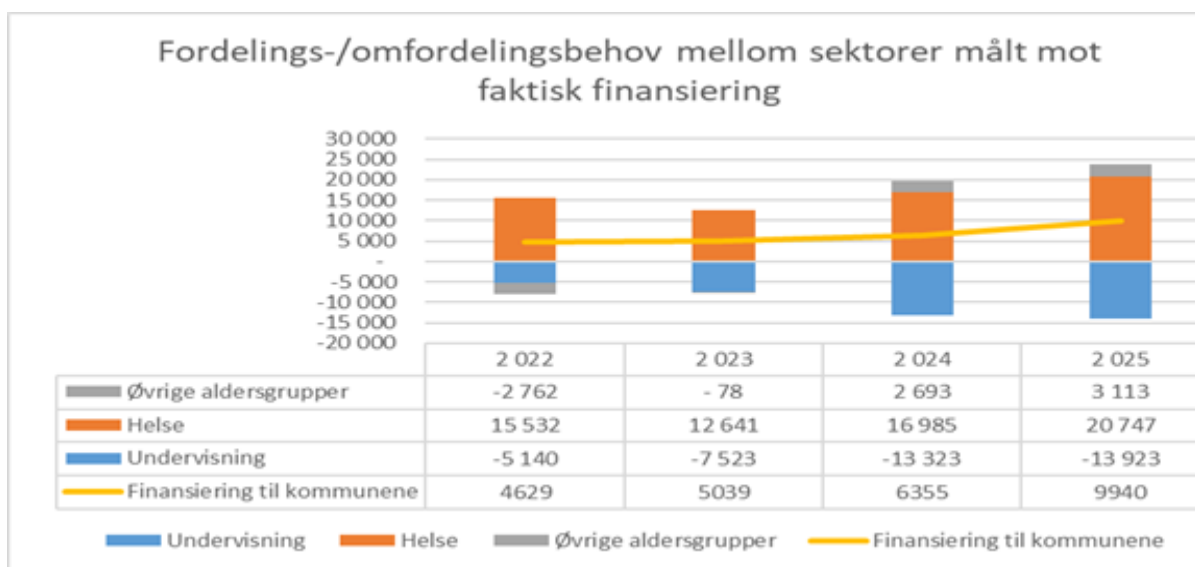
Som tabellen over viser har vi beregnet hvor mye den demografiske kostnadsveksten endrer seg fra år til år for Halden kommune samlet sett. Til grunn for beregningene ligger Teknisk beregningsutvalg sin analyse av den demografiske kostnadsveksten for 2022, videreført i resten av planperioden. Utvalgets beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på individrettede velferdstjenester til de ulike aldersgruppene. De bygger altså ikke på en sentralt fastsatt norm for tjenestetilbudet. Med utgangspunkt i hvordan utgiftene fordeler seg, beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindreutgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og anslått endring i antall personer. Til slutt beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Og det er dette nettobeløpet (summen av alle aldersgrupper) som kommunen kan anta å få tilført via økning i rammetilskuddet fra år til år.

Denne veksten representerer kun ett gjennomsnitt, og som tabellen under viser er det store variasjoner i de ulike aldersgruppene, og dermed mellom de ulike kommunalavdelingene i kommunen.

Demografisk vekst	2022	2023	2024	2025
0 - åringer	-333 424	-416 780	83 356	83 356
Barnehage (1-5 år)	-7 505 953	-6 510 889	-8 424 605	3 141 000
Grunnskole (6-15 år)	2 365 314	-1 013 706	-4 899 579	-17 064 000
Videregående (16-19 år)	-748 246	116 745	667 202	226 400
Voksne (20-66 år)	-1 681 780	222 987	1 943 653	2 804 900
Eldre (67-79 år)	6 467 370	7 514 468	5 913 024	1 909 400
Eldre (80-89 år)	1 636 480	5 932 240	12 682 720	20 046 800
Eldre (90 år og eldre)	4 429 557	-805 374	-1 610 748	-1 208 000
Total	4 629 318	5 039 691	6 355 023	9 940 000

Hvis en skal «oversette» fordelingen mellom aldersgrupper og kommunalavdelinger kan en si at aldersgruppene 1-5 år og 6 – 15 år tilhører undervisning og oppvekst, mens aldersgruppene fra 67 år og oppover tilhører helse og mestring, mens resten ikke kan plasseres like enkelt i forhold til alder. En tenkt fordeling/omfordeling mellom undervisning og helse og resterende ville da blitt som følger:

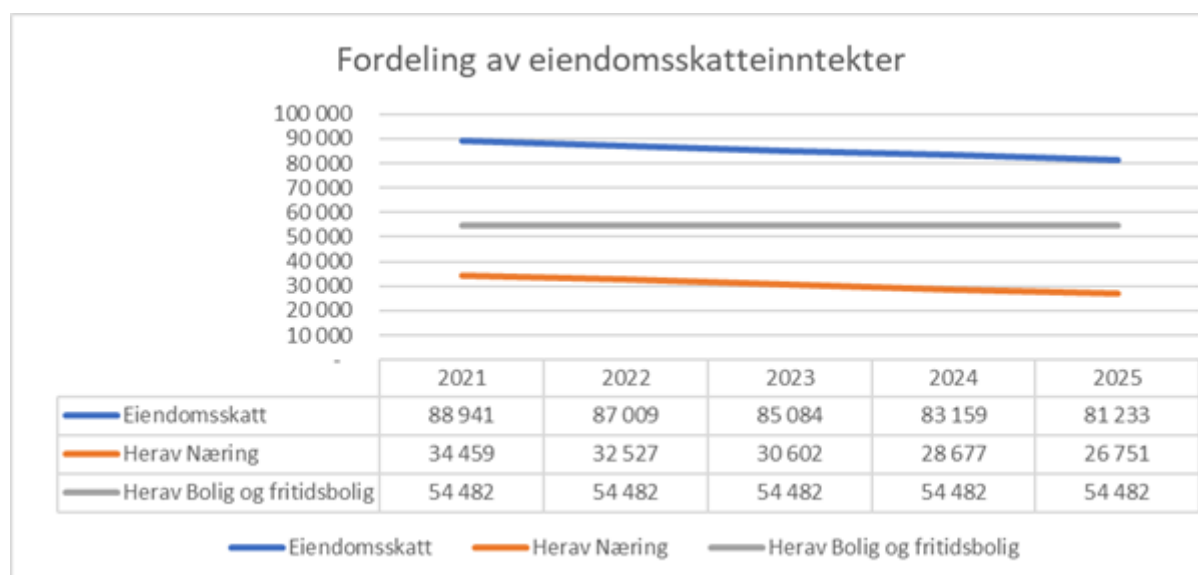
Finanseringen Halden kommune vil kunne få for å dekke den demografiske kostnadsveksten fra 2021 til 2022 er altså 4,6 mkr. Behovet til f.eks Helse og mestring, gitt at alle økninger i aldersgruppene representerer en gjennomsnittlig innbygger, tilsier en økning på 15,5 mkr. Samtidig skal undervisning og oppvekst klare seg med om lag 5,1 mkr mindre enn de har hatt. Årsaken er at antall barn i alderen 1-15 år går ned. Dette er en utfordring som legger press på ellers trange kommunale driftsrammer som vi kommer tilbake til i et senere avsnitt. Hovedårsaken er at finansieringssystemet trekker kommunene for en kostnad pr. elev på bakgrunn av en fordeling av totale kostnader i sektoren fordelt pr. elev, mens den reelle grensekostnaden en enkelt elev representerer er minimal. I realiteten er det slik at kommunen blir trukket i rammetilskudd, f.eks 100.000,- dersom elevtallet går ned med 1, mens kostnadsbildet i realiteten forblir uendret dersom 1 elev slutter i en klasse på en skole i Halden kommune. På den annen side fungerer systemet også slik at dersom en innbygger går fra å være 66 år til 67 år øker den antatte grensekostnaden for denne personen drastisk. Fra å være kostnadsberegnet som en del av aldersgruppen 20 – 66 år (lavt forbruk av kommunale tjenester) til å bli en del av gjennomsnittsberegningen av en innbygger i alderen 67-79 år (høyere forbruk av kommunale tjenester, sier det seg selv at den antatte demografiske kostnadsveksten øker. Det er derimot ikke nødvendigvis slik at denne innbyggeren faktisk kommer til å representere denne

tenkte økningen på mange år. Og selv om det er denne metodikken som ligger til grunn for beregningene i inntektssystemet, kan ikke kommunene bruke en slik tilnærming når den demografiske kostnadsveksten skal fordeles mellom tjenesteområdene.

Eiendomsskatt

Kommunestyret vedtok tidligere i år å sette promillesatsen for eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger til 3 promille, samt 7 promille for øvrige eiendommer fra 01.01.2021. Disse promillesatsene er beregnet på oppdaterte takster, delvis basert på skatteetatens formuesgrunnlag, og delvis basert på retaksering av eiendommer som ikke har registrert formuesgrunnlag hos skatteetaten. Fra takstene er det for boliger og fritidsboliger fratrasket et pliktig fradrag på 30 % av taksten, samt et bunnfradrag på 500.000,- pr. boenhet. For øvrige eiendommer er det den registrerte taksten som ligger til grunn for skatteberegningen.

Med de vedtakene som er gjort i denne saken videreført i planperioden vil det medføre en fallende inntektskurve på den samlede eiendomsskatten slik grafen under viser.

Årsaken til det er regelendringene knyttet til kommunenes mulighet til å beregne eiendomsskatt på såkalte verker og bruk, noe som etter en overgangsperiode på 7 år ikke lenger vil gi noen eiendomsskatteinntekt utover ordinær eiendomsskatt på næring. For Halden kommune sin del er det beregnet at denne inntektsreduksjonen utgjør om lag 2 mkr årlig frem til og med 2026.

I vedtatt budsjett og økonomiplan 2021 – 2024 er det derimot vedtatt en annen inntektslinje på eiendomsskatten:

Vedtaket betyr at promillesatsen i 2022 må økes noe for deretter å ligge stabilt i resten av planperioden. Fallet i inntektskurven er dermed i sin helhet relatert til lovendringen rundt verker og bruk.

Kommunedirektøren legger til grunn at rammene i vedtatt økonomiplan trumfer vedtaket i eiendomsskattesaken for fastsettelse av promillesatsene for 2021, og legger dermed følgende inntekter til grunn på eiendomsskatt i planperioden.

Økonomiplan 2022 - 2025	2022	2023	2024	202
Eiendomsskatt samlet	92 641	90 716	88 791	86 865
Herav Næring	32 527	30 602	28 677	26 751
Herav Bolig og fritidsbolig	60 114	60 114	60 114	60 114

Rente- og avdragskompensasjon

Denne posten består av inntekter fra Husbankens kompensasjonsordninger for renter og avdrag på vegne av Helsedirektoratet, samt rentekompensasjonsordninger for rehabilitering av skolebygg, svømmehaller og kirkebygg.

Staten gir tilskudd for å dekke renter og avdrag i forbindelse med handlingsplan for eldreomsorg og opptrappingsplan psykisk helse, samt tilskudd som skal dekke rentekostnader knyttet til rehabilitering av skolebygg, svømmehaller og kirkebygg. Disse kompensasjonsordningene forvaltes av Husbanken, og ble endret fra og med 2018. Tilskuddsordningen beregnes med utgangspunkt i Husbankens basisrente fratrukket en margin på 1,25 prosentpoeng. Det er lagt til grunn en forventet rente på 0,3 prosent i 2021 og 0,6% videre i planperioden.

Kirkebyggene vi får kompensasjon for gjelder 6 ulike påkostningsprosjekter det ble søkt kompensasjon for i 2012. Rentekompensasjonen i 2020 ble på 57.549,- og det legges til grunn en rentesats på 0,3 % i 2022 og 0,6 % i resten av planperioden.

Skoleanleggene vi får tilskudd for er hovedsakelig Strupe skole og Risum skole. Det betales rentekompensasjon for begge disse anleggene i 20 år. Vi vil dermed få rentekompensasjon for begge disse byggene i hele perioden. I 2020 mottok vi kr. 696.000,- for disse 2 anleggene og gjennomsnittlig rente var 0,42 %.

Når det gjelder ROA-kompensasjonen for sykehjem og omsorgsboliger har vi i alt 11 anlegg vi mottok tilskudd for i 2020. Anleggene det her gis kompensasjon for er fra handlingsplan for eldreomsorgen fra 1998-2003. Også her gis tilskuddet i 20 år fra bevilgningstidspunktet. Det betyr at alle disse kompensasjonsmidlene vil forsvinne i løpet av denne planperioden. I 2020 mottok vi 4,0 mkr i kompensasjon og i 2021 er siste kompensasjonsår for flere av anleggene. Beregnet refusjon for planperioden, gitt en rentesats på 0,3 % i 2022 og 0,6 % i 2023 er hhv 2,8 mkr og 1,75 mkr i samlet rente- og avdragskompensasjon.

Totalt for alle kompensasjonsordningene legges følgende til grunn for budsjett i planperioden.

Økonomiplan 2022-2025	2022	2023	2024	2025
Rente- og avdragskompensasjon	- 2 850 000	- 1 750 000	- 800 000	- 800 000

Netto finanskostnader

Netto finanskostnader må trekkes fra skatteinntekter og rammetilskudd før fordeling til drift kan finne sted. Under samleposten netto finanskostnader finner vi følgende:

- Renteinntekter bankkonti
- Renteinntekter husbanklån
- Utbytte fra selskaper kommunen eier eller er deleier av
- Renteutgifter investeringslån
- Renteutgifter husbanklån
- Avdragsutgifter investeringslån

De siste årene har utviklingen av netto finanskostnader økt som følge av et ekspansivt investeringsprogram, og vil fortsette å øke i takt med gjennomføring av det investeringsprogrammet som ligger i investeringsbudsjettet. I samme perioden har kommunens likviditet bedret seg betraktelig slik at renteinntektene fra bankkontiene har økt noe samtidig som kommune ikke lenger er i behov av å benytte seg av kassekreditten.

Renteinntekter bankkonti:

I 2020 fikk Halden kommune 1,2 mkr i renteinntekter på kommunens bankkonti.

Gjennomsnittlig rentesats gjennom 2020 var om lag 0,8 %. Med de siste renteprognosene fra Norges bank, gitt i pengepolitisk rapport nr. 1/2021, legger kommunedirektøren til grunn en økning i styringsrenta i tråd med denne rapporten. Budsjettert innskuddsrente beregnes slik i planperioden:

2022 – 1,1 %
 2023 – 1,3 %
 2024 – 1,7 %
 2025 – 2,5 %

I 2020 var gjennomsnittlig saldo på konsernkontoen om lag 150 mkr. Samme gjennomsnittlige saldo legges til grunn i hele planperioden. Dette gir følgende budsjettall i planperioden.

Gj.saldo/rentesats	1,10 %	1,30 %	1,70 %	2,50 %
150 000 000	- 1 650 000	- 1 950 000	- 2 550 000	- 3 750 000

Renteinntekter Husbanklån:

I 2020 mottok Halden kommune 5,5 mkr i renteinntekter fra startlånsordningen der kommunen på den ene siden låner inn penger (og betaler renter til Husbanken), og på den annen side låner disse ut igjen og mottar renter som kompensasjon for de videreutlånte midlene.

Det er en relasjon mellom innlånte midler til videreutlån og faktisk utlånte midler, men forholdet er ikke nødvendigvis 1:1 til enhver tid. Innlånet tas opp på bakgrunn av antatt behov for startlånsmidler, mens faktisk utlån størrelse ikke nødvendigvis blir like stor. Det er også en risiko for tap på fordringer/nedskrivning av lån og andre betalingsavtaler som gir avvik mellom mottatte renteinntekter og betalte rentekostnader. Dette i tillegg til eventuelle renteavtaler den enkelte kunde ønsker for sitt lån.

I 2020 lånte Halden kommune opp 39 mkr i nye startlånsmidler, mens avdrag og innløsninger utgjorde om lag 20 mkr. I planperioden legges det til grunn samme renteøkning som i Norges bank sine prognoser, og det antas en nettoøkning av utlånssaldo på 50 mkr hvert år (70 i låneopptak – 20 i avdrag).

Dette gir følgende budsjettsummer i planperioden:

	2022	2023	2024	2025
Renteinntekter	- 5 992 000	- 7 731 000	- 10 960 000	- 17 368 000

Utbytte fra selskaper Halden kommune eier eller er deleier av:

Halden kommune eier flere selskaper, men det er hovedsakelig ett selskap kommunen mottar utbytte fra, og det er Østfold energi. I tillegg til avkastningsutbytte fra energiverket mottar kommunen også kundeutbytte fra Gjensidigestiftelsen.

I de senere år har Østfold energi vedtatt utbytte til sine eiere i varierende grad.

I tabellen nedenfor er det samlede bokførte utbytteresultatet for de 5 siste årene lagt inn, noe som viser at gjennomsnittsutbetalingen av utbytte har vært om lag 5,6 mkr.

	2016	2017	2018	2019	2020	Gj.sn
Utbytte Østfold Energi	-	2 142 857	4 000 000	9 285 714	10 357 143	5 157
Gjensidige stiftelsen	637 544	388 145	418 761	432 129	484 839	472
Sum	637 544	2 531 002	4 418 761	9 717 843	10 841 982	5 629

Kommunestyret har i sak 44/2021 vedtatt å bruke 20 mkr fra disposisjonsfond for å fullfinansiere Os-prosjektet. I saksfremlegget til denne saken, har kommunedirektøren pekt på noen mulighetsområder for inndekning av disse 20 mkr. En av mulighetene det pekes på i saken er å budsjettere med mottak av utbytte som uavkortet avsettes på disposisjonsfondet igjen. Vedtaket kommunestyret gjorde i sier «Kommunestyret vedtar fullfinansiering av prosjektet ved å bruke av disposisjonsfond, ubundet kapitalfond og økt låneopptak, til sammen kr 83.750.000, og ber kommunedirektøren innarbeide dette i rulleringen av økonomiplanen for 2022-2025.

Kommunedirektøren vil på bakgrunn av dette foreslå å budsjettere med utbytte i hele planperioden tilsvarende siste 5 års gjennomsnitt på 5,6 mkr årlig som settes av på disposisjonsfond fra 2023 slik at dette fondet bygges opp igjen.

Dette gir følgende budsjettsummer i planperioden:

	2022	2023	2024	2025
Utbytte	- 5 629 426	- 5 629 426	- 5 629 426	- 5 629 426

Renteutgifter Husbanklån

I 2020 betalte Halden kommune 5,2 mkr i renteinntekter fra startlånsordningen der kommunen på den ene siden låner inn penger (og betaler renter til Husbanken), og på den annen side låner disse ut igjen og mottar renter som kompensasjon for de videreutlånte midlene.

Det er en relasjon mellom innlånte midler til videreutlån og faktisk utlånte midler, men forholdet er ikke nødvendigvis 1:1 til enhver tid. Innlånet tas opp på bakgrunn av antatt behov for startlånsmidler, mens faktisk utlånt størrelse ikke nødvendigvis blir like stor. Det er også en risiko for tap på fordringer/nedskriving av lån og andre betalingsavtaler som gir avvik mellom mottatte renteinntekter og betalte rentekostnader. Dette i tillegg til eventuelle renteavtaler den enkelte kunde ønsker for sitt lån. I budsjettssammenheng forutsettes det likevel årlig balanse mellom utlån og innlån.

I 2020 lånte Halden kommune opp 39 mkr i nye startlånsmidler, mens avdrag og innløsninger utgjorde om lag 20 mkr. I planperioden legges det til grunn samme renteøkning som i Norges bank sine prognoser, og det antas en nettoøkning av utlånssaldo på 50 mkr hvert år (70 i låneopptak – 20 i avdrag).

Dette gir følgende budsjettsummer i planperioden:

	2022	2023	2024	2025
Renteutgifter	5 992 000	7 731 000	10 960 000	17 368 000

Renteutgifter investeringslån:

Denne posten skal dekke alle rentekostnader knyttet til alle låneopptak kommunen tar opp for å dekke kostnadene i investeringsregnskapet. Dette gjelder i utgangspunktet også rentekostnadene knyttet til låneopptak for Vann, avløp- og renovasjonsinvesteringer, men disse « annulleres » ved at rentekostnadene fra VAR-investeringene bokføres som en inntekt/kostnadsreduksjon på de totale rentekostnadene. Det medfører at renteutgiftsposten som her skal budsjetteres skal dekke rentekostnadene for alle investeringer utover VAR-investeringer og Husbanklån tatt opp for videreutlån, ref. forrige avsnitt.

Rentekostnadene i planperioden beregnes på bakgrunn av faktiske låneopptak 31.12.2020, justert for vedtatt budsjett 2021 inkludert rebevilgninger fra 2020, og justert forslag til investeringsbudsjett for årene 2022 – 2025 som foreslås i denne økonomiplanen.

Dette betyr at det antas at alle vedtatte investeringer pr. utgangen av 2021 er ferdigstilt slik at det ikke foreligger noe etterslep på fremdriften inn i økonomiplanperioden 2022 – 2025.

Det kan sikkert diskuteres hvor sannsynlig dette er, spesielt mtp gjennomføringsgraden vi har sett de siste årene, men det er samtidig viktig at økonomiplanen bygger på det som faktisk er vedtatt.

Til grunn for rentesatsene ligger Norges bank sine renteprognoser gitt i sist avlagte pengepolitiske rapport 1/2021. Denne indikerer at styringsrenta vil øke til 0,25 % fra 2. halvår 2021, og deretter øke jevnt frem til 2025 hvor styringsrenta antas å ligge på rundt 1,5 %.

Gitt normale påslag fra styringsrenta og opp til NIBOR-nivå (70 punkter) legges følgende budsjetterte rentesatser for flytende rente til grunn i planperioden:

2022 – 1,2 %
 2023 – 1,6 %
 2024 – 1,9 %
 2025 – 2,3 %

Til grunn for rentekostnadene legges dagens porteføljesammensetning med fastrenteandel og rentebytteavtaler til grunn for hele planperioden. Det betyr at når sikringsandelen ved utgangen av 2020 er 50 % legges det til grunn at fastrenteandelen også er 50 % i 2025. Alle låneopptak innenfor respektive budsjettår er forutsatt tatt opp med halvårsvirkning (midt i året), og med halvparten tatt opp som flytende lån og halvparten tatt opp som fastrentelån, ref. porteføljesammensetningen.

Inngående lånesaldo 01.01.2022 er dermed satt på følgende premisser:

Utgående lånesaldo 31.12.2020	3.130.000.000,-
Vedtatt låneopptak 2021	504.995.000,-
Rebevilgning «heng» fra 2020	268.000.000,-
<u>Betalte avdrag 2021</u>	<u>- 134.053.000,-</u>
Inngående lånesaldo 01.01.2022	3.768.942.000,-

Med dette lagt til grunn beregnes rentekostnadene, netto etter fradrag av VAR-renter, som vist i nedenfor stående tabeller.

	2022	2023	2024	2025
Saldoer ulike lånety per				
Flyt	1 265 127 576	1 631 760 076	1 868 502 076	1 924 487 076
Obl	100 000 000	100 000 000	100 000 000	100 000 000
Swap	750 000 000	750 000 000	750 000 000	750 000 000
Fast	982 928 424	1 349 560 924	1 586 302 924	1 642 287 924
Sert	1 072 000 000	1 072 000 000	1 072 000 000	1 072 000 000
Budsjettert låneopptak	733 265 000	473 484 000	111 970 000	135 370 000
Eff. Avdrag innbetalt 31.12.År-1	(134 053 720)	(152 605 037)	(168 906 300)	(178 727 555)
Andel VAR-gjeld - selvkost	(1 467 000 000)	(1 590 000 000)	(1 690 000 000)	(1 819 000 000)
Sum brutto gjeld	4 019 267 280	4 474 199 963	4 569 868 700	4 695 417 445
Rentesater ulike lånety per	2022	2023	2024	2025
Flyt	1,26 %	1,42 %	1,82 %	2,25 %
Obl	1,87 %	1,87 %	1,87 %	1,87 %
Swap	2,20 %	2,00 %	1,70 %	1,40 %
Fast	2,10 %	2,10 %	2,10 %	2,10 %
Sert	0,86 %	0,94 %	1,18 %	1,51 %
Budsjettert låneopptak halvårseffekt	1,59 %	1,70 %	1,80 %	2,00 %
Eff. Avdrag innbetalt 31.12.x-1	1,00 %	1,16 %	1,50 %	1,90 %
Andel VAR-gjeld 5 års swap + 0,5 p	1,26 %	1,50 %	1,90 %	2,25 %
Sum snittrente	1,66	1,67	1,73	1,83
Rentekostnad ulike lånety per	2022	2023	2024	2025
Flyt	15 940 607	23 170 993	34 006 738	43 300 959
Obl	1 870 000	1 870 000	1 870 000	1 870 000
Swap	16 500 000	15 000 000	12 750 000	10 500 000
Fast	20 641 497	28 340 779	33 312 361	34 488 046
Sert	9 176 320	10 076 800	12 649 600	16 230 080
Budsjettert låneopptak halvårseffekt	5 829 457	4 024 614	1 007 730	1 353 700
Eff. Avdrag innbetalt 31.12.x-1	(1 340 537)	(1 770 218)	(2 533 595)	(3 395 824)
Andel VAR-gjeld 5 års swap + 0,5 p	(18 484 200)	(23 850 000)	(32 110 000)	(40 927 500)
Sum beregbede renteutgifter	50 133 144	56 862 968	60 952 835	63 419 462
Budsjetterte renter	50 135 565	56 880 967	60 967 529	63 418 032

Avdragsutgifter:

Avdragsutgiftene beregnes etter minimumsavdrag i hht ny kommunelov gjeldende fra 01.01.2020. Dette betyr at avdragene skal avdras i takt med avskrivningene (mål på økonomisk levetid), justert for om kommunen har høy eller lav lånegrad. Med lånegrad menes i denne sammenheng forholdet mellom restverdien på anleggsmidlene (Byggninger, Veier, Inventar, IT-utstyr ect.) og restgjelden av låneopptakene knyttet til anskaffelse av anleggsmidlene. Dersom forholdet mellom disse er 1:1 vil avdragene være like avskrivningene, mens dersom restgjelden er lavere enn restverdien vil minimumsavdragene være lavere enn avskrivningene.

Formelen for beregning av minimumsavdrag er som følger:

Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
100	10 000	100
	10 000	

Selv om formelen er enkel å beregne er det likevel krevende å beregne verdiene som skal legges inn i formelen. Det er svært mange faktorer som på budsjetteringstidspunktet ikke er avklart, og som kan gi relativt store variasjoner i beregningen.

Et av forholdene er fremdriften på vedtatte investeringer, et annet er manglende detaljeringsgrad på store investeringsprosjekter i forhold til hva som skal henføres til de ulike avskrivingsgruppene, og et tredje forhold er beregninger av avskrivingsstørrelser på gjeldende anleggsmidler som varierer fra 5 – 50 år. Alt dette er forhold som kan medføre at avdragsstørrelsen vi beregner i dag for f.eks 2024 ikke blir den samme avdragsstørrelsen vi beregner når vi kommer til 2024.

Til grunn for beregning av minimumsavdraget i planperioden ligger samme forutsetninger for låneopptak og gjeldsutvikling som under avsnittet «renteutgifter investeringslån», der vedtatt låneopptak 2021 inkludert etterslep antas utgjøre saldo pr. 31.12.2021.

Investeringene som foreslås i denne planperioden er skjønnsmessig fordelt etter avskrivingsgruppe, slik at gjennomsnittlig avskrivningstid utgjør om lag 30 år.

Beregning av minimumsavdrag 2021		
Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
150 222 137	3 528 000 229	133 275 300
	3 130 000 000	
Beregning av minimumsavdrag 2022		
Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
175 692 004	4 484 170 229	152 605 516
	3 894 936 000	
Beregning av minimumsavdrag 2023		
Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
196 349 271	5 106 755 229	168 906 300
	4 393 004 000	
Beregning av minimumsavdrag 2024		
Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
208 210 604	5 267 305 229	178 727 555
	4 521 444 000	
Beregning av minimumsavdrag 2025		
Avskrivninger	Bokført verdi anleggsmidler	Minimumsavdrag
	Lån til investeringer i anl.midl	
228 560 604	5 454 805 229	184 070 135
	4 393 000 000	

Fra og med 2022 og fremover ønsker kommunedirektøren å endre måten kalkulatoriske avdrag fra VAR-sektoren bokføres i kommuneregnskapet. Hittil har det vært slik at budsjettområdet «Fellesfunksjoner» har hatt en inntektspost som tilsvarer de kalkulatoriske avskrivingskostnadene (avdragene) knyttet til VAR-sektoren. Dette for at det er innbyggerne som skal dekke både renter og avdrag på alle VAR-utgiftene.

Fra 2022 ønsker kommunedirektøren å flytte denne inntektsposten fra Fellesfunksjoner til Fellesinntekter og netto finanskostnader, slik at bidraget fra VAR kommer til fradrag for brutto avdragsutgifter på samme måte som rentebidraget fra VAR kommer til fradrag for brutto renteutgifter. På denne måten vil det også bli enklere å se hvor stor del av finanskostnadene som faktisk belaster «kommunekassa» og dermed må dekkes av ordinære inntekter.

Ved å legge investeringsbudsjettet på VAR til grunn i planperioden, og beregne kalkulatoriske kostnader for tilsvarende periode, får vi følgende inntektsføring på avdragssiden:

	2022	2023	2024	2025
Kalk.avdrag VAR	55 206 126	60 444 269	68 188 260	72 200 011

Budsjetterte avdragskostnader for dette budsjettområdet blir for planperioden 2022 – 2025 slik:

	2022	2023	2024	2025
Avdrag på lån	152 605 037	168 907 598	178 727 570	184 072 715
Kalk. Avskr. VAR	(55 206 126)	(60 444 269)	(68 188 260)	(72 200 011)
Sum	97 398 911	108 463 329	110 539 310	111 872 704

Overføring til investering

Overføring til investering budsjettets i tråd med vedtaket i sak xx/xx fra 2019 der krav til økt egenkapitalfinansiering av investeringer ble vedtatt, og gir disse rammebetingelsene for planperioden 2022 - 2025:

Egenkapitalfinansieringsgraden i 2021 var 15 % og stiger til 20 % i 2022 og skal fra og med 2023 ligge fast på 25 %. Det er etter vedtaket kun investeringer utover de som lå inne i økonomiplan 2020-2023, korrigert for selvkostinvesteringer og investeringer etter pålegg fra andre myndigheter som skal beregnes med egenkapitalfinansiering.

Med det investeringsprogrammet som her foreslås skal egenkapitalfinansieringen i planperioden utgjøre følgende:

	2022	2023	2024	2025
Overføring til investering	6 891 000	5 019 000	1 660 000	1 250 000

Det økonomiske opplegget for egenkapitalfinansieringen er lagt opp slik at 2022 års behov for egenkapitalfinansiering dekkes ved bruk av disposisjonsfond, og inndekningen legges til året etter. Likevel ikke mer enn at målsettingen om et disposisjonsfond på 8 % av driftsinntektene holdes.

Bruk og avsetning til disposisjonsfond

Kommunedirektøren legger til grunn en fortsatt målsetting om et løpende driftsfond i størrelsesorden 8 % av korrigerte driftsinntekter. Størrelsen på driftsinntektene kan variere fra år til år, og mellom budsjett og regnskap. Det er likevel anslag på budsjettidspunktet som må legges til grunn for denne beregnede størrelsen.

Alternativet til en målsetting på 8 % av en beregnet størrelse basert på anslag opptil flere år i forveien, kan være et målsettingstall på f.eks 200 mkr som deflatorjusteres hver år i stedet.

Den videre prosessen vil forsøkte å avklare hva slags indikator som vil bli gjeldende, men foreløpig legges det til grunn et mål om 8 % av korrigerte driftsinntekter.

Dette gir følgende «krav» til disposisjonsfondet i planperioden.

	2022	2023	2024	2025
Driftsinntekter	2 562 616 000	2 639 940 000	2 744 339 000	2 900 997 000
8 % målsetting	205 009 280	211 195 200	219 547 120	232 079 760

Det beregnes et behov for å bygge opp disposisjonsfondet til om lag 232 mkr innen utgangen av 2025. Denne planen tar derfor sikte på å «lande» på målsettingen i 2025, noe som gir et behov for å fortsatt budsjettere med en bunnlinje som avsettes til disposisjonsfond.

Det er likevel en avveining mellom målsettingen på den ene siden, og hensynet til drift og det begrensede handlingsrommet på den annen side, i forhold til hvor fort denne fondsoppbyggingen skal finne sted. Ved å sette av 30 mkr i 2022 og deretter 20 årlig i resten av planperioden, vil målet om et disposisjonsfond på 8 % av driftsinntekten kunne oppnås i 2025.

Fondsoppbygging	2021	2022	2023	2024	2025
Saldo 01.01		155 000	178 109	193 719	212 688
Budsjettert bruk	-	6 891	5 019	1 660	1 250
Budsjettert avsetning		30 000	20 629	20 629	20 629
Saldo 31.12 *	155 000	178 109	193 719	212 688	232 079
* Fratrullet 20 mkr til finansiering OS-saken i saldo pr. 31.12.2021					

Det skal i dette gjøres oppmerksom på at dersom det oppstår driftsår med merforbruk i perioden vil dette kunne medføre en annen inndekningsrate enn her presentert, og motsatt dersom det oppstår driftsår med mindreforbruk som vedtas avsatt til disposisjonsfondet.

Fellesinntektene samlet

Samlet sett gir dette følgende fellesinntekter til fordeling drift.

Budsjettskjema 1A	Ramme 2022	Ramme 2023	Ramme 2024	Ramme 2025
Skatt og Rammetilskudd	-1 875 475 139	-1 931 704 967	-1 992 075 529	-2 055 144 000
Eiendomsskatt	-92 641 000	-90 716 000	-88 791 000	-86 865 000
Rente- og avdragskompen	-2 850 000	-1 750 000	-800 000	-800 000
Sum generelle driftsinntek	-1 970 966 139	-2 024 170 967	-2 081 666 529	-2 142 809 000
Renteinntekter Konsernk	-1 650 000	-1 950 000	-2 550 000	-3 750 000
Renteinntekter Husbanklån	-5 992 000	-7 731 000	-10 960 000	-17 368 000
Utbytter	-5 629 426	-5 629 426	-5 629 426	-5 629 426
Renteutgifter lån	50 135 565	56 880 967	60 967 529	63 410 000
Renteutgifter Husbanklån	5 992 000	7 731 000	10 960 000	17 368 000
Avdrag på lån	97 399 000	108 463 000	110 539 000	111 872 000
Netto finansutgifter	140 255 139	157 764 541	163 327 103	165 910 000
Netto drift	-1 830 711 000	-1 866 406 426	-1 918 339 426	-1 976 899 000
Disponering eller dekning a	0	0	0	0
Overføring til investering	6 891 000	5 019 000	1 660 000	1 250 000
Avsetning til disp.fond	30 000 000	20 629 426	20 629 426	20 629 426
Bruk av dispfond	-6 891 000	-5 019 000	-1 660 000	-1 250 000
Dekning av tidligere års me	0	0	0	0
Sum disponeringer eller de	30 000 000	20 629 426	20 629 426	20 629 426
Sum fellesinntekter	-1 800 711 000	-1 845 777 000	-1 897 710 000	-1 956 269 574

Sammenheng fra budsjett til økonomiplan

Rammeframskrivning

Til grunn for de «matematiske» beregningene av rammebehovet ligger vedtatt budsjett 2021.

I dette avsnittet vises hva den matematiske framskrivingen består av og hvordan den fremkommer for alle årene i planperioden.

Vedtatt budsjett 2021:

Budsjett 2021	
Sentraladministrasjon	95 195 000
Samfunn og samskaping	180 357 000
Undervisning og oppvekst	715 297 000
Helse og mestring	670 004 000
Teknisk	90 479 000
Fellesfunksjoner	- 27 882 712
Sum	1 723 449 288

Første steg i den matematiske framskrivingen er å justere for opp- og nedtrappingseffekter av tiltak fra gjeldende vedtatt økonomiplan. Foruten noen mindre justeringer på de vedtatte tiltakene er det hovedsakelig koronamidlene for 2021 som korrigeres bort fra grunnlaget.

Opp- og nedtrappingseffektene er i tabellen under listet opp pr. kommunalområde i planperioden:

	2 022		2023		2 024		2025	
Sentraladmin								
Koronamidler 2021	-	1 017	-	1 017	-	1 017	-	1 017
Red periode vikar		150		150		150		150
Red årsverk ikke erstatt nat	-	400	-	400	-	400	-	400
Sum	-	1 267	-	1 267	-	1 267	-	1 267
Samfunn og samskaping								
Koronamidler 2021	-	2 547	-	2 547	-	2 547	-	2 547
Fargespill	-	500	-	500	-	500	-	500
Driftstilskudd Faye		1 000		1 000		1 000		1 000
2 årsv kom planlegg		1 000		1 000		1 000		1 000
Ikke barnetrygd i sosshjelp		1 750		1 750		1 750		1 750
Reversering egenandel		348		348		348		348
Sum		1 051		1 051		1 051		1 051
Undervisning og oppvekst								
Koronamidler 2021	-	7 100	-	7 100	-	7 100	-	7 100
Økning helsesykepleiere		1 000		1 000		1 000		1 000
Sum	-	6 100	-	6 100	-	6 100	-	6 100
Helse og mestring								
Koronamidler 2021	-	13 400	-	13 400	-	13 400	-	13 400
Endring fra demens til dag		-595		-595		-595		-595
Sum	-	13 995	-	13 995	-	13 995	-	13 995
Teknisk								
Koronamidler 2021	-	575	-	575	-	575	-	575
Sum	-	575	-	575	-	575	-	575

Etter justering gir dette følgende rammer pr. kommunalområde:

	Budsjett 2021	Opp- og nedtrapping	Justert ramme 2022	Justert ramme 2023	Justert ramme 2024	Justert ramme 2025
Sentraladministrasjon	95 195 000	- 1 267 000	93 928 000	93 928 000	93 928 000	93 928 000
Samfunn og samskaping	180 357 000	1 051 000	181 408 000	181 408 000	181 408 000	181 408 000
Undervisning og oppvekst	715 297 000	- 6 100 000	709 197 000	709 197 000	709 197 000	709 197 000
Helse og mestring	670 004 000	- 13 995 000	656 009 000	656 009 000	656 009 000	656 009 000
Teknisk	90 479 000	- 575 000	89 904 000	89 904 000	89 904 000	89 904 000
Fellesfunksjoner	- 27 882 712	-	- 27 882 712	- 27 882 712	- 27 882 712	- 27 882 712
Sum	1 723 449 288	- 20 886 000	1 702 563 288	1 702 563 288	1 702 563 288	1 702 563 288

Deretter skal ramme justeres med lønns- og prisvekst. Det er lagt til grunn SSB sine anslag for lønns- og prisvekst som viser følgende påslag:

	2022	2023	2024	2025
Lønnsvekst (årslønnsvekst)	3,6 %	3,9 %	3,6 %	3,6 %
Prisvekst	2,4 %	2,1 %	2,1 %	2,1 %
Deflator	3,1 %	3,2 %	3,0 %	3,0 %

Dette gir følgende matematisk framskrevet rammebehov for driftsåret 2022.

	Budsjett 2021	Opp- og nedtrapping	Lønns- og prisvekst	Matematisk framskrevet ramme 2022
Sentraladministrasjon	95 195 000	- 1 267 000	2 017 000	95 945 000
Samfunn og samskaping	180 357 000	1 051 000	3 535 000	184 943 000
Undervisning og oppvekst	715 297 000	- 6 100 000	15 287 000	724 484 000
Helse og mestring	670 004 000	- 13 995 000	13 869 000	669 878 000
Teknisk	90 479 000	- 575 000	6 575 000	96 479 000
Fellesfunksjoner	- 27 882 000	-	-	- 27 882 000
Sum	1 723 450 000	- 20 886 000	41 283 000	1 743 847 000

Prioritering og omfordeling

Kommunedirektøren ønsker å justere sentraladministrasjonens ramme for nødvendig tilførsel av ressurser til svært kritisk kompetanse i politisk sekretariat.

I dette ligger 1,0 mkr til stilling politisk sekretariat /bevilgningssaker.

Kommunedirektøren ønsker å fordele dette forholdsmessig mellom alle kommunalområdene.

Kommunedirektøren har videre vurdert å gi en delvis kompensasjon i form av rammeøkning til Helse og mestring på bakgrunn av innmeldt behov knyttet til ressurskrevende bruker(e) over 67 år.

Rammeøkningen gis på 3 mkr under forutsetning av at det finnes en mere hensiktsmessig måte å gi tjenester på enn det som gjøres i private hjem med ditto bemanning.

Kommunedirektøren vil fordele inndekningen av denne rammeøkningen forholdsmessig på de øvrige

kommunalavdelingsområdene. Det er ikke tatt endelig beslutning på dette ennå, men det er innarbeidet i arbeidsrammene.

(Om)fordeling av demografisk vekst

Innledningsvis, i det innskutte kapitlet om demografi, ser vi hvor mye den demografiske kostnadsveksten endrer seg fra år til år for Halden kommune samlet sett.

Til grunn for beregningene ligger Teknisk beregningsutvalg sin analyse av den demografiske kostnadsveksten for 2022, videreført i resten av planperioden.

Utvalgets beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på individrettede velferdstjenester til de ulike aldersgruppene. De bygger altså ikke på en sentralt fastsatt norm for tjenestetilbudet. Med utgangspunkt i hvordan utgiftene fordeler seg, beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindreutgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og anslått endring i antall personer. Til slutt beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Og det er dette nettobeløpet (summen av alle aldersgrupper) som kommunen kan anta å få tilført via økning i rammetilskuddet fra år til år.

Denne veksten representerer kun ett gjennomsnitt, og som tabellen under viser er det store variasjoner i de ulike aldersgruppene, og dermed mellom de ulike kommunalavdelingene i kommunen.

Demografisk vekst	2022	2023	2024	2025
0 - åringer	-333 424	-416 780	83 356	83 356
Barnehage (1-5 år)	-7 505 953	-6 510 889	-8 424 605	3 141 04
Grunnskole (6-15 år)	2 365 314	-1 013 706	-4 899 579	-17 064 05
Videregående (16-19 år)	-748 246	116 745	667 202	226 49
Voksne (20-66 år)	-1 681 780	222 987	1 943 653	2 804 99
Eldre (67-79 år)	6 467 370	7 514 468	5 913 024	1 909 41
Eldre (80-89 år)	1 636 480	5 932 240	12 682 720	20 046 88
Eldre (90 år og eldre)	4 429 557	-805 374	-1 610 748	-1 208 06
Total	4 629 318	5 039 691	6 355 023	9 940 07

I og med at beregningsmetoden er slik at det beregnes et beløp pr. innbygger i de ulike alderskategoriene, fremstår det også slik at alle innbyggerne i hver aldersgruppe «koster» like mye. Vi vet at det ikke stemmer, og vi vet at man dermed ikke kan sette denne prislappen på hvert enkelt individ som faller enten inn eller ut av en aldersgruppe. Det må dermed gjøres vurderinger på hvor stor effekt hvert enkelt individ skal få i en omfordelingsmodell, og så kan denne andelen fordeles mellom tjenesteområdene.

For enkelhetens skyld er omfordelingen i denne planperioden begrenset til en omfordeling mellom Undervisning (vesentlig lavere befolkningstall) og Helse (vesentlig økning i befolkningstall), mens resten av tjenesteområdene ikke berøres av omfordelingsmodellen (Ingen vesentlig endring i befolkningstall).

Som det fremgår av tabellen nedenfor gis det en omfordelingseffekt på 20 % på befolkningsendringen i begge tjenesteområdene (undervisning og helse).

Tabell under viser endringen summert pr. aldersgruppe etter TBU sine beregninger av kostnadsendring fra år til år i planperioden.

	2021	2022	2023	2024	2025
0 - åringer	210 600	-333 424	-416 780	83 356	83
Barnehage (1-5 år)	-2 360 800	-7 505 953	-6 510 889	-8 424 605	3 141
Grunnskole (6-15 år)	-6 297 600	2 365 314	-1 013 706	-4 899 579	-17 064
Videregående (16-19 år)	805 100	-748 246	116 745	667 202	226
Voksne (20-66 år)	1 189 600	-1 681 780	222 987	1 943 653	2 804
Eldre (67-79 år)	7 767 900	6 467 370	7 514 468	5 913 024	1 909
Eldre (80-89 år)	3 724 000	1 636 480	5 932 240	12 682 720	20 046
Eldre (90 år og eldre)	1 082 100	4 429 557	-805 374	-1 610 748	-1 208
Total	6 120 900	4 629 318	5 039 691	6 355 023	9 940
Undervisning og Helse	2021	2022	2023	2024	2025
0-15 år går til Undervisning	-8 447 800	-5 474 063	-7 941 375	-13 240 828	-13 839
67 - 90 + går til Helse	10 006 158	12 533 407	12 641 334	16 984 996	20 748
Sum	1 558 358	7 059 344	4 699 959	3 744 168	6 908

Siden omfordelingssatsen ikke beregnes på samme beløp blir det differanse mellom hva som trekkes fra undervisning og hva som tildeles til helse. Denne differansen fordeles ut på de øvrige kommunalområdene forholdsmessig.

Omfordelingseffekt 20 %	2021	2022	2023	2024	2025
Undervisning	-1 689 560	-1 094 813	-1 588 275	-2 648 166	-2 767
Sentraladministrasjonen	-84 151	-367 086	-244 398	-194 697	-359
Samfunn og samskaping	-149 603	-691 816	-460 596	-366 928	-677
Teknisk	-77 918	-352 967	-234 998	-187 208	-345
Helse	2 001 232	2 506 681	2 528 267	3 396 999	4 149
Sum	-0	0	-0	-0	

Rammetilpasning/Tiltaksarbeid

Dette gir følgende rammefremskrivning og inndekningsbehov.

Fremskrevne rammer

	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Sum fellesinntekter	- 1 723 719 288	- 1 800 711 000	- 1 845 777 000	- 1 897 710 000	- 1 956 272 000
Sentraladministrasjonen	95 195 000	100 577 000	101 483 000	104 573 000	107 541 000
Samfunn og samskaping	180 357 000	184 252 000	189 785 000	196 265 000	201 876 000
Undervisning og oppvekst	715 297 000	723 390 000	743 437 000	763 426 000	786 847 000
Helse og mestring	670 004 000	675 384 000	696 304 000	719 463 000	742 244 000
Teknisk	90 749 000	96 126 000	95 573 000	95 826 000	98 724 000
Fellesfunksjoner	- 27 882 712	32 391 000	34 524 000	36 733 000	39 018 000
Behov for inndekning	-	11 409 000	15 329 000	18 576 000	19 978 000

Inndekningsbehov

	Inndekning 2022	Inndekning 2023	Inndekning 2024	Inndekning 2025
Sentraladministrasjonen	- 661 722	- 889 082	- 1 077 408	- 1 158 100
Samfunn og samskaping	- 1 220 763	- 1 640 203	- 1 987 632	- 2 137 400
Undervisning og oppvekst	- 5 134 050	- 6 898 050	- 8 359 200	- 8 990 000
Helse og meistring	- 3 707 925	- 4 981 925	- 6 037 200	- 6 492 000
Teknisk	- 684 540	- 919 740	- 1 114 560	- 1 198 000
Fellesfunksjoner	- -	- -	- -	- -
Behov for Inndekning	- 11 409 000	- 15 329 000	- 18 576 000	- 19 978 000

Tiltak

Sentraladministrasjon

Effektivisering, automatisering og digitalisering av arbeidsprosesser

Kommunalområdet har jobbet med innretninger innenfor områdene effektivisering, automatisering og digitalisering, der det vil være mulig å hente ut effekter på litt sikt. Kommunalområdet har videre ikke begrenset arbeidet til kun å gjelde kommunalområdet isolert, men løsningene og effektene det er sett på gjelder hele den administrative delen av kommunen.

Tiltakene/innretningene innenfor områdene effektivisering, automatisering og digitalisering henger nøye sammen og omtales/foreslås i en samlet beskrivelse.

I dag brukes det en del ressurser på rapportering og sammenstilling av data. I tillegg ser vi at de samme rapportene og uttakene av data også skrives ut på printer. Dette ser vi gjennom hele prosessen (fra registrering av data til uttak av data), og her må vi øke både bevisstgjøringen og den digitale kompetansen slik at prosessene både kan effektiviseres tidsmessig og kostnadsmessig mtp printing.

Sentraladministrasjonen benytter en del dataverktøy som brukes over hele kommunen, men hvor eierskapet og «superbrukerfunksjonen» ligger sentralt. Her skal vi sette i gang en prosess sammen med tjenestene, hvor vi skal se på hvordan kommunen som helhet kan bruke systemene bedre og mer effektivt, slik at vi sikrer at data kun registreres en gang, og at vi får tilpasset antall lisenser ect. til det faktiske behovet. I kjølvannet av dette skal det også vurderes om det vil være hensiktsmessig å budsjettere/belaste lisenser ute på avdelingene for i større grad bevisstgjøre og ansvarliggjøre det faktiske kostnadsstedet.

For å få til dette må vi øke den digitale kompetansen, samt øke bevisstgjøringen rundt de valgene som tas gjennom disse arbeidsprosessene.

Vi har i dag allerede samarbeid med andre som f.eks Sarpsborg kommune som i dag utfører innfordringen av kommunale krav og gebyrer for oss, samt tar over driften av «sikret sone» for oss. Vi har også et bredt samarbeid med Digital viken øst (DVØ) som er et initiativ fra flere østfoldkommuner for å sikre størst mulig grad av samhandling og få fart på den digitale transformasjonen. Slike samarbeid er viktig for oss av flere grunner; det gir oss viktig tilgang på kompetanse og verktøy vi ikke kan prioritere å ha selv, og det gjør oss mindre sårbare på oppgaver der vi ikke kan prioritere å ha «tvillingkompetanse». Der det kan være hensiktsmessig må vi jobbe strukturert og målrettet for å få flere slike samarbeid opp å gå i årene som kommer.

Med dette mener vi at vi skal ha kontinuerlig fokus på at vi gjør de riktig oppgave, til riktig tid, til riktig nivå. Slik ressursituasjonen er og vil være for kommunalområdet fremover er det viktig at de arbeidsprosessene vi gjør gjøres så effektivt som mulig, og i all hovedsak kun består av «need to do» oppgaver. Vi tenker oss i første omgang en prosess sammen med enhetene i kommunen der vi går igjennom krav og forventninger til det vi gjør, hva vi kan gjøre annerledes, og hva vi eventuelt kan slutte å gjøre. Videre tenker vi at oppgaver vi har hvor innsatsen reguleres av et lovverk, må ha som mål at skal utføres i hht. Lovkravet, men ikke noe mer.

Som følge av koronasituasjonen og hjemmekontor har vi endret «kontorplassbehovet» vårt. Der vi før opplevde at medarbeidere var avhengige av den faste plassen og mye utstyr ser vi nå at de fleste kan utføre de samme oppgavene hjemme kun med en laptop. Det er ikke ønskelig at noen sitter kun på hjemmekontor, men en kombiløsning bør være gjennomførbart når det åpnes opp for å jobbe på rådhuset igjen. Med en kombiløsning kan flere dele kontor – bruke den samme plassen ulike dager – hvis man i tillegg har noen arbeidsstasjoner som kan benyttes dersom man trenger å være på kontoret samtidig. Elementer som må vurderes er hvilke krav det er til hjemmekontoret – hvilke plikter har arbeidsgiver, hvilke rettigheter har arbeidstaker mm. En slik løsning vil også kunne være med å redusere «tidsklemma» for de ansatte og samtidig skape rom i form av arealer for arbeidsgiver. Årsak til at vi ikke ønsker fullt hjemmekontor er at vi ser at det er vanskeligere å opprettholde arbeidsmiljø og samhold på avstand. Det er derfor viktig å legge til rette for samhandling og samarbeid, i tillegg til å utnytte fleksibiliteten vi har opparbeidet oss gjennom det siste året.

Undervisning og oppvekst

Administrativ ressurs barnehage

Til tross for nedgang i barnetallet og til tross for at den enkelte styrer i stor grad er nærmeste ledere for færre og færre personer, så har ressursene som er avsatt til administrasjon i barnehagen, forblitt uendret. Alle de kommunale barnehagene har også en egen assistentstyrer. Over tid har dette ført til at de kommunale barnehagene har kommet i sterk utakt med de en naturlig sammenligner med når det kommer til administrative ressurser. I halvparten av de kommunale barnehagene er den administrative ressursen nærmere 100% større, sammenlignet med et gjennomsnitt av de kommunale barnehagene i resten av landet. I tillegg til dette kommer avsatte økonomiske ressurser til assistentstyrer i alle kommunale barnehager.

Under punktet “Potensiale for rasjonell drift” skriver Norconsult følgende i sin rapport: *“Den største kostnadsdriveren i barnehage er personalkostnaden. Etter at bemanningsnormen ble iverksatt er forskjeller i bemanning blitt mindre, men små barnehager har fortsatt større personalutgifter enn store barnehager. En hovedårsak er at små og store barnehager har en betydelig forskjell i forhold til styrerressurs per årsverk. Analysene viser at små kommunale barnehager har over dobbelt så stor styrerressurs per årsverk, enn de store barnehagene (små kommunale barnehager 0,24 pr årsverk/store 0,11 per årsverk). De store private barnehagene har noe mindre styrerressurs per årsverk, i alle størrelseskategorier, enn kommunale barnehager har.”*

Det kan være mange gode grunner til at en som arbeidsgiver bruker ressurser på administrative ressurser, barnehager utgjør i så måte intet unntak. Likevel har en nå havnet i så stor utakt på området, at det fremstår som viktig at en starter prosesser som gjør at kommunen drifter sine egne barnehager på en lik og avstemt måte, sammenlignet med andre kommuner som driver

egne barnehager. Ressursene som brukes til administrasjon i de kommunale barnehagene, må i planperioden avstemmes med de nasjonale gjennomsnittene for barnehager i Norge. Dette vil i sin tur også bidra til at driftstilskuddene til private barnehager vil kunne reduseres. De private barnehagene i kommunen, avsetter til dels betydelig mindre til administrativ ledelse, enn de kommunale barnehagene gjør i dag.

Effekten av tiltaket anslås til 1 mkr, fra 2022.

Familiens hus

Det legges opp til at en mindre del av samlet inndekningsbehov for 2022, håndteres innenfor sektor Familiens hus.

Framskrivningene av antall barn/elever i kommunen fram mot 2025, tilsier at det kan være et visst økonomisk handlingsrom innenfor sektoren, jo lenger ut i fireårsperioden vi kommer. I 2022 vil det imidlertid være ca samme antall barn som det er nå, og eventuelle innsparinger må oppnås på annen måte.

Det foreslås derfor et innsparingstiltak som håndteres som ett eller flere engangstiltak innenfor sektoren i 2022, eventuelt som et generelt effektiviseringskrav som føres ut i budsjettene til enhetene.

En samlet effekt av tiltaket i 2022 på 1 mkr anses som realistisk.

Når elevtallene og barnetallene går ned, så er det sannsynlig at tjenestene som står i sammenheng med skoler og barnehager også vil kunne redusere sine aktiviteter. For å tilpasse seg de synkende barnetallene, og dermed de synkende økonomiske overføringene, så må enhetene i kommunalavdelingen, i utgangspunktet redusere sin aktivitet i takt med det synkende barnetallet. I dette perspektivet må en både se på helheten i tjenester og på deler av tjenester som tilknyttede enheter leverer. PPT, Helsestasjonen og Tilrettelagt tilbud barnehage vil bli direkte berørt når de demografiske endringene nå slår inn. Også Barnevernet vil kunne bli berørt av nedgangen i barnetallene. En del av tjenestene det her pekes på, ligger imidlertid under nasjonale anbefalinger eller normtall, og det vil derfor være hensiktsmessig å rette et noe økt handlingsrom inn mot å styrke kapasiteten innenfor områder hvor det er behov for mer forebygging og tidlig innsats. Målet er at dette på sikt skal gi reduserte kostnader for de kommunale tjenestene sett under ett.

SSB har gjort følgende framskrivning av antall barn i barnehage og elever i grunnskole for Halden kommune i neste fireårsperiode:

År	2021	2022	2023	2024	2025
Barnehage (1-5 år)	1503	1481	1450	1410	1425
Grunnskole (6-15 år)	3640	3654	3648	3619	3518
Totalt	5143	5135	5098	5029	4943
Endring (fra 2021)		-8	-45	-114	-200

Tabellen viser at i 2022 vil antall barn i barnehage/elever i grunnskole ligge på ca samme nivå som i dag. Fra 2023 kan ventes en nedgang på ca 1 % barn/elever, deretter ca 2 % i 2024 og 4 % i 2025.

Dette kan gi en mulighet for å vri innsatsen mot forebygging og tidlig innsats, rettet inn mot de områdene som trenger det mest.

Gjennomgang barnehagestruktur

De kommunale barnehagene har i dag langt færre barn enn det de er godkjente for. Over en lengre tidsperiode har barnegrnlaget vist en nedadgående trend i kommunen - trenden vil fortsette de kommende årene. Kommunen har over en lang tidsperiode, avhendet og bygd ned sin egen kommunale kapasitet. I 2016 ble Tistedal barnehage nedlagt. I årene etter denne nedleggelsen har kommunen suksessivt bygd ned kapasiteten i sine egne barnehager. Nedadgående barnetall, sterkere konkurranse og geografiske plasseringer har bidratt sterkt til denne trenden. Norconsult påpeker i sin rapport fra høsten 2020, på allerede betydelig overkapasitet på barnehageplasser totalt i kommunen. Utredningen pekte også på at mange av de kommunale barnehagene hadde funksjonelle mangler og lav pedagogisk funksjonalitet, herunder at så godt som alle barnehagebygg per i dag har behov for oppgraderinger. Ved opprettholdelse av de kommunale barnehagene så sier Norconsult følgende:

“Dersom Halden kommune velger å opprettholde sine kommunale barnehager, slik de er i dag, vil det være behov for et omfattende rehabiliteringsarbeid, på kort og lang sikt, i barnehager som ikke er driftseffektive enheter”.

Over tid har en sett at barnehager som Bergknatten og Bjørklund, så godt som årlig, og over tid har opplevd store utfordringer med å fylle opp et allerede begrenset antall barnehageplasser. Det er vanskelig å få øye på faktorer som vil snu denne trenden på en markant måte. Dette i kombinasjon med at begge barnehagene har gamle og utdaterte bygg, gjorde at Norconsult blant annet mente at de store vedlikeholdsetterlevene gjorde at begge barnehagene burde vurderes nedlagt, men ikke som de eneste. Jo mindre og dermed mer sårbare de kommunale enhetene er, jo større blir utslagene når en skal beregne driftstilskudd til private barnehager.

I løpet av høsten må det legges en klar plan for kommunal barnehagedrift, men det må likevel gjøres nødvendige endringer i strukturen på kortere sikt, slik at en unngår at enheter blir så små at driften blir uforvarlig sårbar ved bare mindre endringer, som for eksempel fravær i kombinasjon med vansker med å finne vikar.

SSB har gjort følgende framskrivning av antall barn i barnehagealder, for Halden kommune i neste fireårsperiode:

År	2021	2022	2023	2024	2025
Barnehage (1-5 år)	1503	1481	1450	1410	1425
Reduksjon (fra 2021)		-22	-53	-93	-78
Hvorav forventet reduksjon i komm. bhg		-4	-10	-18	-15

Tabellen viser at det vil være en vesentlig reduksjon barn i barnehagealder i perioden, spesielt fra 2023. Dersom reduksjonen fordeler seg på hhv. kommunale og private barnehager etter samme forhold som vi ser i dag, vil ca 1/5 av reduksjonen skje innenfor de kommunale barnehagene. Per

telling 15.12.20 var det totalt 238 barn i kommunale barnehager, mot 1164 i de private barnehagene.

Isolert sett er forventet nedgang i antall barn i kommunale barnehager ikke stor. Men det forsterker en tydelig tendens man har sett over flere år, med stadig færre barn. I en slik situasjon må vi se hva vi kan gjøre for å redusere kostnadene tilsvarende. Utfordringen med dette er at noen kostnader er vanskeligere å ta ned enn andre. Fremfor alt gjelder dette driftsutgifter knyttet til det enkelte barnehagebygg, som normalt ikke påvirkes nevneverdig av et redusert barnetall. I de senere årene er heller ikke administrative ressurser i barnehagene redusert, til tross for færre antall barn, jf. eget tiltak under.

Effekten av tiltaket anslås til 3,3 mkr, fra 2022.

Gjennomgang skolestruktur

Som tidligere vist til, så vil skolene i Halden kommune oppleve en betydelig nedgang i sitt elevgrunnlag de neste årene. Allerede i dag ser vi at skoler har opplevd til dels fundamentale endringer. Gimle skole er en av de nyere barneskolene i kommunen. For skoleåret 2012-13, var det 324 elever på Gimle, deretter har elevtallet gått gradvis ned, og for skoleåret 2020-21 har Gimle et elevgrunnlag som viser 254 elever. En reduksjon på 70 elever har en stor betydning for en skole, og betyr i praksis at skolen drifter med betydelig lavere kapasitet enn den er bygd for. Driftsutgiftene forblir de samme, men det er færre elever og ansatte som disse skal fordeles på. Selv om skolene i dag drifter etter norm for lærertetthet ser vi at en underkapasitet på skolen gir utfordringer knyttet til organisering og ressursutnyttelse mellom 1.-4. og 5.-7. trinn, så vil en underkapasitet uansett bety at skolen ikke kan utnytte ordninger og organiseringer på samme måte som en kan når en er langt under kapasitetsgrenser, og herunder også får store variasjoner mellom klasser og trinn internt på skolen. Gimle er imidlertid ikke alene. Hjortsberg, Strupe, Prestebakke og Berg skole er også skoler som i større eller mindre grad har, eller som vil få negative kapasitetsutfordringer, som i sin tur gjør at driftsutgiftene per elev øker og effektiviteten synker. Det er viktig å si at dette i stor grad handler om faktorer som skolene ikke kan styre over når elevtallene synker: Klasserom som blir for små, klasserom som er for store, store arealer som står tomme, men likevel må vaskes og holdes ved like. Enhetene skal også ivareta sine administrative oppgaver, og så lenge enheten eksisterer vil det til slutt også være grenser for hvor langt en kan kutte de administrative ressursene, og fortsatt ivareta de pålagte og nødvendige oppgavene.

SSB har gjort følgende framskrivning av antall elever i grunnskolen i Halden kommune, for neste fireårsperiode:

År	2021	2022	2023	2024	2025
Grunnskole (6-15 år)	3640	3654	3648	3619	3518
Endring (fra 2021)		14	8	-21	-122

Tabellen viser at i de første to årene i perioden vil antall elever ligge på ca samme nivå som i dag. Fra 2024 ventes en nedgang på ca 20 elever, og i 2025 en ytterligere nedgang slik at samlet reduksjon kommer på ca 120 elever. En såpass stor reduksjon må vi kunne forvente skal gi en innsparing, gjennom noe færre antall klasser, lærere, miljøarbeidere samt noe mindre behov for spesialundervisning. Tallene viser imidlertid også at demografien ikke er en vesentlig faktor før mot slutten av fireårsperioden. Det betyr at en innsparing i første del av perioden må oppnås gjennom optimalisering av driften, bl.a. ved strukturelle grep.

Haldenskolen må allerede nå starte en tilpasning til et lavere elevtall. Tilpasningen vil ha to stikkord: Skolestruktur og skolegrenser. Når elevtallet etter hvert synker ytterligere, så vil det skape en økonomisk utfordring, dersom vi ikke klarer å tilpasse driften tilsvarende.

Med tilnærmingen som vises til over, så antas at skolene, gjennom arbeid med å endre strukturen, samt endre skolegrensene, kan oppnå en vesentlig effektivisering. Løpet av høsten må det pekes ut en retning for skolestrukturen og skolegrensene må vurderes, slik at en tilpasser seg det synkende elevtallet, og det må skapes en struktur som også på andre måter er tilpasset framtidens behov.

Samlet effekt av tiltaket anslås til 5 mkr, fra 2022.

Helse og mestring

Endring fra demens til adferdsavdeling

Beskrivelse:

Det har vært en gjennomgang av bemanningsfaktor og pleiefaktor for alle sykehjem og vi anser at vi ligger noe lavere enn nærliggende kommuner ifht. bemanning innenfor demensomsorgen. Dette er i samsvar med innfasing av teknologi og i tråd med ønsket utvikling. Samtidig anses det ikke mulig å redusere bemanningsfaktoren ytterligere. Vi har imidlertid svært høy pleiefaktor på forsterket avdeling innefor demens, samtidig som vi ser en utvikling av personer med adferdsutfordringer og hvor det er flere diagnoser, deriblant demens. Ved økt kompetanse i forhold til adferd og årsak som ligger bak og hvordan møte, anses det riktig å endre brukergruppe og gå ned på pleiefaktor på forsterket avdeling.

Gjennomføring:

Solheim avd E har i dag en meget høy pleiefaktor, avdeling E er forsterket avdeling. Her er bemanningen 3 på dag og 3 på kveld, 1 på natt på 6 pasienter.

For å redusere bemanningen, ønske vi å øke kompetansen og skaffe oss erfaring fra nærliggende kommuner, som har klart å opprettholde forsvarlig drift med redusert bemanning. Dette er et krevende tiltak, hvor vi må trygge ansatte at de vil kunne ha forsvarlig drift og oppleve at de er trygge på jobb. Målet er samtidig å ivareta personer hvor den atferdsmessigere fungeringen er utfordrende.

Konsekvenser:

Tiltaket bygger på tiltak vedtatt i 2021 og det er lagt inn helårseffekt fra 2022.

Forebyggende arbeid - leve hele livet

Beskrivelse:

Det vil være behov for andre tjenester for å håndtere befolkningsendringen hvor andelen eldre i samfunnet øker. «Leve hele livet» er viktig grunnlag og satsningsområder for tjenesteutvikling innenfor eldreomsorgen. Det vil i årene fremover være fokus på forebygging og mestring, og

kommunen skal følge opp føringene i «Leve hele livet». Aktivitetstilbud, dagtilbud, ernæring, bistand til å mestre, sosiale arenaer og et samfunn som er godt tilrettelagt for å bli eldre er noen av satsningsområdene.

Dersom kommunen lykkes i å planlegge eldreomsorgen godt er det et mål å kunne håndtere noe av økningen uten tilsvarende økt ressursbruk, samtidig som livskvaliteten skal være god for den enkelte.

Gjennomføring:

Det skal være fokus på å mestre egen hverdag, gjerne med hjelp av ulike digitale hjelpemidler. Det medfører andre arbeidsoppgaver for ansatte, en endring av arbeidsmetode og behov for ny kompetanse. Gjennomføring av de ulike tiltak er delvis iverksatt, delvis under planlegging og delvis under utprøving. Det vil parallelt jobbes med planer, prosjekter og piloter innenfor område.

Konsekvenser:

Forebyggende arbeid, nye tjenester og digitale løsninger skal medføre bedre ressursutnyttelse og fokus på mestring og livskvalitet hos den enkelte. At ansatte er trygge på de digitale løsningene er avgjørende for at brukerne også skal bli trygge, det samme gjelder troen på forebyggende arbeid og mestringstanken.

Hagegata fra bemannet trygghetsbolig til boliger med ambulant tjeneste

Beskrivelse:

Helse og mestring i Halden kommune har som mål at velferdsteknologi er en integrert del av kommunes tjenestetilbud som bidrar til en tryggere, mer aktiv og selvstendig hverdag for innbyggere i Halden med behov for tjenester. Samtidig er mestring i egen bolig, med bistand fra ambulant tjeneste satsning fremover for å sikre ressurser for å kunne sikre et tjenestetilbud til alle. Halden ligger høyt på nivå av bemannet bolig i forhold til innbyggertall og antall eldre over 80. Det anses derfor riktig å endre driften på Hagegata fra stedlig tjeneste til ambulant tjeneste.

Gjennomføring:

Ved å ta nye løsninger i bruk vil teknologien bidra til:

- at brukerne av omsorgsteknologi opplever økt trygghet og mestring hjemme
- at pårørende opplever mindre bekymring
- ansatte opplever en bedre arbeidssituasjon
- at oppgavene kan bli løst på en bedre og smartere måte
- utsette behovet for mer ressurskrevende tjenester og effektivisering av tjenestene.

Samtidig vil ambulerende tjeneste, særlig hjemmesykepleie sikre personlig bistand der det er riktig og nødvendig.

Overgangen må planlegges godt og det sees mot en gradvis innføring.

Konsekvenser:

De ulike teknologiske løsningene vil være med på å kunne håndtere økt volum i tjenesten uten å måtte utøke antall årsverk tilsvarende. Dette vil være helt avgjørende for å oppnå det krav til effektivitet som er nødvendig for å møte fremtidens behov for helse – og omsorgstjenester.

Innfasing av digitale løsninger i hjemmebaserte tjeneste (hjemmesykepleie og tilrettelagt bolig)

Beskrivelse:

Helse og mestring i Halden kommune har som mål at velferdsteknologi er en integrert del av kommunes tjenestetilbud som bidrar til en tryggere, mer aktiv og selvstendig hverdag for innbyggere i Halden med behov for helse- og velferdstjenester.

Gjennomføring:

Ved å ta nye løsninger i bruk vil teknologien gi bidra til:

1. at brukerne av omsorgsteknologi opplever økt trygghet og mestring hjemme
2. at pårørende opplever mindre bekymring
3. ansatte opplever en bedre arbeidssituasjon
4. at oppgavene kan bli løst på en bedre og smartere måte
5. utsette behovet for mer ressurskrevende tjenester og effektivisering av tjenestene.

Konsekvenser:

De ulike teknologiske løsningene vil være med på å kunne håndtere økt volum i tjenesten uten å måtte utøke antall årsverk tilsvarende. Dette vil være helt avgjørende for å oppnå det krav til effektivitet som er nødvendig for å møte fremtidens behov for helse – og omsorgstjenester

Nedskalering Brygga tilrettelagte boliger med bemanning

Beskrivelse:

Beboersammensetningen på Brygga har endret seg de siste årene og behovet for denne typen leiligheter har endret seg. Det jobbes derfor mot en gradvis nedskalering av Brygga som bemannet bolig. Leilighetene skal ettersom de blir ledige tildeles personer som mottar ambulante tjenester i kommunen, som for eksempel hjemmesykepleie eller uteteam.

Gjennomføring:

Leilighetene har fint beliggenhet og er godt tilrettelagt for beboere som trenger tjenester fra Halden kommune. Avdelingen er imidlertid ikke tilrettelagt for å ha en større ansattbase tilknyttet leilighetene og er således bedre egnet for personer som kan bo selv, men som trenger punktbistand og ambulante tjenester.

Beboere med 1-1 tjenester krever samtidig tett oppfølging, og det er viktig at ansatte og ledere er del av et større fagmiljø for brukere med store bistandsbehov.

Leilighetene er godt tilrettelagt for personer med fysisk funksjonsnedsettelse som trenger bistand til personlig stell og pleie, men som for øvrig mestrer dagliglivet selv. Leilighetene og driften kan således tilpasses denne brukergruppen, og hvor det i hovedsak gis tjenester punktvis (ved behov) og ikke konstant gjennom dagen. Det vil samtidig alltid vurderes hvorvidt tekniske hjelpemidler og digitale løsninger kan øke mestring av ulike oppgaver i hverdagen for den enkelte.

Boligen nedskaleres ettersom beboere avslutter leieforholdet. Det vil si at det ikke foretas nye tildelinger av leilighetene til personer med behov for 1-1 bistand eller mer.

Konsekvenser:

Endringen fra fast til ambulerende kombinert med teknologiske løsningene vil være med på å kunne håndtere økt volum i tjenesten.

Et driftssted avvikles over tid og i tråd med behovsendring.

Organisering av tjenester til ress.krevende brukere over 67

Beskrivelse:

Det vesentligste av inntektene (fra staten) bortfaller fra det tidspunktet en ressurskrevende bruker blir 68 år.

Gjennomføring:

Det medfører et behov for å kunne endre tjenestene fra en gitt alder. Tjenestene skal likevel være forsvarlige og formålstjenlige og bygge opp under at brukeren skal ha en god alderdom.

Konsekvenser:

Tiltaket å gi brukerne et tilpasset tilbud til aldersgruppen

Rekrutteringsstrategier for kompetanse som er vanskelig å rekruttere

Beskrivelse:

De ansatte er kommunens viktigste ressurs. Ved å etablere gode fagmiljøer med mulighet for utvikling og innovasjon øker muligheten for å tiltrekke og beholde gode fagfolk.

Gjennomføring:

Ved å stimulere til fagutvikling, videreutdanning og kompetansehevende aktiviteter øker kvaliteten på de tjenestene kommunen yter overfor befolkningen. Fortsatt fokus på kompetanseplaner, kompetanseløft 2021-2024 og tett samarbeid med statsforvalteren for å legge til rette for kompetanseheving blant egne ansatte fortsetter.

Å øke stillingsstørrelsene mot en heltidspolitik er et viktig satsningsområde i Halden kommune og egen prosjektstilling for oppdraget er under opprettelse.

Egne strategier for å rekruttere og beholde må utarbeides der det er behov og kommunen må ha betingelser som er konkurransedyktige, særlig der det er knapphet på kompetansegruppene.

Konsekvenser:

Riktig og tilstrekkelig kompetanse på hver arbeidsplass.

Samdrift nytt helsehus

Beskrivelse:

Ombygging av helsehuset med flytting/samlokalisering av legevakten, helsekontoret, vaksinasjonskontoret, flyktningehelseteamet og kommunelegekontoret.

Prosjekt Helsehus vil sikre et fremtidsrettet tjenestetilbud som vil gi økonomiske driftsfordeler, bedre ressursutnyttelse og økt tjenestekvalitet, og som innfrir nye myndighetskrav til både forebygging, behandling og bedre samhandling (Jmf St.mld 47 Samhandlingsreformen; NOU 2015:17 Først og fremst):

Gjennomføring:

Fordeler ved samlokalisering av kommunelegekontoret, helsekontoret og legevakten i Helsehuset er en mer helhetlig og hensiktsmessig ressursutnyttelse av behandlende tjenester. En samordning av KAD, legevakt, kommunelegekontoret, helsekontoret og øvrig legetjeneste gir mulighet for bedre ressursutnyttelse med tanke på fag – og arbeidsoppgaver. En slik samordning av tjenestene gir også fremtidige muligheter for å drifte en kommunal poliklinikk som drives av sykepleiere med lege i bakhånd.

Tiltaket er viktig for effektiv pasientlogistikk med en målsetting om at forebygging, helsefremming, utredning og behandling skal ytes nærmest mulig hjemmemiljøet til innbyggerne (LEON prinsippet).

Konsekvenser:

En samordning vil gjøre tjenestene mer robuste med hensyn til bemanning og vil medføre reduserte kostnader til vikarer og innleie fra byrå, da den enkelte tjeneste blir mindre sårbar.

Styrking hjemmebasert

Beskrivelse:

Hjemmesykepleien vil måtte håndtere økning i oppdrag fremover i tråd med strategien om at flere skal bo hjemme lenger.

Gjennomføring:

Det er særlig utfordrende å jobbe i brukerens hjem og det stiller store krav til kompetanse og personlig egnethet hos ansatte. Ansatte viser hver dag fleksibilitet, effektivitet og tilpasningsevne.

Konsekvenser:

De møter brukere med svært ulike behov hvor både medisinske og personlige behov skal følges opp.

Styrking rus- og psykisk helse

Beskrivelse:

Det vil være behov for styrkning i denne tjenesten i årene fremover. Vi vet ikke ettervirkningen av pandemien og i tillegg er ventetiden opp mot 4/5 måneder, noe som anses å være for lang tid.

Gjennomføring:

Så langt i pandemien kan mye tyde på at flere personer vil ha behov for bistand i en kortere eller lengre periode pga. situasjonen som har vært i 2020/2021.

Det vil derfor jobbes mot å øke kapasiteten innenfor rus- og psykisk helse i planperioden.

Konsekvenser:

God psykisk helse og fravær av rusutfordringer er viktig for den enkeltes fungering og mestring av eget liv. Det er også vesentlig å ha fokus på dette i forhold til god folkehelse i befolkningen.

Ressurskrevende brukere over 67år

Beskrivelse:

Det vesentligste av inntektene (fra staten) bortfaller fra det tidspunktet en ressurskrevende bruker blir 68 år.

Gjennomføring:

Det medfører et behov for å kunne endre tjenestene fra en gitt alder. Tjenestene skal likevel være forsvarlige og formålstjenlige og bygge opp under at brukeren skal ha en god alderdom.

Konsekvenser:

Tiltaket å gi brukerne et tilpasset tilbud til aldersgruppen

Teknisk

ENØK- og effektiviseringstiltak

Kommunalavdelingen har allerede i flere år hatt søkelys på å finne smarte og kostnadseffektive løsninger i driften og avdelingen er i tillegg opptatt av å utnytte de stordriftsfordeler en kommune har ved å sikte på å løse oppgaver på tvers av avdelinger.

Kommunen har i dag mange store, eldre og flotte bygg i sin eiendomsportefølje. Det er svært ønskelig å kunne bevare verdiene, både økonomisk og historisk. Men det er like viktig å stadig følge med i utvikling, både i økonomisk og miljømessig sammenheng. Vi skal derfor fortsette å bytte ut eldre lysanlegg med LED-lys, vi skal videre ta sikte på og fortsatt fase ut oljefyringsanlegg, bytte til energiøkonomiske varmepumper, varmestyringssystem, ventilasjonsanlegg og fornybare energikilder. Videre skal man ta sikte på å ha tette konstruksjoner, isolerte vinduer og fornybare energikilder i våre nybygg.

Kommunen har store bygningsmasser og det viktig å forvalte disse på en forsvarlig måte. Vi skal i årene fremover fortsatt arbeide med å optimalisere de arealene vi forvalter og det skal være fokus på å avhende tomme bygg slik at andre kan få mulighet til å ta i bruk og utnytte arealene. Dette er ønskelig, både i et økonomisk og i et byutviklingsperspektiv. Tomme bygg utgjør en stor kostnad både med tanke på oppvarming, skadedyrkontroll, forsikring, kommunale avgifter samt ventilasjon- og brannvarslingsanlegg, men også med tanke på verdiforringelse.

Videre skal avdelingen har fokus på å optimalisere de arealer vi skal beholde for å få til lønnsomme og arealeffektive løsninger. Utstrakt bruk av hjemmekontor de siste året har vist oss at vi er omstillingsdyktige og at vi kan utføre en like god jobb selv om vi ikke har vår faste kontorplass med alt av utstyr tilgjengelig. Dette er interessante observasjoner som det er ønskelig å se videre på i perioden fremover.

Innenfor kommunalavdelingens driftsområder finner vi blant annet vaktmestertjenesten og fagarbeidere ved vår driftsstasjon på Sommerro. Her er det ønskelig å ha fagsammensetninger i tankene i videre utvikling slik at vi kan utnytte bred kunnskap på tvers av oppgaver og avdelinger. Det er mange aspekter ved å ha ulike fagsammensetning i slike grupper, ikke bare kan vi tilkalle hverandre ved behov og på den måten sikre at ressurser forblir innad i avdelingen i stedet for private aktører, men vi kan også lære mye av hverandre på tvers av avdelinger og oppgaver og på den måten utvikle oss enda et steg videre.

I tider med stram økonomi og knappe rammer er det fort gjort å spore seg inn på å holde kostnadene nede. En like viktig side av vår drift er inntektssiden. Vi utfører mange oppdrag for andre aktører, vi leier ut arealer, vi eier mange festetomter, parkeringsplasser og ikke minst; vi har stor mulighet til å motta tilskuddsmidler for å hjelpe til med å gjennomføre alle de gode tiltakene som avdelingen gjør i vårt nærmiljø.

Alle aktører som vi leier eller mottar tjenester fra indeksregulerer hvert år sine inntekter, det er derfor like viktig for oss at vi følger med i tiden og får betaling lik verdi på våre tjenester også. Selvfølgelig skal kommunen være en viktig tilrettelegger i samfunnet og det er viktig å presisere at kommunen ikke skal konkurrere med privat sektor på alle områder. Vi skal heller ikke prise oss ut av gode samarbeid og tilrettelegging for våre innbyggere.

Samfunn og samskaping

Utvikling av samskapingsarenaer

Kommunalområdet har jobbet med innretninger innenfor det området som vil være kommunalrådets hovedsatsing, nemlig samskapingsarenaene der det vil være mulig å hente ut effekter på litt sikt. Innenfor disse arenaene har vi blant annet sett på løsninger innenfor inkludering og vekst i arbeidslivet, frivillig sektors medvirkning i oppgaveløsningen, samt driften av Brygga kultursal. Som et resultat av en satsning på samskapingsarenaer, og derav kunne utvikle nye forbedrede prosesser for inkludering, sysselsetting, språkopplæring og medvirkning er målet å gjøre alle kommunens tjenesteområder mer effektive og mer robuste i tråd med morgendagens behov. En økonomisk effekt av dette vil ikke nødvendigvis være synlig i denne kommunalavdelingen, men komme til faktisk økonomisk uttrykk i andre kommunalavdelinger.

Inkludering og vekst i arbeidslivet

Som nevnt innledningsvis er «arbeid» en av samfunnsplanens grunnpilarer som det vil være viktig å satse på fremover. For å opprettholde levestandard, bosetting og vekst i samfunnet er det viktig at sysselsettingsandelen i befolkningene øker. I den anledning handler sysselsetting ikke bare om vekst i tradisjonelle arbeidsplasser, men også vekst i det vi kan kalle inkluderende arbeidsplasser. Den samskapingsarenaen som er etablert for å skape en større inkludering i arbeidslivet, mellom NAV, HKK, Næring, samt arbeid og aktivitet, skal jobbe konkret med å få flere ut i det ordinære arbeidslivet.

I dette arbeidet skal det jobbes på flere plan. En av de viktige oppgavene i dette arbeidet er å få mennesker med nedsatt arbeidsevne over i arbeid. Det skal også fokuseres på hvordan vi på best mulig måte kan få til en integrering av innvandrere/flyktninger, slik at disse raskest mulig kan komme ut i inntektsgivende arbeid. Her vil også språk- og samfunnsopplæring spille en vesentlig rolle for å lykkes. Målet skal nås ved å strategisk satse på brukerdrevet utvikling, samt utnytte de nyskapende arenaene som sammen skal få flere ut i ordinært, inntektsgivende arbeid.

Frivillig sektors medvirkning i oppgaveløsningen

Befolkningsframskrivninger viser at innbyggertallet i Halden ikke øker i den grad som er ønsket. Det blir færre arbeidsaktive som skal bidra til å opprettholde velferdssamfunnet, og antall eldre vil øke. Mange av tjenestene som gis i dag må gjøres på andre måter, og frivillighet kommer til å være en viktig faktor for å bidra til å opprettholde en aktiv fritid, og møter mellom mennesker.

«Kommune 3.0» er en betegnelse på en velferdsstrategi der alle har ressurser som de ønsker å bidra med i lokalsamfunnet, både til eget og fellesskapets beste. De kommunalt ansatte bidrar til å finne disse ressursene, og bringe mennesker sammen der de kan støtte og hjelpe hverandre.

En aktiv frivillig sektor er av grunnleggende betydning for et vitalt lokalsamfunn.

Kommunalavdelingen skal via ulike samskapingsarenaer være en støttespiller og tilrettelegger for en levende, mangfoldig og uavhengig frivillig sektor.

I den sammenheng er det viktig å få på plass en frivillighetsplan slik at vi kan jobbe målrettet med de gode løsningene. Vi er i startfasen av dette arbeidet og skal etter planen ferdigstille en frivillighetsstrategi i løpet av 2021. Vi har et mangfold av frivillige lag og organisasjoner i Halden og en strategi på området skal bidra til enda bedre lokalmiljø for den enkelte innbygger og til forutsigbarhet for frivillighetssektoren.

Brygga kultursal

Brygga kultursal har som kjent utfordringer med å drifte innenfor vedtatte budsjetttrammer. På denne bakgrunn ble det vedtatt å utrede alternative driftsformer for Brygga Kultursal. Det har

foreløpig resultert i en rapport som peker på noen mulighetsområder som avdelingen arbeider videre med. Selv om oppdraget først og fremst handler om å se på en driftsform som gjør at Brygga kultursal kan driftes innenfor de vedtatte rammene, vil det likevel, dersom en lykkes med en slik driftsform, fristilles midler som i dag går med til å dekke det nevne merforbruket. Her må en se på hvordan eventuelle frigitte midler, gjennom et strukturelt samarbeid med hhv kulturråd, idrettsrådet og frivilligheten, kan bidra til et samarbeid på felles innsatsområder for å bidra til å nå målene i planverket.

Driftsrammer

Foreslåtte driftsrammer basert på framskrivninger og foreslåtte tiltak

Budsjettskjema 1 B	2022	2023	2024	2025
Sentraladministrasjonen	99 915 278	100 593 918	103 495 592	106 382 115
Samfunn og samskaping	183 031 237	188 144 797	194 277 368	199 738 000
Undervisning og oppvekst	718 255 950	736 538 950	755 066 800	777 856 000
Helse og mestring	671 676 075	691 322 075	713 425 800	735 751 000
Teknisk	95 441 460	94 653 260	94 711 440	97 525 000
Fellesfunksjoner	32 391 000	34 524 000	36 733 000	39 018 000
Sum driftsområder	1 800 711 000	1 845 777 000	1 897 710 000	1 956 272 000

Sentraladministrasjon

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	95 195	95 195	95 195	95 195
Sum Vedtak forrige periode	-1 268	-1 268	-1 268	-1 268
Sum Demografijustering	-367	-244	-195	-359
Sum Lønns- og prisvekst	2 017	2 799	5 840	8 973
Konsekvensjustert budsjett	382	1 288	4 377	7 346
Innsparingstiltak				
Effektivisering, automatisering og digitalisering av arbeidsprosesser	-662	-889	-1 077	-1 159
Sum Innsparingstiltak	-662	-889	-1 077	-1 159
Nye tiltak				
Forebygging	4 000	4 000	4 000	4 000
Politisk sekretariat	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	5 000	5 000	5 000	5 000
Nye tiltak og realendringer budsjett	4 338	4 111	3 923	3 841
Konsekvensjustert ramme	99 915	100 594	103 496	106 382
Ramme 2022-2025	99 915	100 594	103 496	106 382

Undervisning og oppvekst

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	715 298	715 298	715 298	715 298
Sum Vedtak forrige periode	-6 100	-6 100	-6 100	-6 100
Sum Demografijustering	-1 095	-1 588	-2 648	-2 768
Sum Lønns- og prisvekst	15 287	35 827	56 876	80 417
Konsekvensjustert budsjett	8 092	28 139	48 128	71 549
Innsparingstiltak				
Administrativ ressurs barnehage	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Familiens hus	-1 036	0	0	0
Gjennomgang barnehagestruktur	-3 300	-3 300	-3 300	-3 300
Gjennomgang skolestruktur	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Sum Innsparingstiltak	-10 336	-9 300	-9 300	-9 300
Nye tiltak				
Endring tilskudd private barnehager	5 202	-1 395	-8 672	-6 156
Styrkning	0	3 797	9 613	6 466
Sum Nye tiltak	5 202	2 402	941	310
Nye tiltak og realendringer budsjett	-5 134	-6 898	-8 359	-8 990
Konsekvensjustert ramme	718 256	736 539	755 067	777 857
Ramme 2022-2025	718 256	736 539	755 067	777 857

Helse og mestring

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	670 004	670 004	670 004	670 004
Sum Vedtak forrige periode	-13 995	-13 995	-13 995	-13 995
Sum Demografijustering	2 506	2 528	3 397	4 149
Sum Lønns- og prisvekst	13 861	34 785	57 019	79 093
Konsekvensjustert budsjett	2 372	23 318	46 421	69 247
Innsparingstiltak				
Endring fra demens til ~~adferdsavdeling~~	-1 000	-1 300	-1 800	-2 300
Forebyggende arbeid - leve hele livet	0	1 600	3 000	3 000
Hagegata fra bemannet trygghetsbolig til boliger med ambulant tjeneste	-500	-2 000	-2 000	-2 000
Innfasing av digitale løsninger i hjemmebaserte tjeneste (hjemmesykepleie og tilrettelagt bolig)	-1 000	-2 000	-3 000	-3 000
Nedskalering Brygga tilrettelagte boliger med bemanning	-1 000	-2 000	-3 400	-3 400
Organisering av tjenester til ~~ress.krevende~~	-1 200	-2 000	-2 000	-2 000
brukere over 67				
rekrutteringsstrategier for kompetanse som er vanskelig å rekruttere	500	1 000	1 000	1 000
Samdrift nytt helsehus	-500	-1 000	-1 500	-1 500
Styrking hjemmebasert	1 000	2 000	3 000	3 000
Styrking rus- og psykisk helse	0	700	700	700
Sum Innsparingstiltak	-3 700	-5 000	-6 000	-6 500
Nye tiltak				
Ressurskrevende brukere over 67år	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum Nye tiltak	3 000	3 000	3 000	3 000
Nye tiltak og realendringer budsjett	-700	-2 000	-3 000	-3 500
Konsekvensjustert ramme	671 676	691 322	713 426	735 751
Ramme 2022-2025	671 676	691 322	713 426	735 751

Teknisk

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	90 479	90 479	90 479	90 479
Sum Vedtak forrige periode	-575	-575	-575	-575
Sum Demografijustering	-353	-235	-187	-345
Sum Lønns- og prisvekst	6 575	5 904	6 109	9 165
Konsekvensjustert budsjett	5 647	5 094	5 347	8 245
Konsekvensjustert ramme	96 126	95 573	95 826	98 724
Innsparingstiltak				
ENØK- og effektiviseringstiltak	-685	-920	-1 115	-1 199
Sum Innsparingstiltak	-685	-920	-1 115	-1 199
Nye tiltak og realendringer budsjett	-685	-920	-1 115	-1 199
Ramme 2022-2025	95 441	94 653	94 711	97 525

VAR og Havn

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	0	0	0	0
Sum Lønns- og prisvekst	3 526	7 052	10 578	14 104
Konsekvensjustert budsjett	3 526	7 052	10 578	14 104
Sum Budsjettallokering	-3 526	-7 052	-10 578	-14 104
Nye tiltak og realendringer budsjett	-3 526	-7 052	-10 578	-14 104
Konsekvensjustert ramme	0	0	0	0
Ramme 2022-2025	0	0	0	0

Fellesfunksjoner

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	113 112	113 112	113 112	113 112
Sum Lønns- og prisvekst	716	1 435	2 154	2 873
Konsekvensjustert budsjett	716	1 435	2 154	2 873
Sum Budsjettallokering	54 490	55 904	57 394	58 960
Nye tiltak og realendringer budsjett	54 490	55 904	57 394	58 960
Konsekvensjustert ramme	168 318	170 451	172 660	174 945
Ramme 2022-2025	168 318	170 451	172 660	174 945

Samfunn og samskaping

Driftsbudsjett med endringer

]

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	180 358	180 358	180 358	180 358
Sum Vedtak forrige periode	1 051	1 051	1 051	1 051
Sum Demografijustering	-692	-461	-367	-692
Sum Lønns- og prisvekst	3 536	8 837	15 224	21 111
Konsekvensjustert budsjett	3 895	9 427	15 908	21 511
Konsekvensjustert ramme	184 252	189 785	196 265	201 869
Innsparingstiltak				
Utvikling av samskapingsarenaer	-1 221	-1 640	-1 988	-2 111
Sum Innsparingstiltak	-1 221	-1 640	-1 988	-2 111
Nye tiltak og realendringer budsjett	-1 221	-1 640	-1 988	-2 111
Ramme 2022-2025	183 031	188 145	194 277	199 758

Klimabudsjett

Klimabudsjettet er et viktig styringsverktøy for kommunen i arbeidet med å nå målsetningene om utslippskutt. Klimabudsjettet kvantifiserer hvor mye klimagasser som kuttes gjennom de foreslåtte tiltakene og kostnaden for å gjennomføre disse. Eierskap og god oppfølging sikres gjennom forankring i organisasjonen og dedikerte ansvarlige for hvert tiltak. Jevnlig rapportering på status i gjennomføring av klimatiltak sørger for god styring av dette viktige arbeidet. Klimabudsjettet synliggjør også økonomiske ressurser som tilordnes hvert tiltak.

Tiltak i klimabudsjettet revideres årlig. Det er viktig at kommunen jobber kontinuerlig med å finne nye treffsikre tiltak slik at lavutslippssamfunnet faktisk kan realiseres.

Klimamål i Halden kommune

Gjennom kommunedelplan for klima og energi 2019-2030 er følgende ambisiøse mål vedtatt:

2. Innen 2030 skal klimagassutslippene i Halden være redusert med minst 60 prosent sammenlignet med 2016. Innen 2023 skal utslippene være redusert med 30 prosent.
3. Halden skal bidra til at Østfold-regionen oppnår netto null klimagassutslipp innen 2050 gjennom kraftig å redusere utslippene og øke opptakene av CO₂.
4. Halden skal bidra til å oppnå det globale lavutslippssamfunnet innen 2050.
5. Innen 2050 skal all energibruk i Halden være fossilfri eller avfallsbasert.

Målet om 60 prosent kutt innen 2030 tilsvarer en reduksjon på ca. 57 000 tonn CO₂-ekvivalenter. For å nå dette målet er det nødvendig å gjennomføre en rekke tiltak. Hele kommuneorganisasjonen, innbyggere og næringsliv må bidra, i tillegg til at vi trenger regional og statlig drahjelp.

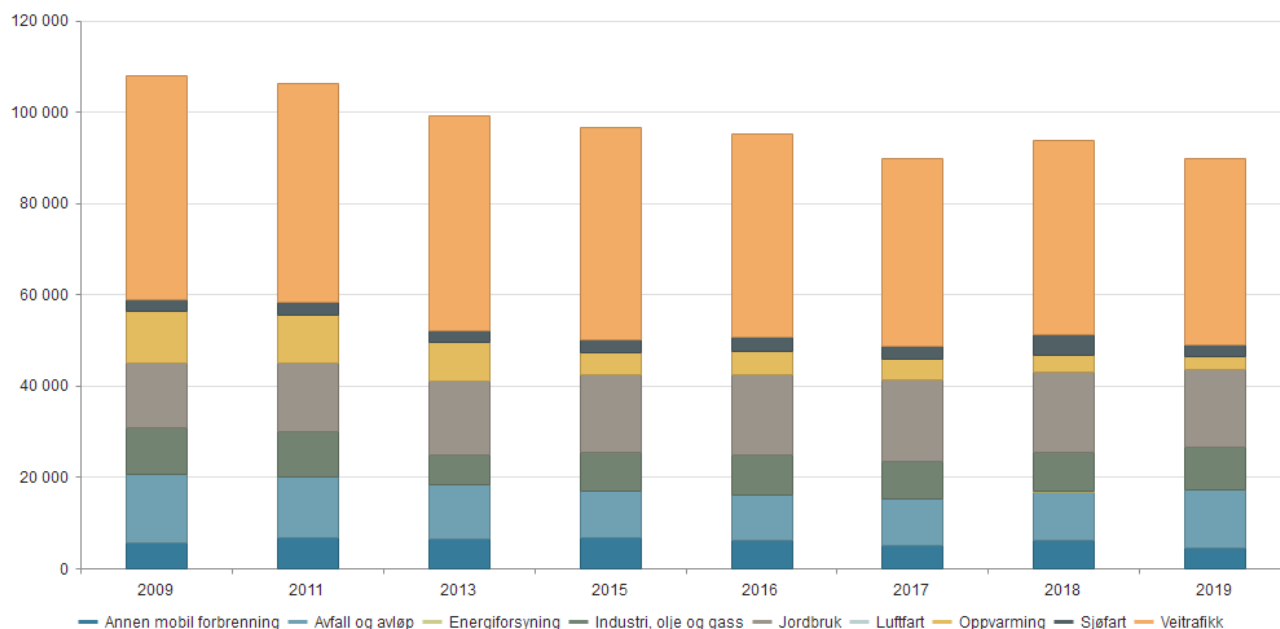

Klimastatistikk

Utslipp av klimagasser per år

Grafen viser utslipp av klimagasser i tonn CO2-ekvivalenter

Tabellen viser utslipp av klimagasser i tonn CO2-ekvivalenter

	2009	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019
Annen mobil forburning	5 684,6	6 908,8	6 567,3	6 869,0	6 265,3	5 027,5	6 265,2	4 580,0
Avfall og avløp	14 908,4	13 331,0	11 734,0	10 020,8	9 760,4	10 155,8	10 587,1	12 763,1
Energiforsyning	0,0	0,0	0,0	10,2	14,7	13,3	13,8	9,9
Industri, olje og gass	10 171,8	9 654,6	6 705,0	8 551,8	8 969,3	8 268,4	8 576,3	9 143,7
Jordbruk	14 388,5	15 194,1	15 983,7	16 921,2	17 481,1	17 952,0	17 639,7	17 231,5
Luftfart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Oppvarming	11 205,1	10 547,1	8 466,6	4 977,8	5 117,2	4 567,4	3 781,6	2 684,8
Sjøfart	2 697,0	2 697,0	2 697,0	2 697,0	3 001,1	2 738,8	4 375,7	2 596,8
Veitrafikk	48 844,8	47 786,6	47 061,2	46 488,3	44 467,8	41 152,0	42 567,4	40 737,0
Sum	107 900,2	106 119,3	99 214,8	96 536,2	95 076,8	89 875,1	93 806,7	89 746,8

Miljødirektoratet publiserer årlige beregninger for klimagassutslipp i norske kommuner. Beregningene kommer med en forsinkelse på litt over et år. Figuren viser utviklingen i Halden i perioden 2009 til 2019. Miljødirektoratet jobber kontinuerlig med å forbedre utslippsberegningene, og utslippene for tidligere år kan derfor bli noe endret på grunn av bedre datagrunnlag eller beregningsmodeller.

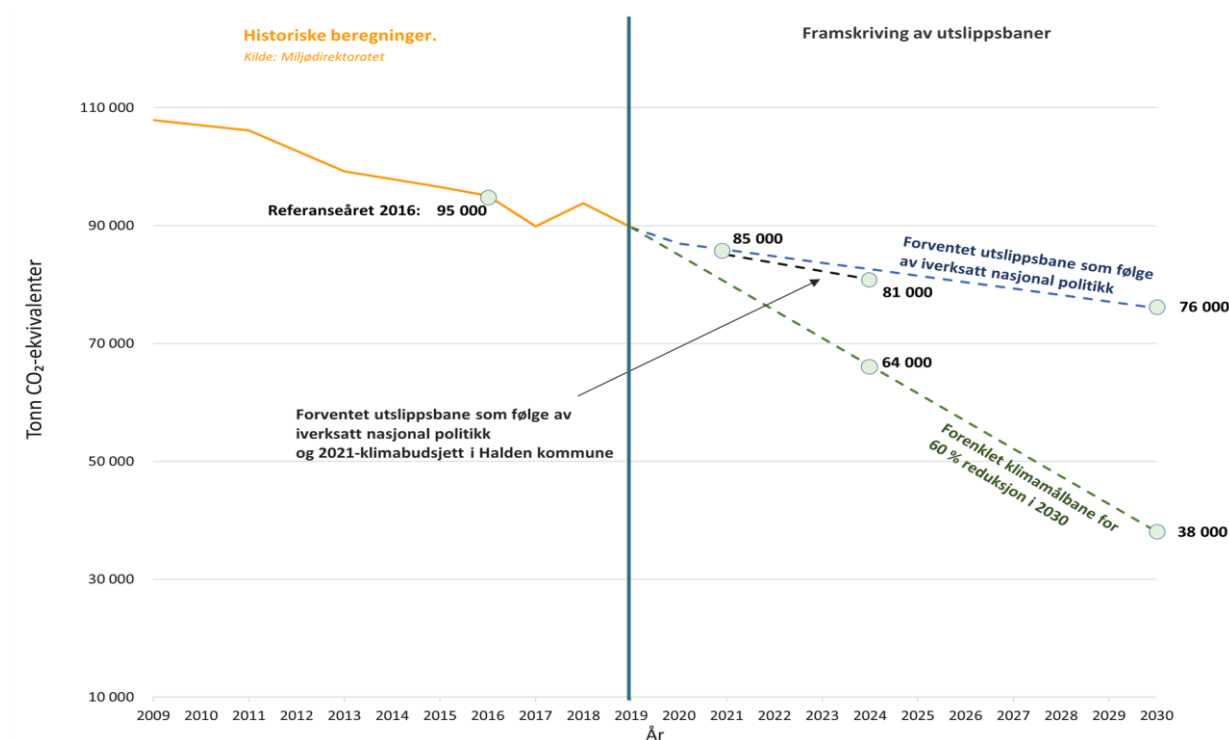
Utslipp av klimagasser i 2009 er i Miljødirektoratets statistikk beregnet til å ha vært på ca. 108 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Deretter har trenden vært nedadgående. I 2016, som er referanseåret for klimamålene i Halden kommune, var totale utslipp ca. 95 000 tonn. I 2019 var dette tallet nede i ca. 90 000 tonn. Utviklingen etter 2016 er en beskjeden reduksjon på ca. 5 000 tonn, som tilsvarer en nedgang på ca. 5,6 prosent. Store deler av utslippskuttene som er realisert i perioden 2016 - 2019 kommer som en følge av nasjonal politikk, som for eksempel forbudet mot fossil oppvarming, elbilpolitikken og innblanding av biodrivstoff i vanlig fossilt drivstoff.

Framskrivning av utslippsreduksjon i Halden kommune

For å illustrere hvordan utslippene forventes å utvikle seg i årene som kommer, har vi laget en forenklet figur med ulike utslippsbaner. Figuren under viser:

1. Forenklet utslippsbane for at Halden kommune skal nå 60 prosent reduksjon i 2030 (grønn bane)
2. Forventet utslippsbane som følge av iverksatt nasjonal politikk (blå bane)
3. Forventet utslippsbane som følge av iverksatt nasjonal politikk, sammen med 2021-klimabudsjett i Halden kommune (sort bane)

I tillegg vises historiske beregninger med tall fra Miljødirektoratet (oransje).

For å nå målet om 60 prosent utslippsreduksjon innen 2030, må utslippene i 2030 ikke overstige 38 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Kuttet i forhold til referanseåret 2016 vil da måtte være 57 000 tonn. Summen av allerede iverksatt nasjonal politikk og iverksatte/påbegynte tiltak i Halden kommune (klimabudsjett 2021) inneholder ikke tilstrekkelig med tiltak for å nå disse målene. Merk likevel at det finnes en rekke ikke kvantifiserte og understøttende tiltak som vil gi en effekt på sikt selv om størrelsen på kuttet er uvisst. Dessuten forventes det at det frem mot 2030 kommer drahjelp fra teknologi og statlige reguleringer. Dette tilsier større kutt senere enn det som synliggjøres i dette klimabudsjettet. Likevel er det klart at Halden kommune må jobbe enda bedre for å finne nye og effektive tiltak i årene fremover.

Klimatiltak

Arbeid fram mot klimabudsjett 2022

Klimabudsjett 2022 legges fram i årsbudsjettet for Halden kommune i høst. Det skal gjøres et arbeid for å identifisere nye klimatiltak i kommuneorganisasjonen i løpet av sommeren. Tiltakene identifiseres skal så effektberegnes der det er mulig. Klimabudsjettet vil presenteres på samme måte som tidligere: i tabell med beskrivelse av tiltak, kostnad knyttet til tiltaket, og beregnet kutt i klimagasser eller besparelse av energi. Gjennom Framsikt er det også definert hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket.

Vi understreker at tiltakene som inngår her som klimatiltak, også kan ha flere begrunnelser. Når kommunen for eksempel jobber med å fremme sykling så er ikke dette bare et klimatiltak. Det er også et helsetiltak, et plassbesparende tiltak, et luftkvalitetstiltak, et sparetiltak (det er billigere å tilrettelegge for gange og sykkel enn å ta all transportvekst i kollektivtransport) osv. I denne sammenhengen er det imidlertid tiltakenes virkning på de direkte klimautslippene i kommunen som er relevant.

Klimatiltak

Tabellene nedenfor viser en videreføring av tiltakene fra klimabudsjett 2021. Nye tiltak legges fram i klimabudsjett 2022 i årsbudsjettet for Halden kommune i høst.

I arbeidet med å nå målsetningene om utslippskutt har Halden kommune systematisert tiltakene som gjøres i de ulike utslippssektorene. Tiltakene i klimabudsjettet er delt inn i fem ulike tabeller ut fra kategorisering og om utslipp kan kvantifiseres (tallfestes). Selv om utslippsreduksjoner ikke har latt seg kvantifisere, betyr ikke det at disse tiltakene har mindre påvirkning på klimagassutslippene enn tiltak med kvantifiserte utslippskutt.

For hvert tiltak er det gjort en beregning av hvor stor utslippsreduksjon tiltaket gir, oppgitt i tonn CO₂-ekvivalenter. Halden kommune har hatt god hjelp av Rambøll til dette arbeidet. Effektberegningene av tiltakene som presenteres i klimabudsjettet er basert på best tilgjengelig informasjon og metodikk. Det må imidlertid presiseres at det er usikkerhet knyttet til både størrelsen på utslippsreduksjoner og tidspunktet de vil realiseres. Det samme gjelder forutsetningene som har blitt lagt til grunn. Klimabudsjettet vil forbedres over tid i takt med vår kunnskapsutvikling.

Energibesparende tiltak er beregnet i GWh. Energibesparende tiltak med liten effekt er lagt inn med standardverdi 0,1 GWh, da eksakt reduksjon er vanskelig å tallfeste. Det jobbes mot å få gode måter å tallfeste slike tiltak.

For noen tiltak er kunnskapsgrunnlaget for svakt til å kunne beregne utslippskutt, og disse er synliggjort som ikke-kvantifiserbare tiltak.

I tillegg pågår det noen Klimasats-prosjekter (Miljødirektoratets tilskuddsordning for gjennomføring av klimatiltak i kommunene) som kan komme til å gi utslippskutt i framtiden. Disse er ikke ført opp i tabellene nedenfor. Prosjektene Kartlegging av deponigassutnyttelse på Rokke, Mobilitetsanalyse, Sirkulær og klimavennlig idrettsarena på Os og Miljøvennlige rehabiliteringsløsninger for Os skole gjennomføres nå.

Direkte utslipp

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2022	Totalkostnad 2022-2025	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon GWh pr. år
Ladestasjon for elbil	0	0	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	71,0	71,0	71,0	71,0	71,0	0,0
Landstrøm Halden havn	0	0	0	Sjøfart	Stykkogdsskip	0,0	0,0	342,0	342,0	342,0	342,0	0,0
Oppgradering av anlegg for syklende og gående	1 500	3 000	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
Smart City elbildeling	0	0	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	0,0
Smart City elsykkeldeling	1 500	3 000	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	0,0
Trafikksikkerhetstiltak kommunedelplan	1 000	5 500	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	0,0
Utbedring av turstier og grøntdrag i sentrum	300	600	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	0,0
Sum	4 300	12 100	0			0,0	230,0	572,0	572,0	572,0	572,0	0,0

Beskrivelse klimatiltak

Ladestasjon for elbil

I 2020 ble det installert ca. 30 ladestasjoner tilgjengelig for allmenheten. I 2021 blir det installert ca. 10 stk. Etablering av flere ladestasjoner for elbiler vil være positivt med tanke på å bidra til mindre luftforurensing. Vi antar at hver lader bidrar til å omlegge en andel fossile biler, tilsvarende utslipp fra en bil.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Landstrøm Halden havn

Landstrømprosjekt på Halden havn, Mølen, gjennomført 2021. Mølen havneområde ligger sentralt ved Halden sentrum. Havnen ligger rett ved jernbanen og tett på sentrum og ny boligbebyggelse. Mølen brukes særlig til utskipning av tømmer. Skipstypene er i hovedsak stykkgoods/frakt og spesialskip, men også bulk er innom kaien. Landstrømanlegget planlegges med tre tilkoblingspunkter, to skip kan knytte seg til pr. punkt, dvs. maks antall skip som kan ligge ved anlegget samtidig er seks skip. Maks effekt til hvert skip er 166kVA (hvert punkt leverer 400V/690V, 93-1000A, 50/60HZ), og maks kapasitet ved anlegget er 800kW/1000kVA. Halden havn har beregnet at kWh-potensialet for Mølen er 1 818 910 timer. Med det som grunnlag har Enova gått inn med støtte til prosjektet. Enova beregner at prosjektet vil gi et samlet energieresultat på 2 273 638 kWh. Enova støtter prosjektet med ca. 6 000 000 kroner og kommunen har egenandel på kroner 3 000 000.

Finansiering

Prosjektet er finansiert gjennom støtte fra ENOVA, samt en egenandel som går over investeringsbudsjett.

Oppgradering av anlegg for syklende og gående

Tiltak for å utbedre og oppgradere veier, stier og anlegg for syklende og gående.

Tiltaket har en direkte effekt på klimagassutslipp ved at flere personer kan velge gange og sykkel som en fossilfri alternativ transportmetode.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Smart City elbildeling

Vinteren 2019 startet Halden kommune opp med en bildelingstjeneste mellom ansatte og innbyggere. Kommunen leide 20 elbiler som var plassert på ulike lokasjoner i sentrum for ansatte, men etter arbeidstid kunne disse bilene leies av innbyggere. Dette er et tiltak som skal sikre innbyggernes mobile behov på en klimavennlig måte, samtidig som det begrenser antall biler i sentrum. I 2020 ble det opprettet ladestasjoner på tre skoler og et aldershjem som ligger i tettbebyggelsen utenfor sentrum, fordi det er ønskelig at innbyggere skal ha et elbilletilbud nær der de bor. Det er også inngått samarbeid med Høgskolen i Østfold som gikk til anskaffelse av Smart City-elbiler sommeren 2020. Fra prosjektet rapporteres det på det meste 14 000 kjørte km på en måned med kommunebilene. Prosjektet er nå over i driftsfase, siste investering var i 2021.

Finansiering

Driftsbudsjett

Smart City elsykkeldeling

Halden kommune har en utlånsordning med 20 elsykler til ansatte i arbeidstiden, som også kan leies rimelig av innbyggere. Hensikten er at syklene kan benyttes fremfor bil over kortere avstander i kommunen. Dette vil medføre kostnadsbesparelser for kommunen ved at det blir mindre småkjøring i tjenesten, i tillegg til at mindre bilkjøring vil bidra til et grønnere miljø. Foreløpig er sykler utplassert ved Familiens hus, Rådhuset og Helsehuset, men høsten 2020 vil kommunen gå til innkjøp av nye elsykler og ladestasjoner slik at det blir mulig å leie elsykkel fra Jernbanestasjonen og Busterudparken i tillegg til overnevnte stasjoner.

For private vil det komme et tilbud høsten 2020. Privat-tiltaket vil ligge på mellom 5 og 10 elsykler til leie. Smart City elsykkeldeling vil virke sammen med andre tiltak for vridning av personbiltrafikken bort fra fossilt drivstoff og over til fornybare energikilder, og tiltaket er derfor viktig for at kommune skal nå sine klimamål.

Finansiering

Investeringsbudsjett, del av prosjektet P7300, Oppgradering av anlegg for gående og syklende.

Trafikksikkerhetstiltak kommunedelplan

Kommunedelplan for trafikksikkerhet 2017 - 2019 legger føringer for arbeidet med trafikksikkerhetstiltak. Oppfølging av planen har en direkte effekt på klimagassutslipp ved at flere personer kan velge gange og sykkel som en fossilfri alternativ transportmetode, som følge av trafikksikre løsninger til det beste for myke trafikanter.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Utbedring av turstier og grøntdrag i sentrum

Halden kommune har etablert og vedlikeholdt flere turstier og grøntdrag i sentrum de seneste årene. Vi ønsker å utbedre og videreutvikle disse. Eksempler på konkrete tiltak er å tilrettelegge for universell utforming, merking og skilting og tilrettelegge rasteplasser. Det pågår også et arbeid med å vurdere nye stier og grøntdrag som kan tilrettelegges. Tiltaket har en positiv effekt på klimagassutslipp ved at flere personer kan velge gange og sykkel som en fossilfri alternativ transportmetode.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Eksterne tiltak

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2022	Totalkostnad 2022-2025	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon GWWh pr. år
Fossilfri kollektivtransport, fylkeskommunalt tiltak	0	0	0	Veitrafikk	Personbiler	0,0	588,0	588,0	588,0	1 176,0	1 176,0	0,0
Sum	0	0	0			0,0	588,0	588,0	588,0	1 176,0	1 176,0	0,0

Beskrivelse klimatiltak

Fossilfri kollektivtransport, fylkeskommunalt tiltak

Fra sommer 2021 trer ny avtale i kraft mellom Østfold kollektivtrafikk og tjenesteleverandør. Fra da skal 100 % av kollektivtrafikken gå på biodiesel, biogass eller elektrisitet (Hydrogen er ikke et alternativ pga. manglende infrastruktur). Kilde: Østfold kollektivtrafikk.

Finansiering

Eksternt tiltak finansiert og eid av Viken fylkeskommune.

Energibesparende tiltak

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2022	Totalkostnad 2022-2025	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon GWh pr. år
Energiøkonomisering i kommunale bygninger (ENØK)	3 000	3 000	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Oppgradering av gatelys	1 000	4 000	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Smarte vannmålere	10 000	25 000	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Utfasing av bioolje i oppvarming av kommunale bygninger	500	500	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Virtuell korttidsavdeling	0	0	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Sum	14 500	32 500	0			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6

Beskrivelse klimatiltak

Energiøkonomisering i kommunale bygninger (ENØK)

Halden kommune har sentral driftskontroll i flere bygninger, hvilket gir god mulighet til oppfølging av energibruk. Dette kan avdekke områder med et forbedringspotensial, og planlegging av ulike tiltak for energieffektiv utnyttelse av bygningene.

ENØK-tiltaket inneholder flere enkelttiltak på ulike kommunale bygninger i Halden kommune. Tiltakene utredes, planlegges og gjennomføres i driftsåret. Dette kan være etterisolering, bytte ut vinduer, installasjon av varmepumper og andre energiløsninger m.v. som vil bidra til reduserte oppvarmingskostnader i bygninger.

Tiltak innen energiomlegging har ingen direkte effekt på klimagassutslipp i Halden kommune, men er et forutsettende tiltak som bidrar til energieffektivitet, omlegging av og endringer i energisystemet

som frigjør elektrisitet til transport, og til reduserte utslipp fra energisektoren andre steder gjennom internasjonale kraftmarkeder.

Oppgradering av gatelys

Oppgradering av gatelys omhandler kjøp og installasjon av nye armaturer. Investeringen vil gi en besparelse på strøm samt mer trafiksikkerhet. Dette gir en bedre strømstyring.

Smarte vannmålere

Halden kommune produserer i dag vann i størrelsesorden ca. 140% av idealproduksjon. Dette betyr at vi bruker store ressurser på å produsere vann som aldri når forbruker. I tillegg renser vi vann som ideelt sett skal rett i bekker og naturen ellers. I tillegg faktureres innbyggere i dag i liten grad for faktisk forbruk av vann, men estimert utfra størrelse på bolig. Smarte vannmålere har flere fordeler som kanskje ikke er innlysende. Smarte vannmålere kan benyttes i sensorøyemed og identifisere manglende vannforbruk og dermed indikere at for eksempel hjemmehjelp rykker ut. Smarte vannmålere vil gjøre kommunen i stand til å automatisk detektere lekkasjer og unngå driftsforstyrrelser for innbyggerne. Vi kan også identifisere trykk inn på ledningsnett. Det brukes i dag store ressurser på å identifisere lekkasjer på nettet. Etisk sett vil smarte vannmålere gi innbyggerne et større eierforhold til eget vannforbruk. Det betales for faktisk forbruk av vann og innbyggerne kan holde oversikt over forbruk og smålekkasjer som i ytterste konsekvens kan medføre utgifter. Rent drikkevann er ikke et knapphetsgode i Norge. Det er derfor lett å ta vann og rent drikkevann som en selvfølge. Det bør vi ikke gjøre. Et økt eierskap til eget vannforbruk og større kontroll på ledningsnett vil medføre økt kontroll på drikkevannet, redusert vannforbruk, redusert vanntap og reduserte driftsutgifter og dermed reduserte utgifter for innbyggerne.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Utfasing av bioolje i oppvarming av kommunale bygninger

Halden kommunes bruk av fossil oljefyring er utfaset 31.12.2019. Det er tatt i bruk bioolje, som fases ut i 2020 og 2021. For flere av kommunens bygg er utfasing av bioolje allerede gjennomført i 2020. I hovedsak skal Iddebo sykehjem og Strupe ungdomsskole utfases i 2021, da med overgang til en varmepumpeløsning, og med bioolje som backup.

Det er ikke utslipp av klimagasser ved bruk av bioolje. Overgang fra bioolje til elektrisk oppvarming av bygg gir derfor ikke reduksjon i klimagassutslipp. Tiltaket vil gi en energieffektiviseringsgevinst.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Virtuell korttidsavdeling

Etablert som et FOUI prosjekt i 2016 mellom Halden kommune, HIØ og NCE/eSmart. Halden kommune ved kommunedirektøren tok initiativ og helse ble prioritert som innsatsområde som følge av samfunnsutviklingen med demografiske, kompetanse- og kapasitetsmessige utfordringer.

Modellen ble hentet fra Indre Østfold som hadde etablert et prosjekt med oppfølging av pasienter som etter samhandlingsreformen 2012 medførte raskere utskrivelse fra spesialisthelsetjenesten til kommunene og økt behov for oppfølging og innsats der.

Halden kommune tok utgangspunkt i modellen, men ønsket å tilføre digitale løsninger for oppfølging av disse pasientene. eSmart fikk ansvar for å utvikle en plattform der teknologien/deviceer kunne tilknyttes. Målet var å skape trygghet for pasientene hjemme (virtuell korttids plass), frigjøre institusjonsplasser og gå fra frekvensbaserte tilsyn til behovsbaserte. Det siste på bakgrunn av teknologien der kommunikasjon og oppfølging går digitalt gjennom trygghetsalarmer og tilsyn via nettbrett. Kommunikasjon mellom responscenteret på legevakten (dagens løsning) og tjenesten går via applikasjonen Smarttask utviklet av eSmart. Implementert i drift siden 2018.

Nå pågår fase 2 i prosjektet der det snart er utviklet en mer brukervennlig WEB løsning tilpasset helsepersonell, i tillegg til videreutvikling av konseptet der flere aktører kan kobles opp i en samhandlingskjede for medisinsk oppfølging av pasienter med kroniske lidelser som er en økende gruppe. Det vil gjøres medisinske målinger hjemme av brukeren selv som overføres til løsningen til systemet. Versjon foreligger i høst og det vil videre arbeides med implementering og settes over i drift.

Klimatiltak i dette prosjektet vil være redusert arealbehov som følge av at pasientenes tilbud blir i eget hjem- enten korttids plass som erstatter institusjonsplass eller som et langvarig tilbud for kronikergruppen, reduserte driftskostnader generelt som følge av dette og redusert reisevirksomhet for den ambulerende helsetjenesten. Volumet av pasienter og tiltak er foreløpig lite, men målet er å skalere opp og dermed kunne ta ut større effekter.

Finansiering

Innledningsvis ekstern finansiering ved Østfold Partnerskapsfond, 2016-2017.

Deretter eksterne midler over tre perioder via innovasjonsmidler og prosjektskønnsmidler fra Fylkesmannen, 2017-2020.

Fra 2020 er prosjektet egenfinansiert, via drift og investering.

Ikke-kvantifiserbare utslippsreduksjoner

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2022	Totalkostnad 2022-2025	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon GWh pr. år
Utbedring av miljøstasjoner for gjenvinning av avfall	500	1 000	0	Avfall og avløp	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum	500	1 000	0			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Beskrivelse klimatiltak

Utbedring av miljøstasjoner for gjenvinning av avfall

Innsamling av avfallsfraksjonene papp/papir/drikkekartong, plast, glass/metall kan enten gjøres gjennom en henteordning eller ved å levere avfallet på en miljøstasjon. Halden kommune har i dag 9 miljøstasjoner. Bruken av disse er en veletablert ordning. De siste årene har områdene forfalt og det er behov for en oppgradering av miljøstasjonene.

Klimagassutslipp kan reduseres, om enn indirekte så likevel, fra sortering og gjenvinning av avfall. For eksempel kan mer gjenvunnet plastavfall bidra til å redusere uttak og produksjon av nye råvarer. Miljødirektoratet anslår at utsortering av plastavfall vil kunne gi en utslippsreduksjon på 0,75 millioner tonn CO2-ekvivalenter i perioden 2021–2030 i Norge. Det er også en positiv effekt med miljøstasjoner som er oppgradert, ved at det forekommer mindre forsøpling på stedet.

Finansiering

Investeringsbudsjett

Indirekte utslipp

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2022	Totalkostnad 2022-2025	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon n GWh pr. år
Digital matsvinnhåndtering	0	0	0	Avfall og avløp	Biologisk behandling av avfall	0,0	116,0	116,0	116,0	116,0	116,0	0,0
Sum	0	0	0			0,0	116,0	116,0	116,0	116,0	116,0	0,0

Beskrivelse klimatiltak

Digital matsvinnhåndtering

Halden kommune ønsker å redusere matsvinn og øke bevisstheten rundt bærekraftig mathåndtering. Vi ønsker bl.a. å implementere en helhetlig digital løsning for reduksjon av matsvinn. Løsningen skal bidra til god planlegging, oppfølging, logistikk og kvalitetssikring av matproduksjon i kommunen. Prosjektet vil rette fokus mot skoler, barnehager og sentralkjøkken der det største matsvinnet i virksomheten trolig forekommer. Vi vil og involvere næringsliv, arrangementer og innbyggere. Vi har hatt dialog med teknologiselskapet TotalCtrl som leverer programvare som koples til eksisterende varebeholdningssystemer hos næringsaktører, storkjøkken og lignende. Produktdata hentes inn i en sky-basert analyseplattform, og resultatet gir aktøren innsikt gjennom varslinger, hyllebaserte heatmaps, visualiseringer mm. Programvaren vil hjelpe med å spare tid og kostnader og effektivisere matsvinnhåndteringen. Dette er positivt for hele verdikjeden, fra produsent til forbruker.

Finansiering

Prosjektet har fått tilsagn på støtte fra Miljødirektoratets Klimasats-ordning. I tillegg står vi for en egenandel som består i et antall arbeidstimer i prosjektet, fordelt ut over flere ansatte i organisasjonen.

Styringsparametre

§ 5-7 i forskriften stiller krav til at både budsjett- og økonomiplandokumentene skal inneholde oversikt over gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser.

Bestemmelsen presiserer kravet i kommuneloven § 14-4 andre ledd andre punktum. Bestemmelsen innebærer at økonomiplanen og årsbudsjettet skal inneholde en oversikt over den årlige utviklingen i gjeld (lån) og andre vesentlige langsiktige forpliktelser (leieavtaler, forpliktelser til å yte tilskudd, og liknende) i den perioden som økonomiplanen eller årsbudsjettet gjelder for. Forskriften regulerer ikke hvordan dette skal stilles opp.

Kommunedirektøren har i nedenfor stående tabell satt opp den antatte utviklingen i langsiktig lånegjeld, samlede leieutgifter, samt samlede tilskuddsutgifter. Det gjøres oppmerksom på at utviklingen i langsiktig lånegjeld fordrer at investeringsprogrammet som her foreslås gjennomføres i sin helhet uten etterslep, og at leie- og tilskuddsutgiftene kun er justert med antatt prisvekst.

Langsiktige forpliktelser				
	2022	2023	2024	2025
Langsiktig lånegjeld	4 504 267	5 007 199	5 150 868	5 324 417
Herav Startlån	485 000	533 000	581 000	629 000
Herav VAR-lån	1 467 000	1 590 000	1 690 000	1 819 000
Herav øvrige lån	2 552 267	2 884 199	2 879 868	2 876 417
Langsiktige leieavtaler	33 409 875	34 245 122	35 101 250	35 978 781
Langsiktige tilskuddsavtaler	33 665 100	34 506 728	35 369 396	36 253 631

Finansielle måltall

I den nye kommuneloven § 14-2 gis kommunestyret en ny plikt til å vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Måltallene skal være langsiktige, men det gis ikke krav eller retningslinjer knyttet til valg av indikatorer. Fastsatte måltall gjøres heller ikke rettslig bindende for budsjetttrammene. Det betyr at kommunestyret står fritt til å velge indikatorer og måltall, og også fritt til å endre disse fra år til annet.

Budsjett 2020 var det første budsjettet hvor de finansielle måltallene ble vedtatt, men i økonomiplanen 2021 - 2024 ble det vedtatt enkelte endringer i måltallene. Kommunedirektøren foreslår en økning av anbefalt gjeldsgrad under forutsetning av at den budsjetterte fondsavsetningen og fondsoppbyggingen forøvrig blir som foreslått i dette forslaget. Målet om å komme tilbake på 2018-nivå (75 % av driftsinntektene) innen 2038 står fortsatt.

Avsetning til disposisjonsfond

Indikatoren viser det budsjetterte netto driftsresultatet (avsetning til disposisjonsfond) målt i % av sum driftsinntekter fratrasket inntekter på selvkostområdet.

Teknisk beregningsutvalg anbefaler kommunene å budsjettere med et netto driftsresultat i størrelsesorden 1,75 %. Dette for å bygge opp nødvendige driftsfond, samt midler som avsettes til egenkapitalfinansiering. Dette er dog en generell anbefaling for kommunesektoren samlet sett, og er egentlig ikke ment som et årlig krav til hver enkelt kommune. Anbefalingen om et netto driftsresultat på 1,75 bygger på prinsippet om absolutt kommunal formuesbevaring. Det må derfor understrekes at TBUs normtall gjelder over tid, og det har derfor aldri vært meningen at man skal sikte mot normnivået hvert enkelt år – bare at man kretser rundt det anbefalte nivået som et gjennomsnitt over tid. I tillegg må anbefalingen sees opp mot størrelsene på kommunens disposisjonsfond.

Som tabellen under viser legges det i dette budsjettet opp til en gjennomsnittlig fondsavsetning på om lag 1,0 % de 2 første årene, altså noe lavere enn det anbefalte nivået på 1,75 %. Deretter legges det opp til en nedtrapping av avsetningsbeløpet i tråd med planene for en oppbygging av disposisjonsfondet til 8 % av driftsinntektene. Kommunedirektøren anser det som tilstrekkelig i all den tid størrelsen på disposisjonsfondet er stort nok til å kunne sikre forutsigbare tjenester. Det vil ikke være god offentlig økonomistyring å bygge opp et uforholdsmessig stort fond, og fondsavsetningen må derfor sees opp mot størrelsen på fondet.

	2022	2023	2024	2025	Gj.snitt	Langsiktig n
Avsetning til dispfond	1,2 %	0,8 %	0,8 %	0,7 %	0,85 %	0,0

Gjeldsgrad rentebærende gjeld

Kommunedirektøren legger i dette budsjettet opp til et investeringsbudsjett som er periodisert på samme måte som i vedtatt økonomiplan 2021-2024. Kommunedirektøren mener at det i denne perioden vil være fornuftig å legge inn en målsetting om at gjeldsgraden knyttet til rentebærende gjeld ikke overstiger 100% av driftsinntektene i 2023 og 2024 for så å gå tilbake til under 95 % i 2025. Samtidig legges det inn en langsiktig målsetting om at denne gjeldsgraden skal tilbake på 2018-nivå som var 75 % innen 2038.

	2022	2023	2024	2025	Gj.snitt	Langsiktig n
Gjeldsgrad rentebærende gjeld	< 90 %	< 100 %	< 100 %	< 95 %	96,25 %	7

Den gjelden som i sin helhet betales av andre enn kommunen selv holdes utenfor gjeldsgradsindikatoren. Dette fordi indikatoren skal være et mål på kommunekassas økonomiske bæreevne. Da bør gjeld som ikke har innvirkning på kommunens bunnlinje heller ikke være med i grunnlaget. Kommunens andel lån som tilhører VAR-sektoren, samt lån staten yter både rente og avdragskompensasjon til holdes utenfor. Gjeld knyttet til resterende låneportefølje omtales i det videre som "rentebærende gjeld". Grafen under viser at Halden kommune vil holde seg innenfor målsettingene dersom forutsetningene i investeringsrammene holdes. Gjennomsnittet i planperioden vil da ikke overstige 95 % av driftsinntektene.

	2022	2023	2024	2025	Gj.snitt	Langsiktig n
Gjeldsgrad rentebærende gjeld	87,94 %	98,40 %	96,20 %	94,00 %	94,13 %	7

Fondsbeholdning

Som beskrevet i avsnittet om bruk og avsetning til fond legger Kommunedirektøren til grunn ett behov på om lag 230 mkr i 2025 som buffer/fondsbeholdning for å være sikret mot uforutsette hendelser, samt klare en egenkapitalfinansiering på 25 % av investeringsbehovet. Dette tilsvarer om lag 8 % av driftsinntektene.

Kommunedirektøren legger til grunn en oppbygging av fondet i planperioden lik det budsjetterte netto driftsresultatet i alle årene. Dette vil medføre at det langsiktige målet kan nås i 2025.

	2022	2023	2024	2025	Gj.snitt	Langsiktig
Disposisjonsfond i % av Driftsinntekter	6,95 %	7,34 %	7,75 %	8,00 %	7,51 %	

Indikatorer

Som ledd i innføringen av helhetlig styring, er det fra og med 2014 innført styringsparameter i alle kommunalavdelinger. Parametere vil kunne forandres over tid, sett i forhold til hva som er viktig for respektive kommunalavdelinger å holde fokus på.

Det er ikke gjort vesentlige endringer i hverken valg av indikatorer eller måltall sammenlignet med vedtatt økonomiplan.

I tabellene nedenfor er de kommunalavdelingsvise indikatorene listet opp med resultat 2020, "prognose 2021" og måltall for planperioden 2022 - 2025.

Sentraladministrasjon

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel forsinkelser som skyldes tekniske feil eller politiske sekretariat		24,2 %	21,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Andel oppfølgingssamtaler med ansatte som har vært ute av arbeid i 2 år ~~ihht~~ kommunens sykefraværsoppfølgingsrutiner		93,3 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel saker sendt til politiske utvalg senest 8 dager før møtedato		72,8 %	76,9 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Undervisning og oppvekst

Barnehage

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Score i foreldreundersøkelsen (tilfredshet)		4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
Andel godkjente helsefremmende kommunale barnehager		83,3 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Antall saker meldt til ~~Drøftingsteam~~ av kommunale barnehager		0,0	5,0	15,0	15,0	15,0	15,0

Skole

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel elever som har knekt lesekoden på 1. trinn		93,1 %	93,0 %	93,0 %	93,0 %	93,0 %	93,0 %
Mobbing 7. trinn		13,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Mobbing 10. trinn		5,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Andel elever med spesialundervisning		8,8 %	9,1 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %
Overgang fra grunnskole til videregående skole		98,5 %	98,5 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Motivasjon (fra Elevundersøkelsen)		0,0	3,5	4,0	4,0	4,0	4,0
Antall saker der PPT bistår med ~~systemrettet~~ arbeid		0,0	28,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Saker Læringsmiljøteam		0,0	21,0	40,0	40,0	40,0	40,0

Barnevern

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel undersøkelser innenfor frist		91,7 %	91,3 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel barn med tiltak som har tiltaksplan		85,5 %	74,9 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel barn under omsorg med omsorgsplan		100,0 %	95,8 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel fosterbarn som kommunen har tilsynsansvar for (under 18 år) som har fått tilsynsbesøk oppfylt		92,3 %	95,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk		23,6	19,9	17,0	17,0	17,0	17,0

Helsestasjon

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel barselbesøk av jordmor innen 4 dager etter utskrivelse fra sykehus		38,0 %	29,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel hjemmebesøk av helsesykepleier før barnet er 10 dager		58,0 %	60,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 2 år og 2 mnd.		38,3 %	73,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 4 år og 2 mnd.		59,0 %	89,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Helse og mestring

Bo og miljøarbeidertjenesten

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Legemiddelgjennomgang siste 12 mnd.		0,0	80,0	90,0	95,0	100,0	100,0
Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder for personer i samlokalisert bolig, i prosent		100,0 %	81,4 %	95,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Vurdert av lege siste 12 mnd.		0,0 %	77,0 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %

Halden Helsehus

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Antall aktive pasienter pr mnd		0,0	20,0	40,0	40,0	45,0	45,0
<u>hverdagsrehabiliteringsteam</u>							
Beleggsprosent		0,0 %	80,0 %	80,0 %	85,0 %	85,0 %	90,0 %
Overliggende pasienter sykehus		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

koordinerende

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Saksbehandlingstid Praktisk bistand opplæring, fra søknad mottatt til vedtak fattet.		10,0	12,0	3,0	3,0	2,0	2,0

▲ Rus og psykisk helse

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Antall på ventelisten i psykisk helseteam		0,0	41,0	20,0	10,0	5,0	0,0
Tilbakemeldingsverktøy benyttes i samtale.		0,0 %	0,0 %	60,0 %	70,0 %	80,0 %	100,0 %

Sykehjem

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Belegg dagsenter demens/ seniorer		70,0 %	80,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Legemiddelgjennomgang siste 12 måneder – <u>langtid</u> i prosent		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder – institusjon <u>langtid</u> i prosent.		30,0 %	60,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hjemmebaserte tjenester

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
ATA - Ansikt til ansikt		59,0 %	59,0 %	59,0 %	60,0 %	60,0 %	65,0 %
Antall ernæringskartlagt i mestringsbolig - i prosent av antall beboere gjennom året.		100,0 %	90,0 %	95,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

helse og mestring

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Antall høyskole		43,0 %	43,0 %	50,0 %	50,0 %	50,0 %	50,0 %
Antall faglært		42,0 %	42,0 %	48,0 %	48,0 %	48,0 %	48,0 %

Teknisk

VVA-anlegg

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Ingen arbeidsulykker egne anlegg		0	0	0	0	0	0

Byggesak

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Saksbehandlingstid disp.søknader (Tidligere innen 6 mnd) Antall dager		61	77	90	90	90	90
Andel saker behandlet innen 3 ukersfristen		76,3 %	78,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel saker behandlet innen 12 ukersfrist		88,0 %	85,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Saksbehandlingstid klagesaker (antall dager)		57	111	56	56	56	56

Geodata

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel oppmålingssaker behandlet innenfor frist - 16 uker		92,5 %	95,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel ferdigstilte saker i matrikkel innenfor frist - 5 dager		60,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Plan

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel megleroppgaver behandlet innenfor frist - 5 dager		0,0 %	70,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel plansaker gjennomført innen frist - 12 uker.		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Miljø og landbruk

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel oppgraderte private renseanlegg i kommunen		93,3 %	98,0 %	95,0 %	95,0 %	95,0 %	95,0 %

Brann

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Utrykningstid i hht krav – Dimensjoneringsforskrift.		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
«Forebyggende arbeid – risikobaserte grupper og objekter»		50,0 %	30,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

VAR og Havn

Vann

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Prosent produsert vann til forbruk basert på idealvannproduksjon (12000 m3/d) Avvik fra idealproduksjon = > 100		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel ledningsbrudd reparert innen 8-timer		100,0 %	127,2 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel prøver som oppfyller forskriftenes krav til kvalitet		100,0 %	87,5 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Andel vannprøver med pH-verdi innenfor mål		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Avløp

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel tilk. etter iverksetting/tvangsgjennomføring		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Prosentavvik rensed avløpsvann i forhold til idealavløpsvannmengde 12 000 m3/døgn pr 3.t.		100,3 %	103,2 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Rensegrad i prosent av målt mengde fosfor i vannprøver inn og ut av renseanlegg		91,6 %	94,1 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %
Mengde i overløp ledningsnett og Remmen RA		0,0 %	1,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

slam

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel slam minimum kvalitetsklasse 2		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Samfunn og samskaping

Indikatornavn	Indikator	Resultat 2020	Anslag 2021	Planlagt 2022	Planlagt 2023	Planlagt 2024	Planlagt 2025
Andel besvarte anrop av totalt innkomne		97,7 %	97,0 %	98,0 %	98,0 %	98,0 %	98,0 %
Andel graderte sykmeldinger		45,0 %	44,0 %	50,0 %	50,0 %	50,0 %	50,0 %
Antall arrangementer Brygga kultursal		31	44	80	80	80	80
Antall besøk bibliotek		63 170	15 000	204 000	204 000	204 000	204 000
Antall elever kulturskolen		299	181	350	350	350	350
Antall langtidsmottagere - over 6 mnd med sosialhjelp (ny 2021)		0	195	190	190	190	190
Antall sosialhjelpsmottagere under 30 år (ny 2021)		0	160	120	120	120	120
Besøkstall ungdomsklubben for barn og unge		1 750	1 000	2 500	2 500	2 500	2 500
KVP deltagere		21	24	45	45	45	45
Redusere antall telefonhenvendelser		2,7 %	0,0 %	5,0 %	5,0 %	5,0 %	5,0 %
Samlet antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr mnd i snitt		506	527	480	480	470	470
Øke antall følgere på sosiale medier		2 290	171	500	500	500	500

Investeringer i budsjett

Kommunedirektøren legger her frem et samlet investeringsbudsjett tilsvarende de rammer som ble vedtatt i økonomiplan 2021 - 2024 for årene 2-4, samt et påslag på foreslått investeringsramme for 2025. Investeringsrammene er justert for vedtaket i sak 44/2021 (Os-prosjektet ny kostnadsramme) samt prisjustering av "byggeprosjekter".

Investeringsrammen for VAR og havn er justert i hht. vedtaket i HTEK, sak 42/2021 om ny hovedplan VA.

Dette gir følgende totalrammer for investeringsdelen av økonomiplanen:

(Tabellen under viser sammenhengen mellom vedtatte rammer i gjeldende økonomiplan og ny økonomiplan)

Vedtatt økonomiplan 2021 -2024 + ny 2025				
	2022	2023	2024	2025
Investeringer i varige driftsmidler	837 640 000	640 765 000	199 050 000	193 900 000
Herav VAR og Havn	189 500 000	184 000 000	178 500 000	175 500 000
Herav øvrige kommunalområder	648 140 000	456 765 000	20 550 000	18 400 000
Økt ramme sfa vedtak i sak 44/2021	-	104 731 000	-	-
Redusert ramme VAR sfa vedtak i sak 42/2021	- 35 400 000	- 49 900 000	- 52 000 000	- 54 000 000
Prisjustering av VAR/byggeprosjekter	10 835 000	10 375 000	-	-
Forslag økonomiplan 2022 - 2025				
	2022	2023	2024	2025
Vedtaks- og prisjustert investeringsramme	813 075 000	705 971 000	147 050 000	139 900 000
Herav VAR og Havn	154 100 000	134 100 000	126 500 000	121 500 000
Herav øvrige kommunalområder	658 975 000	571 871 000	20 550 000	18 400 000

Kommunedirektøren ønsker med dette en ny praksis i forhold til budsjettering av investeringsprosjekter i økonomiplanen.

Årsakene til det er flere, men hovedsakelig handler det om utfordringene med å gi kvalifiserte tallprognoser for byggeprosjekter hvor det kan være flere år til detaljprosjekteringen faktisk foreligger og sikrere tall kan legges til grunn for vedtakene. I et prosjekts tidligfase vil det ofte ikke være mer enn bransjetall og sjablongberegninger som ligger til grunn. Likevel viser all erfaring at nettopp dette tallet blir liggende som referansepunkt gjennom hele prosjektets realiseringsfase.

Et slikt opplegg som her skisseres vil også kunne være med på å bedre beslutningsgrunnlaget for en riktigere periodisering av de investeringsprosjekter som vedtas i budsjettet, slik at en unngår store rebudsjetteringer fra år til år på bakgrunn av lavere fremdrift enn antatt på budsjetteringstidspunktet. Så er det samtidig viktig å påpeke at det alltid vil være noe usikkerhet rundt både fremdrift og leverandørenes faktureringsrutiner i forhold til arbeid rundt årsskiftet.

Den største og viktigste forskjellen ligger altså i at kommunestyret, via vedtak i økonomiplanen, inviteres til å vedta investeringsrammer for de neste 4 årene, fordelt på hva som går til Selvkostinvesteringer og hva som går til øvrige investeringer.

Tidligere år har kommunestyret for så vidt også vedtatt investeringsrammer i alle den tid vedtaket bygger på budsjettskjemaene 2A og 2B, men da har man hatt en beløpsfestet prosjektliste som har summert seg opp til bevilgningssummene å forholde seg til.

Kommunedirektøren vil fortsette å legge ved prosjektlister som tidligere, men den vil nå være uten tilhørende budsjettanslag pr. prosjekt. Unntaket vil være prosjekter som allerede har kommet så langt at kommunen er økonomisk forpliktet til gjennomføringen.

Etter rammestyringsvedtaket i økonomiplanen, og frem mot fremleggelsen av forslag til årsbudsjett vil kommunedirektøren foreslå konkrete, beløpsfestede investeringsprosjekter innenfor den økonomiske rammen økonomiplanen legger opp til. Ved behov for å justere rammene på enkeltprosjekter, eller gjøre tilleggsbevilgninger utover rammene, vil kommunestyret være suverene til å fatte slik vedtak dersom de ønsker det. Ved slike tilfeller vil det være naturlig å revurdere periodiseringen eller justere kostnadsrammene for andre prosjekter.

For ordensskyld er de driftsmessige konsekvensene (bl.a renter og avdrag) innarbeidet i dette økonomiplanforslaget i hht de investeringsrammene som kommunedirektøren her foreslår.

Investeringsrammer øvrige kommunalområder 2022 – 2025

Øvrige kommunalområder	2022	2023	2024	2025
Ramme øvrige kommunalområder	658 975 000	571 871 000	20 550 000	18 400 000
Herav ny sentrumsskole inkl. idrettshall	170 000 000	348 731 000	-	-
Herav Halden helsehus	76 000 000	-	-	-
Rest ikke oppbundet i inngåtte avtaler	412 975 000	223 140 000	20 550 000	18 400 000

Prosjektliste med periodiseringsanslag som skal dekkes av beløp i linjen «Rest ikke oppbundet i inngåtte avtaler»:

Prosjekt	2022	2023	2024	2025
Kjøp av Os allé 3	X			
Kommunal fiber	X	X		
Utfasing av oljefyring i off. bygninger	X			
Universell utforming off bygninger	X	X	X	
ENØK-tiltak i diverse bygninger	X			
Turstier/grøntdrag i sentrum	X	X		
Digitalisering av IT-plattform	X	X		
Det digitale skoleløftet	X			
Velferdsteknologi	X	X	X	
Virtuell langtidsavdeling	X			
Trygghetsboliger	X	X	X	
Nytt sentralkjøkken og utstyr	X			
Alarmsystem Vaterland/Hagegata og Søsterveien	X			
Nye lokaler til hjemmesykepleien	X			
Nytt eldresenter Karrestad				X
DNBE	X	X		
Ny brannstasjon	X			
Inventar ny brannstasjon	X			
Utbygging av bredbånd	X	X	X	
Samlokalisere dagsenter tilbud for funksjonshemmede	X			
Bevaring Konservativan	X			
Ny svømmehall	X	X		
Oppgradering Os kapell	X	X		
Sikring av kirkens bygg	X			
Oppgradering av ringeanlegg (kirke)	X	X	X	
Trafikksikkerhetstiltak kommunedelplan	X	X	X	X
Oppgradering av gatelys	X	X	X	X
Asfalteringsprogram	X	X	X	X
Asfaltering grusveier	X	X	X	X
Oppgradering - overvann på veier	X			
Oppgradering av anlegg for gående og syklende	X	X		
Forprosjekt Festningstunell				X
Tilskudd spillmidler	X	X	X	X
Badeplasser, universell utforming	X			
Offentlige lekeplasser, opprusting	X			
Tiltak lekeplasser utenfor off. bygg	X	X	X	X
Varebil med plan og kran (brann)			X	
Reserve mannskapsbil (brann)		X		

Investeringsrammer VAR og Havn 2022 – 2025

VAR og Hav	2022	2023	2024	2025
Ramme VAR og havn	154 100 000	134 100 000	126 500 000	121 500 000
Restikke oppbundet i inngåtte avtaler	154 100 000	134 100 000	126 500 000	121 500 000

Prosjektliste med periodiseringsanslag og beløp:

Prosjekt	2022	2023	2024	2025
Ringledning vann	5 000 000	0	0	
Vannmålere	1 000 000	0	0	
Hovedplan VA/saneringsprosjekter	110 000 000	110 000 000	110 000 000	110 000 000
Overvannstiltak	3 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Trykkavløp	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Pumpestasjon	1 000 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Miljøstasjoner 2016	500 000	500 000	0	
Renovasjonsløsninger tett trehusbebyggelse	1 000 000	0	0	
Langbrygga 2	2 000 000	0	0	
Overgang til større bunntømteavfalsb. "renovasjon"	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Deponiutvidelse Rokke	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Maskininvestering Rokke	2 100 000	2 100 000	0	
Smarte vannmålere	10 000 000	10 000 000	5 000 000	
Oppgradering Os krematorium	10 500 000	0	0	
Sortering / omlasting husholdningsavfall	3 000 000	0	0	
Sum	154 100 000	134 100 000	126 500 000	121 500 000

Investeringsbudsjettet oppsummert med rammer og finansiering

Beløp i 1000

Økonomiplan

	2022	2023	2024	2025
Investeringer i varige driftsmidler	820 465	704 691	145 350	139 900
Tilskudd til andres investeringer	13 580	3 530	650	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 050	1 050	1 050	1 050
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0
Sum finansieringsbehov	835 095	709 271	147 050	140 950
Kompensasjon for merverdiavgift	-73 889	-79 718	-3 370	-3 280
Tilskudd fra andre	0	-80 000	-29 000	0
Salg av varige driftsmidler	-10 000	-10 000	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	0	0	0
Bruk av lån	-733 265	-473 484	-111 970	-135 370
Videreutlån	70 000	70 000	70 000	70 000
Bruk av lån til videreutlån	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
Avdrag på lån til videreutlån	22 000	22 000	22 000	22 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-22 000	-22 000	-22 000	-22 000
Overføring fra drift	-6 891	-25 019	-1 660	-1 250
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	-11 050	-41 050	-1 050	-1 050
Sum finansiering	-835 095	-709 271	-147 050	-140 950
Sum finansieringsbehov	835 095	709 271	147 050	140 950
Sum finansiering	-835 095	-709 271	-147 050	-140 950
Udekket finansiering	0	0	0	0

Prosjektbeskrivelser

Hovedplan VA/saneringsprosjekter

Halden Kommune har gjennom flere år gjennomført saneringsprosjekter (vann- og avløpsprosjekter) rundt i kommunen. Dette investeringsprosjektet inneholder alle saneringsprosjekt innenfor vann- og avløpssektor og investeringsramme er i henhold til vedtatt hovedplan VA for 2021-2024

Maskininvestering Rokke

Kjøp av nye/brukte maskiner til Rokke Avfallsplass. Vi har fått tilført nye oppgaver som behandling av hageavfall og slam fra renseanlegget på Refne. Dette er oppgaver som krever maskinell behandling. Alle våre maskiner ble anskaffet i 2010 og de tre maskinene har fra 11 300 timer og oppover på timeteller. Men bakgrunn i økte service- og vedlikeholdskostnader er det på høy tid å skifte ut maskinparken.

Konsekvensen ved å ikke investere og komme i gang med en utbyttingsplan er at det blir hyppigere driftstanser og større reparasjoner på maskinene. Av erfaring vet vi at driftskostnadene vil øke vesentlig og driftstanser vil oppstå hyppigere, dette vil gi en svært negativ innvirkning da vi ikke får avfall inn eller ut fra oss og går glipp av inntekter.

En annen konsekvens er at nye oppgaver som er avhengig av maskininvestering vil måtte kjøpes eksternt, som for eksempel behandling av hageavfall og slam fra renseanlegget. De siste årene har kommunen betalt rundt 5-6 mill. kr. til eksterne leverandører for behandling av hageavfall og levering av slam. Rokke vil kunne levere disse tjenestene rimeligere enn man har betalt eksternt, dette vil komme innbyggerne til gode i form av reduserte/ikke økning i gebyrer.

Miljøstasjoner 2016

Innvesteringen er en videreføring av prosjekt vedtatt i 2017. Innsamling av avfallsfraksjonene papp/papir/drikkekartong, plast, glass/metall kan enten gjøres gjennom en henteordning (grøftekantordningen) eller ved å levere avfallet på en miljøstasjon. Halden kommune har i dag 9 miljøstasjoner. Bruken av disse er en veletablert ordning og fungerer bra. De siste årene har områdene forfalt og det er behov for en oppgradering. Erfaring har vist at dersom områdene ser bra ut så reduseres forsøplingen av områdene betraktelig.

Oppgradering Os kapell

Det foreligger kostnadsanslag for restaurering av Os kapell. Det er en relativt omfattende jobb, som vil koste mye. Kapellet er i en forfatning med vanninntrenging gjennom taket, og slitt puss-lag på utvendige vegger, det trengs en gjennomgang av vinduer. Innvendig bærer taket i våpenhuset tydelig preg av vannlekkasjer. Dette er et viktig ledd for å bringe Haldens mest brukte seremoni-rom opp på et akseptabelt nivå. Flere tusen mennesker deltar på seremonier i kapellet hvert år. Mangeårig forfall ønskes stoppet. Kapellet fikk nytt kremasjonsanlegg i 2008, og hele krematoriets kjelleretasje ble restaurert.

Med en utvendig restaurering begrenser vi skadene som har oppstått allerede, og vi får stoppet

inntrenging av vann. Befaringen sammen med Stenseth og Grimsrud arkitekter har ført til et kostnadsanslag for hva som må gjøres. Fellesrådet mener at rehabilitering av Os kapell må ha høy prioritet. I tillegg bør det vurderes et tilbygg for å få på plass en universell toalettløsning. Ny toalettløsning er også en del av planene ved prosjektet oppgradering av Os krematorium. Iverksettes krematoriumsprosjektet må det tenkes helhet med hensyn til toalettanlegg, og en evt. samkjøring av dette prosjektet og krematoriumsprosjektet. Kommer toalettløsningen i forbindelse med krematoriumsutbyggingen, er det ønskelig og evt. bruke disse midlene til innvendig oppgradering av kapellet.

Overgang til større bunntømteavfalsb. "renovasjon"

Det er flere steder vanskelig å bruke nedgravde avfallsbrønner. Imidlertid vil det ut fra estetiske hensyn, brannsmittens hensyn og miljømessige hensyn være hensiktsmessig å fjerne avfallsbeholdere og erstatte disse med større enheter. Dette kan være bunntømte beholdere med størrelse fra 1 til 4 m³. Denne beholder typen kan med fordel også brukes flere steder i innsamlingen fra fritidsbebyggelsen. Slike tiltak er tidligere år gjennomført i Osdalen, Sponvika og Svalerødkilen. Det finnes en del utstyr tilgjengelig, det er kostbart og har varierende kvalitet. Arbeidet vil bli videreført.

Overvannstiltak

Gebyrstruktur for overvannsproblematikk er fremdeles uavklart fra miljødirektoratet, men på grunn av økte nedbørsmengder og ekstremvær blir kravet til å ta vare på overvann stadig økende. Det er flere områder i Halden som er utsatt for vanninntrenging i kjeller ved kraftig nedbør. Områdene er: Banken-området, Eskeviken, Torgny Segerstedts, Bjerklundveien i Tistedal, områder i Sponvika, Pil- og Bueveien etc. Husstander opplever å få vann og kloakk i kjellere og ødeleggelsen kan bli stor i perioder med mye ekstremvær.

Pumpestasjon

Halden kommune har 71 avløppspumpestasjoner. Disse trenger stadig nytt utstyr som f.eks PLS-er, pumper, el.skap ol. For å holde tritt med utvikling (flere abonnenter) og forfall må det stadig investeres i nytt utstyr. Utskiftningen skjer etter oppsatt plan. Stasjonene må være i konstant drift pga miljømessig hensyn. I 2016 ble Pumpestasjon på Sorgenfri oppgradert som en del av dette prosjektet.

Renovasjonsløsninger tett trehusbebyggelse

Innvesteringen er en videreføring av prosjekt vedtatt for 2017. I ble alle avfallsbeholderne i Damhaugen-området erstattet av felles nedgravde 5 m³ avfallsbrønner i stål. Dette er et ledd i arbeidet med å redusere brannfaren som skyldes plastavfallsbeholdere. Prosjektarbeid gjøres samtidig med renoveringen av vann og avløpsledninger i området. Tilsvarende tiltak er påtenkt i andre brannsmitte/vernede områder som Sør-Halden og Banken. Det er igangsatt arbeid med prosjektering etter de samme retningslinjene som for Damhaugen. Sør-Halden anses for å være et mer krevende området å gjøre tiltak i og det vurderes om Banken området skal gjøres før Sør-

Halden. Investering vil redusere brannsmitte i området. Felles oppsamlingspunkt vil også gi miljøbesparelser.

Ringledning vann

Ringledning vann er en planlagt overføringsledning for vann fra Stangeskovene i Tistedal til Halden fengsel i Berg. For å få full effekt av ledningen må vannet hentes fra tilførselen ved Stangeskovene. Etappene som er planlagt i denne perioden går fra Stangeskovene til Rokkeveien. Arbeidene er tenkt planlagt og utført i egen regi. Vi har hittil ferdigstilt ca. 50 % av ringledningen. Tidspunkt den ventes ferdigstilt er avhengig av bevilgning og kapasitet. Arbeidet gjøres i egenregi og siden mye av graving er på jorder o.l. brukes prosjektet i stor del som et vinterprosjekt da mange andre områder blir vanskeligere å arbeide på i vinterhalvåret.

Smarte vannmålere

Halden kommune produserer i dag vann i størrelsesorden ca. 140% av idealproduksjon. Dette betyr at vi bruker store ressurser på å produsere vann som aldri når forbruker. I tillegg renser vi vann som ideelt sett skal rett i bekker og naturen ellers. I tillegg faktureres innbyggere i dag i liten grad for faktisk forbruk av vann, men estimert utfra størrelse på bolig. Smarte vannmålere er kanskje en viktigste faktoren i et Smart City perspektiv og har flere fordeler som kanskje ikke er innlysende ved første tanke. Smarte vannmålere kan benyttes i sensorøymed og identifisere manglende vannforbruk og dermed indikere at for eksempel hjemmehjelp rykker ut. Kommunens VKA-prosjekt og tanker rundt smarte vannmålere er et eksempel på hvilke positive gevinster som kan hentes ut, både i et tjenesteperspektiv og når det tenkes økonomi.

Smarte vannmålere vil gjøre kommunen i stand til å automatisk detektere lekkasjer og unngå driftsforstyrrelser for innbyggerne. Vi kan også identifisere evt. trykk inn på ledningsnett. Det brukes i dag store ressurser på å identifisere lekkasjer på nettet.

Etisk sett vil smarte vannmålere gi innbyggerne et større eierforhold til eget vannforbruk. Det betales for faktisk forbruk av vann og innbyggerne kan enkelt, om de ønsker, ved bruk av egen smarttelefon, holde oversikt over forbruk og evt. smålekkasjer som i ytterste konsekvens kan medføre utgifter

Rent drikkevann er pr i dag ikke et knapphetsgode i Norge. Det er derfor lett å ta vann og rent drikkevann som en selvfølge. Det bør vi ikke gjøre. Et økt eierskap til eget vannforbruk og større kontroll på ledningsnett vil medføre økt kontroll på drikkevannet, redusert vannforbruk, redusert vanntap og reduserte driftsutgifter og dermed reduserte utgifter for innbyggerne.

Beskrivelse av gjennomføring:

Kommunen kjøper smarte vannmålere og står for montering av disse ved hjelp av ekstern fagkompetanse etter anbud. Montering belastes via vanngbyr fordelt på innbetalinger ila året. Måler eies av HK og leies av forbruker. Økonomisk effekt må konkretiseres nærmere.

Sortering/omlasting husholdningsavfall

I dag mellomlagres husholdningsavfall fra Halden kommune på Rokke avfallsanlegg. Avfallet blir så omlastet og sendt med egnet transport til ROAF sorteringsanlegg. Det vil komme myndighetskrav til at denne omlastningen må skje innendørs. Det er derfor nødvendig å bygge en lagerhall på Rokke hvor omlastning kan foregå innendørs.

Tilskudd spillemidler

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag, velforeninger, borettslag, andelslag eller andre sammenslutninger har mulighet til å søke om offentlige spillemidler. Det blir tillagt vekt på offentlige kontroll med eierforhold og drift. Det blir kun gitt tilskudd på en andel av investeringssummen og disse investeringsmidlene er satt av for å sikre kommunens egen andel av ev. spillemiddel-investeringer. Dette investeringsbeløpet forutsetter at anleggene som det bevilges midler til blir å oppfatte som ett kommunalt anlegg.

Trykkavløp

Kommunen har en målsetting om å få flest mulig abonnenter over til kommunalt nett. Det utbetales tilskudd til abonnenter som ved pålegg får store utgifter til separering av sine private stikkledninger. (over kr 100000,- maks tilskudd kr. 95 000,-)

Kommunen kjøper seg rettighet til å bruke privat avløpsnett og blir på den måten en andelseier. Alternativ er minirensesanlegg som ikke anses som noen god løsning. Dette på grunn av manglende oppfølging av private eiere samt at minirensesanlegg ikke gir god nok renseeffekt. Lite oppfølging og dårlig renseeffekt resulterer i lite ønskelige miljøfølger.

Vannmålere

Installere vannmålere i avgrensede områder på kommunens vannledningsnett. Vannforbruket kan dermed avleses og en økning av forbruket (vannlekkasjer) oppdages hurtig.

Deponiutvidelse Rokke

For å kunne være en attraktiv aktør i markedet er vi avhengig av å utvide depo for å ha kapasitet til å ta imot forurenset masse. Vi er nå også i full gang med produksjon av pukk. Ved en årlig utvidelse som nevnt over genererer dette en gevinst på ca 1,5 mill pr. år. Dette er et viktig supplement til dagens næringsvirksomhet med sortering av avfall.

Rokke leverer et bra overskudd hvert år, og er avhengig av å utvide depoet fortløpende.

Investering går ut på å utvide deponiet med utgraving av leire, legging av dobbel bunntetting ved bruk av membraner og oppsamling av sigevann med overføring til pumpestasjon.

Målet er å utvide deponiet for fremtidig drift. Dette må vi gjøre for å kunne sikre videre drift av vårt anlegg på Rokke.

Digitalisering av IT-plattform

Gjennom hele 2019 og 2020 har applikasjonene på Intern desktop blitt flyttet ut som en SaaS/ASP-løsning for å driftes av applikasjonsleverandør. Hensikten er å få raskere oppdateringer og bedre tilgjengelighet til våre applikasjoner. Det betyr at gradvis blir mindre hensiktsmessig å ha intern desktop satt ut til en driftsleverandør. Gjennomføring av digitaliseringsprosjekter, forenklinger og innovasjon er vanskelig med en driftsløsning som ble satt opp for flere år siden. Det er også store kostnader knyttet til slik utvikling der man er avhengig av en driftsleverandør. Endringer er i dag hyppige og det kreves en mer fleksibel løsning enn det vi har i dag. Betydelige endringer er allerede gjort og det er hensiktsmessig å tilpasse løsninger og IT-plattform for fremtidens behov.

Framtidens plattform må være enklere å holde oppdatert og enklere å knytte seg til (der det er hensiktsmessig). Et annet mål ved endringen er at våre ansatte får en bedre hverdag med en raskere løsning. Feilretting og support tas hånd om av IT lokalt. En viktig bit i det hele er at den ansatte blir ivarettatt av en support som har kunnskap om de løsningene Halden benytter. I dette ligger også muligheten til å få ansatte mer selvhjulpne ved å fange opp hva de etterspør fra vår support.

Investering handler om å gradvis flytte relevante applikasjoner ut i SaaS, etablere servere lokalt på enkelte områder, bytte ut nødvendig utstyr relatert til blant annet nett og sikkerhet og konsulentbistand for å få dette gjennomført trygt og forsvarlig.

ENØK-tiltak i diverse bygninger

Halden kommune har nå installert sentral driftskontroll i eksisterende bygninger på 12 eiendommer, og har dermed forbedret mulighet til oppfølging av energibruk i disse bygningene, og kan dermed også avdekke hvor det er fornuftig å foreta utbedringer/tiltak for best mulig energieffektiv utnyttelse av bygningene. Riktige tiltak vil dermed gi reduserte oppvarming-/driftskostnader. Investering omfatter etterisolering, installasjon av varmepumper og andre energiløsninger m.v. som vil bidra til reduserte oppvarmingskostnader i bygninger. Investering omfatter også kartleggingen av situasjonen, men vurdering/beskrivelse av aktuelle tiltak er godt igang. Neste fase blir å prioritere samt og iverksette de tiltakene som er kartlagt

Halden Helsehus

Investering innebærer ombygging av helsehuset med flytting/samløslisering av legevakten, helsekontoret, vaksinasjonskontoret og kommunelegekontoret.

Prosjekt Helsehus vil sikre et fremtidsrettet tjenestetilbud som vil gi økonomiske driftsfordeler, bedre ressursutnyttelse og økt tjenestekvalitet, og som innfrir nye myndighetskrav til både forebygging, behandling og bedre samhandling (Jmf St.mld 47 Samhandlingsreformen; NOU 2015:17 Først og fremst):

3. Innfrir Samhandlingsreformens målsetting om størst mulig reduksjon i sykehusinnleggelser. Analyser viser at KAD som er samlokalisert med legevakt og som har god legeberedskap, oppnår størst reduksjon i sykehusinnleggelser (Jmf NOU 2015:17. Først og fremst).
4. Samlokalisering av KAD, legevakt, kommunelegekontoret, helsekontoret og øvrige legetjenester gir bedre ressursutnyttelse med tanke på fag, samdrift og fleksibilitet (Jmf NOU 2015:17. Først og fremst).
5. Styrker og sørger for døgnkontinuerlig tilgjengelige legetjenester i umiddelbar nærhet av de de sykeste pasientene ved å samlokalisere kommunehelsetjenestens øyeblikkelige hjelp tjenester i tråd med nasjonale krav og anbefalinger (jmf Forskrift for akuttmedisin; NOU 2015 Først og Fremst).
6. Gir mulighet til blant annet å videreutvikle virtuelle avdelinger og responscenter for å kunne ivareta pasienter i hjemmet i stedet for på institusjon både før en eventuell innleggelse og etter utskrivelse med oppfølging/rådgivning av sykepleiere med rådgivning fra tilstedeværende leger.
7. Ivaretar nødvendig oppgradering av bygningsmassen. Halden Helsehus er av eldre bygningsmasse og inneholder ikke infrastruktur og løsninger som kreves for aktiv medisinsk behandling (Jmf St.mld 47 Samhandlingsreformen; NOU 2015:17. Først og fremst).

En videreutvikling av Halden Helsehus vil kreve ombygging av deler av arealet, renovering, samt en omrokking med hensyn til bruk av øvrige kommunale arealer. Denne planleggingen er allerede i gang og viser følgende: Når det gjelder ombygging av Halden Helsehus, dreier dette seg om renovering og omrokking på avdelingene i Helsehuset, endring av innkjørsel og inngang, samt å bygge parkering i to etasjer. Prosjektet er mer omfattende enn først antatt, men vil muliggjøre et fremtidsrettet helsehus med overbyggende tjenester for hele helse- og omsorgssektoren i kommunen, samt gi en mer driftseffektiv tjeneste.

Fordeler ved en samlokalisering av kommunelegekontoret, helsekontoret og legevakten i Helsehuset er en mer helhetlig og hensiktsmessig ressursutnyttelse av behandlende tjenester. En samordning av KAD, legevakt, kommunelegekontoret, helsekontoret og øvrig legetjeneste gir mulighet for bedre ressursutnyttelse med tanke på fag – og arbeidsoppgaver. En slik samordning av tjenestene gir også fremtidige muligheter for å drifte en kommunal poliklinikk som drives av sykepleiere med lege i bakhånd.

Tiltaket er viktig for effektiv pasientlogistikk med en målsetting om at forebygging, helsefremming, utredning og behandling skal ytes nærmest mulig hjemmemiljøet til innbyggerne (LEON prinsippet).

En samordning vil gjøre tjenestene mer robuste med hensyn til bemanning og vil medføre reduserte kostnader til vikarer og innleie fra byrå, da den enkelte tjeneste blir mindre sårbar.

Av erfaring tar det noe tid å få økonomisk effekt av en så stor omlegging, det er derfor lagt inn i planen en forventet innsparing med kr. 2 500 000,- fra 2022. I tillegg legges det opp til en forventet innsparing på ytterligere kr. 800 000,- fra 2023 må således benyttes til å få driften så strømlinjeformet som mulig, en gjennomgang av samtlige steder og høyt fokus på hvordan

vikarkostnader og innleie fra byrå kan tas ned som følge av samarbeid og samkjøring av avdelinger. Det vil også legges ned betydelig arbeid i hvordan de ulike tjeneste i Helsehuset skal utformes. Målsetningen er at Helsehuset i hovedsak skal inneha behandlingsplasser og at langtidsplasser ligger til enhet Sykehjem. Dimensjonering av de ulike avdelingene i forhold til kommunens behov vil tas med i arbeidet med helse – og mestringsplan, og en gjennomgang av behovene kommunen har nå og fremover i tid.

Miljøhensyn:

Halden kommune har som mål å redusere utslipp og være en klimavennlig by. I prosjekt Halden Helsehus vil det derfor også være fokus på det miljøavtrykket prosjektet setter, og hvordan miljøperspektivet kan ivaretas. Det må også sees på investeringsnivå opp mot miljøhensyn og gjøres en avveining og prioritering.

For Halden Helsehus er det funnet mulig å beholde dagens bygning i stedet for å bygge nytt. Ved rehabilitering og gjenbruk av bygningsmasse vil dette gi en positiv miljøeffekt. Riving og destruering av betongkonstruksjoner og gjenoppbygging av nye betongkonstruksjoner har en negativ miljøeffekt. Å rehabilitere og gjenbruke bygget anses derfor å være svært positivt, selv om det legger noen begrensninger i forhold til at byggets utforming og hva som er mulig å få til. Det er vurdert at bygget egner seg for å kunne være et Helsehus for fremtiden. Noen tjenester ønsker seg mer plass, og bygget legger utfordringer for å få plass til «alt man kan ønske seg». Beliggenhet og miljøperspektiv, sammen med en faglig vurdering at bygget er godt egnet innenfor sine rammer, legges til grunn for vurderingen av at rehabilitering og gjenbruk er riktig.

Ambisjonene er at prosjektet skal legges så tett opp til krav i TEK 17 som praktisk mulig av miljøhensyn og energihensyn.

Oppvarming av det nye helsehuset er basert på tilførsel av energi fra gamle Halden Sykehus som eies av Fylket. Halden kommune vurderer alternativer med egen varmeproduksjon som er bedre med tanke på miljøet. Dette er ikke hensyntatt i investeringsbudsjettet for prosjektet, og eventuelt beslutning om alternativ og miljømessig varmeproduksjon vil kunne medføre behov for økt investeringsramme.

Eventuelle tiltak/ valg som gjøres i miljøperspektiv for øvrig knyttet til løsninger om materialvalg kan også medføre behov for økt investeringsramme. Dette vil i så fall legges frem for politisk vurdering beslutning.

Kommunal fiber

Halden kommune har siden 2004 lagt ned trekkerør i VA-grøfter. Årsaken er at gravekostnaden er den største kostnaden ved legging av trekkerør for fiber. Dette har medført til at kommunen har mye trekkerør i hovedtrasèene. Det er pr. i dag leid fiber til flere av våre lokasjoner hvor kommunen betaler kr. 57.600,- pr. lokasjon pr. år for 50 mb/s fiber. Til sammenligning hvor kommunen har egen fiber inn i bygg er kostnaden pr. lokasjon pr. år kr. 7.620,- . Alle kostnader er eks. mva. Flere av våre lokasjoner ligger i nærheten til de nedgravde trekkerørene. Under forutsetning av at Halden ønsker flere lokasjoner på kommunal fiber må det kartlegges hvor det må blases, graves, eventuelt benytte annen føringsvei fram til lokasjon. Dette gjøres i samarbeid med VA

(vedtatt plan for VA) og vår fiberforvalter Dataservice. Ved investering vil driftskostnaden for fiber vil gå ned etter ca. 36 måneder. (Investering + drift) I tillegg blir det enklere (mer forutsigbart) når kapasiteten må oppjusteres. Kapasiteten på skolene går opp og vi ser også at det er etterspørsel etter nett fra beboere i helse. For at kommunen skal kunne ta i bruk smarthus-teknologi vil også kapasitet bli et viktig spørsmål. Med egen leid linje vil ikke økning i kapasitet gi større kostander på linjer.

Velferdsteknologi

I Helse-Norge pågår det prosesser knyttet til teknologi, løsninger og IT-verktøy i en rekke kommuner. Halden kommune har også prosesser og prosjekt med samme tema der løsninger, teknologi og verktøy vurderes.

Investeringene vil ha en indirekte, økonomisk effekt. De ulike teknologiske løsningene vil være med på å kunne håndtere økt volum i tjenesten uten å måtte utøke antall årsverk tilsvarende. Dette vil være helt avgjørende for å oppnå det krav til effektivitet som er nødvendig for å møte fremtidens behov for helse – og omsorgstjenester.

Helse og mestring i Halden kommune har som mål at velferdsteknologi er en integrert del av kommunes tjenestetilbud som bidrar til en tryggere, mer aktiv og selvstendig hverdag for innbyggere i Halden med behov for helse- og velferdstjenester.

Formålet med å ta nye løsninger i bruk er at teknologien skal bidra til:

- at brukerne av omsorgsteknologi opplever økt trygghet og mestring hjemme
- at pårørende opplever mindre bekymring
- ansatte opplever en bedre arbeidssituasjon
- at oppgavene kan bli løst på en bedre og smartere måte
- utsette behovet for mer ressurskrevende tjenester og effektivisering av tjenestene - for eksempel: redusert tilsyn, mindre bruk av sykehjemsplasser, færre utskrivingsklare pasienter på sykehus

Virtuell langtidsavdeling

I økonomiplanen er den demografiske veksten som må ivaretas i planperioden lagt inn. Det er ikke midler til å dekke opp en slik vekst innenfor de rammer som er tildelt, og vi må derfor finne andre løsninger. Ett av flere tiltak er å etablere en virtuell avdeling for kronikergrupper/ langtidssyke som vil gjøre det mulig å bli boende hjemme med hjelp av teknologiske løsninger fremfor avlastningsplasser eller langtidsplasser institusjon/ omsorgsbolig. Virtuell langtidsavdeling er en videreutvikling av Virtuell korttidsavdeling for å nå større og flere brukergrupper. Utviklingsarbeid og nye tjenestekonsept har en investeringskostnad knyttet til utvikling av løsning og anskaffelse av utstyr.

Tiltaket skal demme opp for en kostnadsøkning knyttet til demografi- spesielt med tanke på at det

blir flere eldre og flere med kroniske lidelser som kan ha behov for heldøgns omsorg. Halden kommune skal kunne tilby trygghetsskapende og forebyggende tjenester i hjemmet til lavere kostnad, men til like god eller bedre kvalitet, og dermed bremse en ellers forventet kostnadsøkning. Aktiv bruk av velferdsteknologi i hjemmet kan også bidra positivt til å møte forventet knapphet på helsepersonell, idet vi vil kunne dreie tjenestene fra frekvensbasert til behovsbasert innsats. Prosjektet er et utviklingsprosjekt med de risiki for måloppnåelse det innebærer. Hvis kommunen ikke jobber med slike prosjekter og tjenesteutvikling, vil tjenestene om få år ikke være bærekraftige.

Dette tiltaket er ment å håndtere økt volum i drift ved at personer som i dag blir tildelt en omsorgsbolig, langtidsplass eller rullerende avlastning institusjon isteden kan bo hjemme med ulik type teknologi. Teknologien er tenkt å være trygghetsskapende, legger opp til bistand ved behov og ikke som tilsyn, målinger av helsetilstand med mer. Dette vil også kunne ha effekten av færre innleggelser på sykehus og færre besøk hos fastlege/ legevakt. Prosjektet er i en utviklingsfase, og fortløpende evalueringer må gjøres. Erfaringer fra prosjekt trygghetsboliger og virtuell korttidsavdeling vil bli benyttet inn i dette prosjektet

Virtuell korttidsavdeling går samtidig over i en ny fase, med enklere brukersnitt og web – løsning. Utvikling av disse virtuelle avdelingene er upløyd mark, men vil være vesentlig å teste ut for å nå den fremtidige målsettingen. Kommunen har verdifull kompetanse på utviklingsarbeid og endringsarbeid, som må tas videre for å nå nytt tjenestedesign og nye måter å levere tjenestene på. Dette er et satsningsområde innenfor helse – og mestring. Kommunen søker også å samarbeide med andre kommuner i utviklingsarbeidet.

Prosjektledere og nøkkelpersoner fra driften driver utviklingen sammen med eksterne leverandører. I tillegg oppretter helse- og mestring et eget team for digitalisering og innovasjon som vil være aktive inn i prosjektet. Brukergruppen er de hjemmeboende som ikke er i en omsorgsbolig med heldøgns – omsorg, institusjon eller lignende.

Det har i forutgående periode vært søkt om tilskudd til prosjektet for det pågående arbeidet, og tildelingen har vært en god støtte for utviklingsarbeidet. Disse midlene er nå brukt. I den nye fasen med medisinske målinger, vil innkjøp av devicer/hardware være en vesentlig del av investeringen i tillegg til ferdigstilling av løsningen for målinger.

Konsekvens av å ikke investere:

Uten en investering vil det ikke være mulig å realisere fase 2 i prosjektet med medisinske målinger for hjemmeboende med kroniske lidelser uten investeringsmidler. Ønsket effekt med å demme opp for kostnadsvekst i tjenestetilbudet for denne gruppen som øker i volum, vil ikke kunne oppnås. Det er nødvendig å ferdigstille den tekniske utviklingen av systemet og anskaffe devicer til målingene (hardware).

Inventar ny brannstasjon

Investering i form av inventar til ny brannstasjon. Med inventar i denne sammenheng menes kontormøbler, garderober, reoler, innredninger for spesialrom, vaskemaskiner, kompressorer, verksted m.m.

Brannstasjonen forventes ferdig i løpet av 2022. Det vil da være behov for å fylle den med nødvendig inventar. Kommunen har rammeavtaler på noe. Annet materiell må anskaffes i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser. Det legges opp til ramme på kr 18,75 mill, inkl. mva.

Det inventar som brannstasjonen benytter i dag er i stor grad av eldre dato og tatt med fra den gamle brannstasjonen på Wiels plass. Det vil være et betydelig behov for å erstatte dette og komplementere med inventar som ikke finnes pr i dag.

Ny brannstasjon

Kommunestyret vedtok i 2015 at det skulle kjøpes, bygges eller leies ny brannstasjon. I 2018 ble byens brannstasjon fra 1911 stengt fordi det ikke lenger var mulig å opprettholde forsvarlig arbeidsmiljø for byggets brukere. Brannvesenet ble samtidig flyttet til midlertidige lokaler. Den midlertidige brannstasjonen består av arbeidsbrakker som er sammenføyd med eksisterende garasjebygg. Brannvesenet har dispensasjon fra Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til å være lokalisert slik til medio 2020. Dette pga krav til innsatstider og byggets utforming.

Kommunen arbeider nå med å kjøpe grunn til prosjektet. Etter at dette er gjennomført vil det bli utlyst bygge-/anleggskontrakt i henhold til regelverket for offentlige anskaffelser. Det forventes at gjennomføringen vil kunne strekke seg over to år. Investeringen er derfor delt over tilsvarende periode. Kr 87,5 mill (inkl mva) ligger allerede inne i eksisterende budsjett. En gjennomgang av tilsvarende nybygg (brannstasjoner) for brannvesen på Haldens størrelse viser at den eksisterende rammen blir for lav. Det legges opp til realistisk budsjettering og prosjektet tilføres

Konsekvenser:

Brannvesen er en lovpålagt tjeneste. Pga den oppståtte situasjonen med midlertidig plassering og dispensasjoner haster det med å få på plass en ny og varig brannstasjon. Kommunen er i brev form varslet om at ytterligere dispensasjoner ikke kan påregnes. Dersom det ikke kan vises til konkrete tiltak innen dispensasjonenes utløp medio 2020 vil dette kunne bety pålegg som medfører ekstra kostnader for kommunen og som burde være unødvendige.

Oppgradering Os krematorium

Kommunene i Nedre Glommaregionen drøfter fortiden ny krematoriums løsning som følge av at anlegget i Sarpsborg er slitt og bør skiftes. Det vurderes om det skal bygges med en eller to ovns linjer. Ved hjelp av ekstern konsulent, er det utarbeidet en forstudie som har endt i en anbefaling, og som gjengis her:

«For å tilrettelegge for gravferdsbehov i et livsynsmangfoldig Østfold-samfunn, for å ivareta miljøet og for å sikre en bærekraftig økonomi, anbefales det å bygge et nytt krematorium med én ovnslinje, lokalisert lenger nordvest enn i dag. Dette forutsetter en bærekraftig og miljøvennlig allianse med Halden krematorium. Det etableres et interkommunalt selskap, 100% lånefinansiert med lånegaranti i deltagende eierkommuner».

Halden kommune som har sitt krematorium lokalisert i kjelleren på Os kapell, er klassifisert som et Kategori II anlegg. Dvs. anlegg uten filter og med en tillatelse for kremasjon av 200 kister pr. år. Kremasjonsovnene er fra 2008, og vil med enkelte oppgraderinger trolig kunne dekke behovet for Haldens befolkning i 25 - 30 år framover.

Kremasjonsanlegget på Os som driftes av Halden kirkelige fellesråd, må i første omgang oppgraderes med ny software slik at man ikke får en utilsiktet driftsstans som følge av kollaps i gamle komponenter i datastyringen. Parallelt bør det av miljøhensyn, og for å øke attraktiviteten for et mulig samarbeid med Nedre Glomma regionen vurderes en investering i filter på anlegget. For å få plass til det, må kapellet bygges ut. Hvis dette ikke vurderes hensiktsmessig, bør annen lokalisering av kremasjonsanlegget ses på i sammenheng med planene for utvidelsen av Os gravlund.

I første rekke bør softwaren skiftes ut. Parallelt bør det settes i gang et arbeid for å vurdere en evt. utvidelse av Os kapell for å få plass filteranlegg. Trolig vil det være behov for et tilbygg på 65 – 100 m². Investeringskostnadene knyttet til dette, de samfunnsmessige ringvirkningene, miljøgevinsten, energiutnyttelse og inntektsmuligheter bør utredes nærmere. En mulig samarbeidsavtale med Nedre Glomma regionen bør utredes. Os gravlund skal de nærmeste årene utvides. I planprosessen er det lagt inn at Os skal få et tilrettelagt (muslimsk) gravfelt som mangler i kommunen i dag. Ny toalettløsning er også i planene. Man kan i prosessen også vurdere krematoriets plassering.

Utfasing av oljefyring i off. bygninger

Utfasing/erstatning av oljefyringsanlegg i 18 offentlige/ kommunale bygninger. I enkelte tilfeller (dersom fyrkjelen er av tilfredsstillende kvalitet) – kan det være aktuelt å bytte ut oljebrenneren med ny brennerenhet for biobrensel. I andre tilfeller er oljefyringsanlegget utdatert, og man må finne andre løsninger – el.kjele, biobrensel, varmepumpeløsning, tilknytning til fjernvarmeanlegg m.v.

Det må foretas en kartlegging av alle anleggene, og vurdering av ulike løsningsalternativer med kalkyler for investeringsbehov og driftskostnader.

Alarmsystem Vaterland/Hagegata og Sørsterveien

Boligene har gamle, analoge alarmsystemer som er veldig sårbare og ustabile.

For å øke fleksibiliteten og kvaliteten på tjenesten som ytes, og på den måten utsette behov for institusjonsplass for sårbare eldre, ser vi behov for nytt alarmanlegg, som gir mulighet til oppkobling av ulike sensorer og alarmsystemer.

Effekt mål

- Økt pasientsikkerheten.
- Økt fleksibilitet i personalgruppa
- Reduksjon i «unødvendige» fysiske besøk.
- Utsette behov for institusjonsplass hos sårbare brukere.
- Mer attraktivt å søke seg til boligene pga økt fleksibilitet og trygghetsskapende tiltak.
- Det vil også kunne gjøre personalet mer trygge når de er på jobb.

Resultatmål

- Pasientsikkerheten vil øke
- Vi kan bruke personalet mer hensiktsmessig.
- Redusere trykket på institusjonsplasser.

Asfaltering grusveier

Asfaltering av grusveier for å redusere driftskostnader og dempe støv. Grusveiene krever mye vedlikehold; de skal skrapes, påføres masse og støvdempes. Dette utgjør en vesentlig vedlikeholdskostnad hvert år. Denne kan spares ved at grusveien asfalteres. Prosjektet går ut på å rette opp veien med masse, så skrape og deretter asfaltere. Det er lagt opp til en økning fra 2023. Dette er kun grunnet økte asfaltpriser.

Asfalteringsprogram

Asfalteringsprogrammet består av å oppgradere kommunale veier til en høyere standard og med lengre levetid. Gjennomføring og prioritering gjøres ut i fra bruksområder for asfaltdekker (etter vegvesenets håndbøker). De ulike områdene blir vurdert ut i fra belastning og bruksområder og asfalten blir oppgradert ut i fra behov. Der det er behov blir det lagt nytt asfaltdekke med en høyere standard og som vil tåle dagens og fremtidig belastninger. Investering vil gi bedre kjøreforhold samt øke standarden på veinettet.

Badeplasser, universell utforming**Beskrivelse av foreslått investering:**

4. Investering og oppgraderinger i henhold til universell utforming av offentlige badeplasser

Ved å bruke universell utforming som strategi oppnår en at de kvalitetene som legges inn i utforming av omgivelser og servicetilbud, kommer alle til gode. At løsninger skal kunne brukes av alle mennesker gjelder i utgangspunktet uten unntak, men det må ofte gjøres en rekke praktiske og formelle avveininger. Alle skal gis muligheter til naturopplevelser, uansett alder og ferdighetsnivå. Halden kommune har ansvaret for at offentlige badeplasser ikke ekskluderer enkelte brukergrupper, men tilrettelegge for allmennheten. Det er økt fokus på sammenhengene mellom planlegging, de fysiske omgivelsene og folks helse. Både universell utforming og folkehelse handler om å gjøre flere i stand til å klare seg selv og være fysisk aktive. Et viktig tiltak er å legge til rette for at flest mulig kan benytte friluftsområder i sitt nærmiljø. For at en badeplass skal oppfylle kravene til universell utforming må parkering, turvei (til badeplass), toalett, adkomst vannkant og baderampe være universelt utformet. Minimumskravene er gitt i byggeteknisk forskrift- TEK 10. Ved et gitt tidsrom, vil vi bli pålagt tilrettelegging vedrørende universell utforming i henhold til lov og forskrift. Vi ønsker å ligge i forkant av disse kravene.

Investeringsbehovet er knyttet til:

5. WC på Kruset, er ikke tilrettelagt for rullestolbrukere.
6. På Kruset er det ingen rullestolrampe ut i vannet.
7. WC på Vanninga, er ikke tilrettelagt for rullestolbrukere.
8. På Vanninga er det ingen rullestolrampe ut i vannet.
9. Generelle oppgraderinger ved de 4 andre badeplassene, vedrørende toaletter.

Bevaring Konservativen

Konservativen er en historisk trebygning i Halden. Den er oppført i laftet tømmer, første etasje etter en bybrann i 1759. Omkring 1770 ble andre etasje påbygd, og der ligger Rosenlundsalen, som er ansett for å være Norges eldste teatersal. Bygningen har navn etter Den konservative Arbeiderforening. Salen i andre etasje kan dokumenteres tilbake til 1777, og er dermed eldre enn både Fredrikshalds Teater fra 1838 og Trøndelag teaters gamle scene. Harald Haarfagers Klub hadde teaterutstyr i bygningen, og salen har fortsatt en buet åpning inn til scenedelen. Den venskabelige Forening kjøper bygningen som «Theater med Tilbehør» i 1852. Konservativen var fra 1991 til 2004 tilholdssted for kontorene til Østfold Teaterverksted, senere Østfold Teater.

Det er ferdigstilt en bygningsarkeologisk rapport fra 2018. Denne danner grunnlag for restaureringen av rosenlundsalen. Det må også gjennomføres en bygningstekniskrapport av bygget som vil danne grunnlag for hvilke behov som er nødvendig å utbedre i tillegg til restaureringen av Rosenlundsalen

Nødvendig bevaring og ivaretagelse av teaterhistorisk viktig lokale med nasjonal oppmerksomhet gjennom at nasjonalt teaterhistorisk museum med stor sannsynlighet vil bli lagt til Halden.

Det digitale skoleløftet

Halden kommune har gjennom flere år investert i utstyr for å imøtekomme digitale hjelpemidler som PC eller iPad 1-1 i grunnskolen. Det er gjort et stort løft for elevene og vi er i god gang med å digitalisere skolen. Framover skal det jobbes med tavler, pedagogisk programvare og utstyr til lærere. For å ha en skole som møter den digitale fremtiden er det avgjørende at vi fortsetter å satse på skole, både elever og lærere for å gjøre undervisningen så digital som mulig.

Digitale tavler er en stor mangelvare i skolen. Vi har noe erfaring med å benytte touch TV lik det som ble innført ved Kongeveien skole. Disse fungerer selvstendig med de samme Appene som er installert på PC. Dette vil gi en mer effektiv bruk av utstyr, flere bruksområder for å gi en bedre digital hverdag. Det vil være helt nødvendig med pc med HDMI-inngang, som følger kommunens standard.

Det må være et klart mål at alle klasserom digitaliseres og at det brukes digitale læringsressurser. Det må kjøpes inn minimalt med bøker og tas minimalt med kopier. IT vil i stadig større grad påvirke samfunnet og digital kompetanse er avgjørende. Uten investering i nytt IT-utstyr vil det være vanskelig å tilby elevene nødvendig digital undervisning fordi utstyret er for gammelt.

DNBE

Forprosjektering av nye øvingslokaler til Det Norske Blåseensemblet. Gjelder kun forprosjektering, derfor er det foreløpig ikke avsatt ytterligere investeringsmidler utover planperioden.

Egenkapitalinnskudd HKP/KLP

Medlemmene plikter å betale egenkapitaltilskudd i den utstrekning det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Tilskuddet fastsettes i forhold til premiereserven og beregnes særskilt for den enkelte fellesordning av KLPs styre for det enkelte kalenderår. For Pensjonsordningen for Sykepleiere fastsettes egenkapitaltilskuddet i henhold til lov av 22. juni 1962 nr. 12 § 31.

Egenkapitaltilskuddet må innbetales direkte da det ikke er anledning til å dekke dette av pensjonsmidler. Innskuddet skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. Egenkapitalinnskudd er å anse som kjøp av aksjer. Dette er årsak til at midlene blir dekket ved bruk av ubundet investeringsfond og ført i investeringsregnskapet.

Kjøp av Os allé 3

Kjøp av Os Allé 3 (storsenteret) fra Halden kommunale pensjonskasse. Deler av kjøp finansieres via bruk av fondsmidler

Langbrygga 2

Flytebrygge på langbrygga er laget i treverk og er fra 1990. Teknisk levealder er passert. Anlegget er i dårlig stand og dekker ikke dagens behov. Halden havn opplever en stabil utleiegrad og etterspørselen på bryggeplasser til større båter er stor. Pr.d.d har Halden havn mange på venteliste, enkelte har stått på venteliste i flere år. Tilstanden på dagens anlegg tilsier at plasser må stenges for bruk i årene som kommer. Noe som vil medføre tap i inntekter. Investeringen går ut på å bygge ny flytebrygge for kommunale bryggeplasser Langbrygga 2. Dette er tenkt å være en betongbrygge som møter dagens og fremtidige behov, samt utvidelse av antall meter brygge. Det er også behov for oppgradering av infrastruktur/ El-anlegg til ny brygge

Ny sentrumsskole inkl idrettshall

Os skole er som barneskole trinn 1-7 drøyt 100 år gammel. Den er trangbodd og uten universell utforming (UU), herunder også begrensede fasiliteter til for flere fag. Eksisterende skole må rehabiliteres og bygges på og vil etter dette fortsatt fremstå som barneskole 1-7.

Idrettsarena.

Bygging av arena er en forpliktelse Halden kommune har overfor fylkeskommunen. Plassering på Os er en politisk beslutning. Arenaen er dimensjonert for håndball-spill på elite-nivå, men vil også bli benyttet av Os skole, trolig også Rødsberg u.skole og Porsnes v.g. skole på dagtid.

Basishall.

Også basishall til turn-formål ble på et tidlig stadie besluttet bygget sammen med resten av prosjektet. Denne er også åpen for bruk av Os skole på dagtid.

Ny svømmehall

Halden kommune har gjennom flere år samarbeidet med Statsbygg om Remmen svømmehall vedrørende drift, vedlikehold og investeringer. Kommunen gjennomfører og avslutter i planperioden

en investeringsavtale med Statsbygg som omhandler oppgraderinger i nåværende bygg på Remmen. Svømmehallen er, til tross for oppgraderinger og et godt samarbeid med Statsbygg, likevel i dårlig forfatning.

I forbindelse med utvikling av ny sentrumsplan ble det skissert en visjon om en større fornyelse av Halden sentrum rundt Os. Denne visjonen inneholdt bla. en ny svømmehall, en alternativ løsning til dette vil være å oppgradere Remmen svømmehall.

Nye lokaler til hjemmesykepleien

Hjemmesykepleien har sin base i lite egnede lokaler, med uhensiktsmessig rominndeling og manglende mulighet til omgjøring til dagens behov. Driften i hjemmesykepleien har økt de siste årene og lokalene er for små for dagens ansattgruppe. Medisinrom tilfredsstiller ikke kravene til HMS, og det klages på luftkvalitet og innemiljø. Dagens avdelinger oppleves for store, og en planlagt omorganisering til flere mindre grupper kan ikke gjennomføres i dagens lokaler. Basen slik den fremstår i dag er ikke tilrettelagt for å ivareta smittevern ved utbrudd av smittsomme sykdommer, som covid 19.

Nytt sentralkjøkken og utstyr

Sentralkjøkkenet leier i dag lokaler av Sykehuset Østfold avd. Halden. Arealet som benyttes, har vært kjøkken siden sykehuset ble bygget, tidlig på 50-tallet. Arealet er på 746 kvm og felles areal på 114 kvm.

Lokaliteter:

Lokalene er nedslitt og bygningsmassen er ikke tilpasset dagen og fremtidens type drift.

Tilsynsmyndighetene, i dette tilfelle Mattilsynet, får strengere og nye lover og regler å følge. Pr. i dag tilfredsstiller vi ikke Mattilsynets krav til struktur og arealbruk.

Bygget er nedslitt og kommunen må påberegne høye kostnader pr. år for å dekke avvikene som kommer. Bare i 2018-2019, ble det brukt ca 2 mill i oppgradering. Vi har et ventilasjonssystem som er dårlig. Vi har kjølemaskiner som er gamle som snart må byttes. Noe maskiner er byttet, men det er fortsatt mye gammelt.

Struktur og logistikk:

Bygningsmassen hindrer oss i å ha en effektiv og god logistikk på produksjon og lager. Mye unødvendig plass mange steder, og lite plass, der vi trenger god plass. Slik situasjonen er, så kan vi ikke ha noe vesentlig økning i produksjonen. Vi har ikke lagerplass(kjøleplass). Vi får ikke utnyttet den produksjonstype/prinsipper som vi produserer etter.

Energi og miljø:

Kjøkkenet i dag bruker mye energi, som er lite bærekraftig og kostbart. Målet må være å bruke noe av denne energien igjen. Det er ikke mulig å få til dette ved de lokalene vi benytter i dag.

Mål og strategi:

Sentralkjøkkenet har som mål å levere næringsmidler av god kvalitet til alle våre kunder. Vi ønsker å gi riktig kost til riktig person.

Det sies at vi får en stor stigning av eldre i vår kommune. Det mest økonomiske for kommunen, er at mange av disse kan bo hjemme, så lenge som mulig. De er avhengig av et godt og sunt kosthold. Det føler vi, at vi har et ansvar for. For å kunne få til dette, må vi ha en effektiv og fornuftig drift. Vi må kunne levere flere ting samtidig til hver enkelt, for å gjøre dette kostnadseffektivt. Da må vi ha nye rammebetingelser som kjøkken, lager og transport.

Offentlige lekeplasser, opprusting

Halden kommune har ansvaret for at lekeapparatene på offentlige lekeplasser er i forskriftsmessig stand. For å forhindre ulykker og erstatningsansvar har Kommunalteknikk sett det nødvendig å fjerne utstyr som har passert sin tekniske levetid og av dette fått påvist alvorlige avvik. Uten investeringsmidler vil det ikke være rom for å erstatte/sette opp nytt. Beslutningen om å fjerne lekeapparater er basert på den årlige 3. parts lekeplasskontroll.

Konsekvensen av å ikke få investeringsmidler være at antallet lekeapparater gradvis vil bli redusert etter hvert som den tekniske levetiden overskrides. Vi ser også at det vil være hensiktsmessig å sette opp lekeplassutstyr på de mest brukte badeplassene til kommunen for å gjøre de mere attraktive. En lekeplass uten lekeapparater vil raskt gro igjen da naboer og velforeninger ikke lenger ser nytten av å vedlikeholde områdene. En lekeplass på et boligfelt mister sin bruksverdi/relevans i takt med at barna i området vokser opp. For å gjøre lekeplassene til gode friområder for flere aldergrupper ser vi at det er viktig å anskaffe krakker og bord samt huskestativer som et minimum.

Investeringsbehovet er knyttet til:

6. Reparasjon/utskifting av lekeplassutstyr på offentlige lekeplasser i henhold til avvik avdekket ved 3. parts inspeksjon i 2016. Eksempelvis utskiftning av selve husken (ikke hele stativet).
7. Anskaffelse av utstyr til offentlige lekeplasser for å ruste opp til et forventet minimumsnivå.
8. Anskaffelse av lekeplassutstyr til badeplasser.

Beskrivelse av gjennomføring:

7. Gjennomføringen er planlagt ved innkjøp av nytt lekeplassutstyr.
8. Montasje er tenkt gjennomført av egen driftsavdeling.

Oppgradering - overvann på veier

Oppgradering av grøfter og stikkrenner da dette er underdimensjonert når det kommer store nedbørsmengder på kort tid. Investering vil forhindre at veier som blir oversvømt og skadet av vann, renner over og lager store grøfter og gjør veien ufremkommelig.

Oppgradering av anlegg for gående og syklende

Halden kommune, ved veiforvaltningen, har ansvaret for deloppgåelse i følgende planer:

8. Kommunedelplan for trafiksikkerhet
9. Strategi for universell utforming i Halden
10. Hovednett for sykkeltrafikk i Halden
11. Regional transportplan
12. Tiltaksavtale for lokal luftforurensning

Felles for disse planene er fokuset på å tilrettelegge for økt bruk av sykkel/gange.

Halden kommune kjøper inn tjenester (Rosy) for å kartlegge investeringsbehovet for å vedlikeholde kommunens veikapital. Rapporten for Halden har identifisert at man hvert år trenger 5 millioner kroner for å motvirke forringelsen av det kommunale veinettet. Investeringsbehovet omfatter kun selve veibanen og ikke tilhørende veielement for gående og syklende.

Veiforvaltningen ser en stor økonomisk besparelse i å oppgradere tilstøtende fortau samtidig som veibanen blir rehabilitert da dette er et arbeid som må koordineres. I tilfeller der veibanens bredde tillater det, snevres veibanen inn og fortauets bredde utvides. Dette sikrer bedre fremkommelighet på fortau og har en positiv effekt på trafiksikkerheten.

En breddeutvidelse av fortau vil i mange tilfeller kreve flytting av sluk. Dette krever at området rundt sluket må graves opp og reasfalteres. Dette taler igjen for at arbeidet med veibane og fortau gjennomføres samtidig.

Å oppgradere fortau samtidig med veibanen har en tilleggskostnad som påvirker antall meter veibane man har kapital til å rehabilitere. For å kunne motvirke veiforringelsen samt oppgradere anlegg for gående og syklende er det behov for øremerkede midler til anlegg for gående og syklende.

Beskrivelse av gjennomføring:

9. Tiltak gjennomføres i parallell med rehabilitering av veibane hvor nødvendig.
10. Fortau/gang og sykkelveier rehabiliteres for å sikre attraktive/trygge akser for gående og syklende. I 2019 vil dette gjelde gang- og sykkelveien langs Kommandantveien fra Iddeveien til Kongeveien skole.

Konsekvensen av manglende finansiering vil påvirke en av to scenario:

- Motvirke forringelse av veibane prioriteres og fremdriften i måloppnåelsen knyttet til tilrettelegging for gående og syklende reduseres. Ved senere rehabilitering av fortau vil totalkostnaden være høyere.
- Tilrettelegging for gående og syklende koordineres med rehabilitering av veibane. Dette fører til at fremdriften i rehabilitering av veibane reduseres.

Oppgradering av gatelys

Kjøp av nye armaturer. Investeringen vil gi en besparelse på strøm samt mer trafiksikkerhet.

Oppgradering av ringeanlegg (kirke)

Ringanleggene på flere av våre kirker begynner å bli slitt, de fleste mangler fjernstyring. Dette vanskeliggjør bl.a. oppgavene når det er gravlegging på kirkegårdene, og vi må ha mannskap både inne og ute for å gjennomføre både klokkeringing og senkning av kiste. Vi trenger for øvrig også en gjennomgang av alle klokkemotorer, og i Søndre Enningdalen mangler hele ringeanlegget, der må det må ringes for hånd.

Reserve mannskapsbil

Investeringen foretas som en engangskostnad i 2023 med kr 8,125 mill. inkl. mva. Bilen som skiftes ut blir solgt. Reservebilen vi har i dag blir 18 år gammel i 2023 og den er da blitt en veldig gammel brannbil ut ifra dagens standard. Den har allerede nå i 2019 gitt oss store kostnader pga. vedlikehold og reparasjoner. Det vi gjør er å kjøpe en ny mannskapsbil og setter den bilen som er det vi kaller førstebil i dag til å bli reservebil. Da har vi en reservebil som er 6 år gammel og det medfører at vi har 2 meget oppegående brannbiler som kan dekke opp for hverandre når en er ute av drift for vedlikehold, service eller opptatt med en hendelse.

Dersom ikke brannvesenet har en god reservebil kan det i noen tilfeller bli slik at vi ikke har en brannbil med utstyr til alle type hendelser tilgjengelig i Halden. Biler skal på service, reparasjoner og kontroller og når de er der så må vi ha et alternativt kjøretøy. I hvert fall når det gjelder en slik mannskapsbil, som er den bilen som kjører på alle type hendelser. Vi ser også at antall oppdrag øker for vært år og dette øker også muligheten for at vi kan få to samtidige hendelser i Halden. Dette krever at reservebilen vi da må bruke er av nyere dato, slik at vi er trygg på at den starter og kan brukes i en innsats.

Sikring av kirkens bygg

Investering innebærer at det gamle nøkkelsystemet forsvinner i sin nåværende form, og adgang til byggene skjer ved hjelp av elektronisk adgangskort med registrert tilgang. Dette vil til enhver tid gi god oversikt på hvem som har tilgang til byggene, og hvilke ærend de har. Man kan også gi midlertidig tilgang.

Halden kommunes kirker har store verdier som ofte er uerstattelige. Det er, med investeringen, ønskelig å sikre disse bedre. Investering vil være en god forsikring mot tyveri og vandalisme. Det vil også trolig begrense antall utrykninger til alarmselskap.

Kirkene spesielt, men også driftsbygningen, hvor verdifullt redskap er lagret, er dårlig sikret og det er lite mulighet for sporing av hvem som har tatt seg inn. I tillegg vil gammelt system gjøre at det tar lenger tid før alarm slår inn, noe som også kan bety forsinket utrykning.

Tiltak lekeplasser utenfor off.bygg

Etter gjennomgang av kommunens uteområder og lekeplasser både ved årskontroll og av eget mannskaper er det avdekket store avvik i dagens utstyrspark. Det er ønske om å utvikle gode og trygge plasser som barn og unge kan leke, utvikle seg og ha det gøy med. Det er også i forhold til folkehelse et viktig poeng av vi tilrettelegger og skaper slike uterom i samfunnet vårt. Investeringen omfatter nye installasjoner samt utvikling av dagens anlegg i samarbeid med brukerne av kommunes formålsbygg.

Trafikksikkerhetstiltak kommunedelplan

Bevilgning i forhold til tiltak ihht kommunedelplan for trafikksikkerhet, de ulike tiltakene er nærmere beskrevet i kommunedelplan for trafikksikkerhet.

Trygghetsboliger

Det er i økonomiplan lagt inn den demografiske veksten som må ivaretas i planperioden. Det er ikke midler til å dekke opp en slik vekst innenfor de rammer som er tildelt eller tilgjengelige rammer i fremtiden. Deler av veksten pga demografi må vi derfor finne andre løsninger på. Dette jobbes det med på flere områder. Et av satsningsområdene er å bygge opp trygghets – og mestringsboliger der teknolog, velferdsteknologi, hjelpemidler og andre tilrettelegginger gjør det mulig å mestre egen hverdag på egenhånd. En opparbeiding av slike boliger krever en investering i utstyr og teknologi.

Mål med investering er å utvikle et nytt konsept som er med på å gi et godt tilbud til personer som trenger bistand, som bygger opp under trygghet og egenmestring. Erfaringene fra den teknologien som legges inn i boligene vil danne grunnlag for utrulling i øvrige omsorgsboliger.

Omsorgsboliger med trygghetsteknologi (trygghets – og mestringsboliger) er en måte å kunne håndtere økt vekst av personer med bistandsbehov. Dette medfører at omsorgsboligene vil kunne håndtere flere beboere uten å øke bemanning. Samlokaliserte boliger er flyttet fra Søsterveien, og 3. etg. fristilles for å kunne opprette slike trygghetsboliger. I tillegg vil to av bofellesskapene på «gamle» Bergheim omsorgsboliger bo 1-2, i alt 14 leiligheter, benyttes til dette formålet. Det er behov for investering i omlegging og utstyr i disse leilighetene for å nå målet om at de skal være boliger i ovennevnte kategori. Det vil være behov for å «prøve og feile» i forhold til hvilken teknologi som har ønsket effekt.

Turstier/grønndrag i sentrum

Halden kommune har investert i turstier/grønndrag i sentrum de seneste årene. Kommunen ønsker å videreutvikle disse. Dette vil gjøres ved å:

- Videreutvikle etablerte stier som: Tista-stien, Schultze-stien etc. (UU-tiltak, merking/skilting, rasteplasser)
- Planlegge/detaljprosjektene nye stitraseer som sti til Sauøya med bystrand, Sti til sykehuset/søsterveien, Sti til Remmen m.fl. Grunnlagsdata for spillemiddelsøknader m.m.

Universell utforming off bygninger

Likestillings- og diskrimineringsloven forplikter mht. universell utforming. Prosjektet går ut på å tilrettelegge for universell utforming av skoler, barnehager og andre offentlige kommunale bygninger – som kino, bibliotek m.v.

Utbygging av bredbånd

Halden kommune er en geografisk stor kommune med til dels spredt bebyggelse utenfor sentrum. Store områder er uten tilgang på bredbånd og har liten eller ingen mobil dekning. Selv om det søkes om støtte blant annet via NKOM/Viken er ikke dette tilstrekkelig for å få en tilfredsstillende situasjon raskt nok. For å kunne tilrettelegge for å bo hjemme lengst mulig tross hjelpebehov, benytte digital undervisning og/eller ha et aktivt yrkesliv via digitale løsninger i grissgrendte strøk, er man helt avhengig av et stort løft på dette området. Det er behov for midler til å utøke dekningsgraden av fiberbredbånd men også den mobile dekningen må styrkes betydelig. I samarbeid med Telenor er det kartlagt et behov for minimum 8 nye master i Halden kommune. Disse vil bidra til en betydelig bedring i dekning av telefoni og mobilt bredbånd der folk ferdes og bor i grissgrendte områder. Den mobile dekningen er viktig der det er vanskelig å nå frem med fiber og ikke minst der folk ferdes – utendørs, i skog og mark og langs stier og veier i kommunen. Områdene som er identifisert med liten eller ingen mobil dekning er Torpedalen, Enningdalen, Ør, deler av Kornsjø, Aspedammen, Bakke, deler av Rokke og Fjell bru. Mange av disse områdene har også liten eller ingen tilgang på fiber. Utbyggingstakten vil avhenge av grunneieravtaler, nærhet til strøm, reguleringsbestemmelser og kapasiteten til Telenor. Det legges opp til en investering på inntil 10 mill til dette formålet, periodisert på 2021 og 2022. Det er viktig å samtidig fortsette arbeidet med å rulle ut fiber til de områdene som ikke har dette i dag. Ved næringsvirksomhet med behov for høy kapasitet og «tyngre» prosesser som streaming, TV-løsninger ol som krever høyere kapasitet er fiber det beste alternativet. Ved installasjon av digitale helseverktøy vil også fiber være løsningen som gir mest stabil og sikker drift. Det søkes NKOM/Viken om midler til fiberprosjekter og det samarbeides med både privat aktør og ulike lokale aktørers egeninnsats. En grovkalkyle viser at det trengs midler og innsats tilsvarende nærmere 30 mill for å få på plass en god fiberdekning ut til grissgrendte områder der det ikke er fiber i dag. Det kan komme opp forhold som gjøre at dette kan løses betraktelig rimeligere, men det foreslås å sette opp et investeringsbudsjett på 7 mill i 2021, 2022 og 2023. I hvilken grad det tildeles midler fra NKOM/Viken til prosjekter det søkes om midler til gjenstår å se men det vil som nevnt være avhengig av kommunale midler for å få lagt hovedinfrastruktur. For å nå alle eiendommer som ligger langt unna hovedveier vil det være helt avhengig av at grunneiere bidrar selv med etablering av grøfter eller traseer for å nå frem.

Varebil med plan og kran (brann)

Skifte ut dagens beredskapsbil da den har blitt 10 år gammel. Eldre biler får økte driftskostnader og kan bli satt ut av drift pga. driftsproblemer o.l.

Investeringen foretas som en engangskostnad i 2024 med kr 1,25 mill. inkl. mva. Eldre bil selges.

Dersom ikke brannvesenet bytter ut denne bilen i 2024 vil det mest sannsynlig påløpe høye driftsutgifter og en usikker drift/tilgjengelighet på denne bilen. Bilen blir brukt til utrykninger hvor vi har med tilhenger (båt, skogbrann, ATV og pumpe), og det er helt nødvendig at den er i drift til enhver tid.

Den blir også brukt til å frakte utstyr frem og tilbake ved hendelser. Blant annet er den nødvendig når vi kjører hjem utstyr fra brann, da alt skittent utstyr blir lagt bak på planet slik at vi unngår å måtte frakte skitne klær o.l. inne i brannbilene. Dette er et krav i forhold til ren og skitten sone. (HMS og kreftfaren for brannmenn

